

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΥΡΜΙΖΟΓΛΟΥ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ 155/04
ΠΑΠΑΔΙΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ 389/04**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	
2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	4
2.1.1 Χαρακτηριστικά	4
2.1.2 Στάδια	5
2.1.3 Αίτια	6
2.1.4 Επιπτώσεις	7
2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	7
2.2.1 Κραχ 1929	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2007-2008	
3.1 ΠΩΣ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ	10
3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	14
3.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	18
3.3.1 Επιπτώσεις στη ρευστότητα και το κόστος κεφαλαίου	18
3.3.2 Επιπτώσεις στον εργασιακό τομέα	19
3.3.3 Επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα	20
3.3.4 Επιπτώσεις στο χρηματιστήριο	21
3.3.5 Επιπτώσεις στην ανάπτυξη	23
3.3.6 Επιπτώσεις στα ακίνητα	24
3.3.7 Επιπτώσεις στον παγκόσμιο Τουρισμό	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
4.1 ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	26
4.2 ΑΙΤΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	27
4.3 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	32
4.3.1 Τραπεζικό σύστημα	32
4.3.2 Χρηματιστήριο	35
4.3.3 Τουρισμός	36
4.3.4 Ναυτιλία	38
4.3.5 Κατασκευαστικές εταιρείες	39
4.3.6 Εμπόριο και Βιομηχανία	40
4.3.7 Απασχόληση	42

	ΣΕΛ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	
5.1 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	43
5.2 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	55
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	57
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή κρίση που έρχεται 78 χρόνια μετά το κραχ του 1929 προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης της Αμερικής, το οποίο προκάλεσε ένα «ντόμινο» αντιδράσεων στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Ως αποτέλεσμα αυτών η παγκόσμια οικονομία έχει πληρώνει με επιβράδυνση και οι ανεπτυγμένες οικονομίες, βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση. Από το 2007 μέχρι σήμερα, η κρίση απαριθμεί πάνω από 700.000 αστέγους και 860.000 απολωμένα στελέχη μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ενώ 1,5 εκατομμύριο κατοικίες είναι στη διαδικασία της κατάσχεσης. Σύμφωνα με αναλυτές, από τις 8.500 αμερικανικές τράπεζες αναμένεται να μείνουν οι μισές.

Αλλά, μία κρίση δεν έρχεται ξαφνικά. Κατά την περίοδο 2004 - 2006 εμφανίζονται τα πρώτα προβλήματα στα δάνεια υψηλού κινδύνου. Το 2007 παρουσιάστηκαν και τα πρώτα προβλήματα σε κάποιους τραπεζικούς ομίλους και άρχισε να ακούγεται για πρώτη φορά ο όρος subprime. Κανείς δεν περίμενε τι θα ακολουθούσε. Αναλυτές και ακαδημαϊκοί εξέφραζαν, τότε, σε στήλες του οικονομικού Τύπου την ανησυχία τους για μια επερχόμενη κρίση. Κανείς δεν τους άκουσε.

Η κρίση συνέχισε να παίρνει εκρηκτικές διαστάσεις. Από τις πτωχέυσεις τραπεζών περάσαμε στον κίνδυνο πτώχευσης χωρών. Πρώτο θύμα η Ισλανδία. Πιο πρόσφατο η Ουγγαρία. Και οι δύο ζήτησαν τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Τους τελευταίους μήνες οι ηγέτες σε παγκόσμιο επίπεδο συνειδητοποίησαν ότι χρειάζεται ένα διεθνές σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης. Τον Οκτώβριο, εγκρίνεται το σχέδιο διάσωσης του αμερικανικού χρηματοπιστωτικού κλάδου 700 δισ. δολαρίων. Επίσης, πραγματοποιούνται συμβούλια κορυφής και συναντήσεις στην ΕΕ για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να διερευνήσει όλες εκείνες τις πτυχές του φαινομένου της οικονομικής κρίσης που μασιτίζει ολόκληρο τον κόσμο, να προσδιορίσει τον ρόλο και τη φύση του και να επισημάνει τα αίτια, τις επιπτώσεις και τις συνέπειες του παραπάνω φαινομένου στην οικονομία και στην κοινωνία. Καθώς επίσης και τους τρόπους αντιμετώπισής της τόσο στην παγκόσμια όσο και στην εγχώρια οικονομία.

Στην εργασία αναλύεται λεπτομερώς το χρονικό σημείο που ξεκίνησε η οικονομική κρίση, σε ποιες χώρες επεκτάθηκε και πώς τελικά εμφανίστηκε στην ελληνική κοινωνία. Επίσης εξετάζονται οι τομείς που έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση. Στην εργασία παρουσιάζονται και σχεδιαγράμματα που αποτυπώνουν την κατάσταση των παραγόντων που επηρεάστηκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στα οικονομικά, μια οικονομική κρίση είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται συνήθως για μια συνεχή μείωση στην οικονομία. Είναι αυστηρότερο από μια υποχώρηση (που θεωρείται ως κανονική μείωση στον επιχειρηματικό κύκλο). Όπως μια υποχώρηση, η έναρξη μιας οικονομικής κρίσης χαρακτηρίζεται από τις αυξήσεις στην ανεργία, τον περιορισμό της πίστωσης, τη μειωμένη παραγωγή και την επένδυση, τον αντιπληθωρισμό τιμών, τις πολυάριθμες πτωχεύσεις, και τα μειωμένα ποσά εμπορίου και κοινωνικών συναλλαγών. Αντίθετα από μια υποχώρηση, δεν υπάρχει κανένας επίσημος ορισμός για μια οικονομική κρίση, ακόμα κι αν μερικοί έχουν προταθεί. Γενικά χαρακτηρίζεται από ένα ουσιαστικό και συνεχές έλλειμμα της δυνατότητας να αγοραστούν τα αγαθά σχετικά με το ποσό που θα μπορούσαν να είχαν παραχθεί με δεδομένους τους τρέχοντες πόρους και την τεχνολογία (πιθανή παραγωγή). Κάποιος θα μπορούσε να πει ότι ενώ μια υποχώρηση αναφέρεται στην οικονομία "πέφτοντας κάτω," μια οικονομική κρίση είναι ένα θέμα "να μην είναι ικανή να ανέβει."

Εν τούτοις η έννοια της οικονομικής κρίσης, ως πολυδιάστατη που είναι, έχει αποδοθεί ποικιλοτρόπως, για να περιγράψουν με μια λέξη ότι αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο οικονομικό πρόβλημα, ότι διανύουν περίοδο οικονομικής ανωμαλίας ή βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική φάση.

Με τον όρο «οικονομική κρίση», περιγράφεται συνήθως μια απρόβλεπτη οικονομική κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση, αφιρδιασμό και ανασφάλεια μπορεί δε να αφορά μια επιχείρηση ή και περισσότερες, ένα ολόκληρο κράτος καθώς επίσης να επηρεάσει τις οικονομικές συνθήκες περισσότερων κρατών ταυτόχρονα και πιθανολογείται ότι θα επιφέρει δυσμενή αποτελέσματα.

2.1.1 Χαρακτηριστικά

Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις του παρελθόντος έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Πριν την εκδήλωση μιας κρίσης, παρατηρείται συνήθως μια ραγδαία αύξηση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, όπως π.χ. της αγοράς κατοικίας. Παρατηρείται, επίσης, πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση του χρέους (ιδιωτικού / δημόσιου τομέα) και αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Πολλές φορές οι κρίσεις συμβαίνουν και σε εποχές ραγδαίων μεταβολών στον χρηματοοικονομικό τομέα μιας οικονομίας, όπως είναι η απελευθέρωση των αγορών.

Η κάθε κρίση, ανεξάρτητα από τη μορφή της και την Υπηρεσία, την εταιρεία ή τον Οργανισμό στο οποίο ανακύπτει, χαρακτηρίζεται από τα εξής :

1. **Είναι κλιμακούμενη σε ένταση.**
Η κατάσταση σε μια οικονομική κρίση είναι δυναμική. Όσο παρέχεται ο χρόνος πληθαίνουν οι πληροφορίες, αυξάνεται η γνώση. Έτσι οι εμφανιζόμενες οικονομικές κρίσεις συνήθως δεν εκδηλώνονται από την πρώτη στιγμή με την μεγαλύτερη τους ένταση αλλά κλιμακωτά και τότε:
2. **Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου.**
Κατά τη περίοδο που μια οικονομική κρίση ανακλύπει οι εμπλεκόμενοι διακατέχονται από άγχος, νοιώθουν ανασφαλείς και πως κινδυνεύουν για το χειρότερο, με αποτέλεσμα να :
3. **Επηρεάζονται οι συνήθεις λειτουργίες και ρυθμοί.**
Η ένταση και η ανησυχία για την χειρότερη εκδοχή αναστατώνουν, διαταράσσουν και μεταβάλλουν τη συνήθη ροή των πραγμάτων καθώς :
4. **Διακινδυνεύει να πληγεί η δημόσια /διεθνής εικόνα της μονάδας/χώρας.**
Κάθε εμφανιζόμενη οικονομική κρίση που ενδεχομένως οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις, είναι επόμενο ότι θα επιφέρει πλήγμα στην «εικόνα», ιδίως εάν:
5. **Θα καταλήξει σε έλεγχο από τα αρμόδια κρατικά- διακρατικά όργανα ή /και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης [M.M.E]**
Πάντοτε η εκδήλωση μιας οικονομικής κρίσης, είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει την παρέμβαση ορισμένων κρατικών φορέων, ή του διεθνή παράγοντα και των M.M.E, γεγονός που αναπόφευκτα :
6. **Προκαλεί ποικίλες βλάβες και υλικές ζημιές.**
Προκαλείται συνήθως ηθική βλάβη, η οποία ζημιώνει την ισχύ της χώρας, το προφίλ της υπηρεσίας, της εταιρείας/ Οργανισμού και τραυματίζει με κάθε τρόπο τη διάθεση των υπηρεσιών [προϊόντων] της.

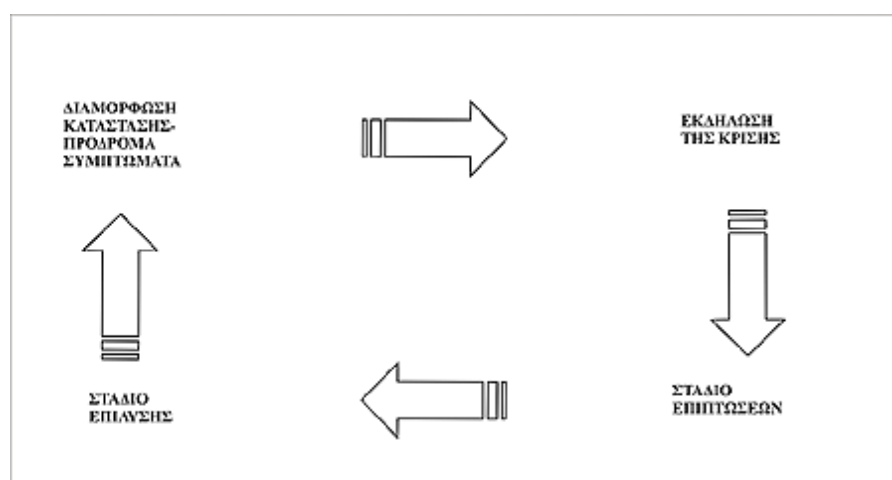
2.1.2 Στάδια

Ο συνήθης κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. **Στάδιο Διαμόρφωσης της κατάστασης ή Προδρόμων συμπτωμάτων [Prodromal crisis stage.]**
Συνήθως, πριν οδηγηθούμε στην οικονομική κρίση, ορισμένες καταστάσεις ή επισημάνσεις, για τις οποίες δεν ληφθούν μέτρα, ενέργειες/ πράξεις ή παραλείψεις και μια ασυνήθης δραστηριότητα μπορεί να συμβαίνουν. Το στάδιο αυτό τελειώνει με έκδοση εκτίμησης κατάστασης από το Κέντρο Χειρισμού Κρίσεων. Όλα τα παραπάνω που ενδεχόμενα οδηγούν σε εκδήλωση οικονομικής κρίσης καλούνται

Πρόδρομα συμπτώματα. Κάθε δραστηριότητα έχει τα δικά της πρόδρομα συμπτώματα.

2. **Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης** [A cute crisis stage].
Η περίοδος κατά την οποία εκδηλώνεται και κορυφώνεται μια οικονομική κρίση. Διαρκεί όσο χρόνο τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης εκδηλώνονται.
3. **Στάδιο επιπτώσεων** [Chronic crisis stage].
Η περίοδος κατά την οποία οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση εκδηλώνονται και οι συνέπειες είναι ορατές.
4. **Στάδιο επίλυσης-ομαλοποίησης** [Crisis resolution stage].
Η τελευταία φάση της οικονομικής κρίσης κατά την οποία το «σύστημα» αρχίζει να ανακτά τους κανονικούς προ της κρίσης ρυθμούς

2.1.3 Αίτια

Όσον αφορά τα αίτια του ορού οικονομικής κρίσης δεν μπορούν να αποτυπωθούν γιατί δεν υπάρχουν. Κάθε οικονομική κρίση μεμονωμένα έχει τα δικά της αίτια, τα οποία διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χρονική της περίοδο. Εντούτοις δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να υπάρξουν και ομοιότητες.

Παρόλα αυτά, πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι για να οδηγηθούμε σε μία οικονομική κρίση απαραίτητη προϋπόθεση είναι κάποιος παράγοντες. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τους παράγοντες αυτούς σε εσωτερικούς, που εντοπίζονται εντός των οικονομιών των χωρών, δηλαδή στη λειτουργία των εγχώριων κεφαλαιαγορών και στο θεσμικό τους σύστημα, και σε εξωτερικούς ή διεθνείς που εντοπίζονται στη λειτουργία των θεσμών της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Οι παράγοντες ανεξάρτητα με το αν είναι εσωτερικοί ή εξωτερικοί επηρεάζονται από κοινούς άξονες. Οι άξονες είναι πολλοί και ποικίλουν. Κάθε εποχή, ανάλογα με τις

ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της εμφανίζει κρίσεις. Άλλοτε άξονας είναι οι χρηματιστηριακές αξίες, άλλοτε η ανεξέλεγκτη δανειοδότηση από μη τραπεζικούς οργανισμούς και η δημιουργία επικίνδυνων παραγωγών που διοχετεύονται στην αγορά, άλλοτε οι κοινωνικές ανισότητες, άλλοτε η παγκόσμια συγκέντρωση του πλούτου (ολιγοπώλια), άλλοτε τοπικοί ή παγκόσμιοι πόλεμοι.

Τα αίτια και οι παράγοντες είναι αλληλένδετες έννοιες και πολλές φορές μπορούμε να τις ταυτίσουμε. Εν κατακλείδι, για να φτάσουμε στο σημείο να εμφανιστεί μια οικονομική κρίση θα πρέπει να υπάρχουν ή παράγοντες ή αίτια ή συνδυασμός των δύο.

2.1.4 Επιπτώσεις

Μία οικονομική κρίση έχει καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι επιπτώσεις μπορούν να:

- Επηρεάσουν το διεθνές εμπόριο,
- Επηρεάσουν τα προσωπικά εισοδήματα,
- Δημιουργήσουν μείωση τιμών και κερδών των επιχειρήσεων,
- Προκαλέσουν μείωση στην αγροτο-κτηνοτροφική παραγωγή και στην βιομηχανία,
- Προκαλέσει την αύξηση της ανεργίας,
- Προκαλέσει την πτώχευση τραπεζών, εταιρειών και επιχειρήσεων,
- Μείωση ρευστότητας των τραπεζών,

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Μπαίνοντας στον 20ό αιώνα η ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομία της Αμερικής είχε να αντιμετωπίσει την πρώτη από μία σειρά κρίσεων, που χαρακτηριζόταν από πτώση των μετοχών και πανικό.

Η διετία 1901-03 ήταν για τις ΗΠΑ η πρώτη μεγάλη περίοδος οικονομικής αναταραχής με βουτιά των αγορών. Δεύτερο κρούσμα που κλόνησε τη Γουόλ Στριτ, το 1906-07, είχε ως αφορμή τις δηλώσεις Ρούζβελτ για αντιμετώπιση των μονοπωλίων στη βιομηχανία. Η πτώση των πωλήσεων αυτοκινήτου λόγω κορεσμού, αφού πια ήταν προσιτό στον απλό λαό, ήταν η αιτία της «βουτιάς» της τριετίας 1919-1921. Και πάλι όμως, κατάσταση ήταν ελεγχόμενη.

Την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου του 1929, τη «Μαύρη Πέμπτη» όπως έμεινε στην Ιστορία, ξεκίνησε μια πρωτοφανής παγκόσμια κρίση που διήρκεσε μέχρι το 1932 με τη Γουόλ Στριτ να έχει χάσει περισσότερο από το 90% της αξίας της. Η ανεργία κάλυψε και οι τράπεζες, έναν χρόνο μετά, αναγκάστηκαν να κλείσουν.

Το 1973, εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης, το χρηματιστήριο του Λονδίνου καταρρέει. Οι Λονδρέζοι τότε ξεκινούν προγράμματα για εναλλακτική ενέργεια.

Στις 19 Οκτωβρίου του 1987, «Μαύρη Δευτέρα» .Η Γουόλ Στριτ έμοιαζε με πεδίο μάχης. Μέσα σ' ένα εφτάωρο ο δείκτης έχασε 22%, δηλαδή 550 εκατομμύρια δολάρια. Ήταν η μεγαλύτερη πτώση που σημειώθηκε ποτέ στην αγορά μετοχών. Από την αρχή του χρόνου έως το καλοκαίρι, ο δείκτης είχε σημειώσει άνοδο 44%. Το Σεπτέμβριο φάνηκαν οι πρώτες τάσεις συγκράτησης. Τη βδομάδα που προηγήθηκε του κραχ οι μετοχές είχαν χάσει περίπου το 10% της αξίας τους. Για τους οικονομικούς αναλυτές ήταν «φυσιολογικό φαινόμενο».

Η διαφορά της «Μαύρης Δευτέρας» με το κραχ του 1929 βρίσκεται στο ότι η αμερικανική οικονομία, δώδεκα χρόνια πριν, ήταν πιο δυνατή και ανθεκτική. Καθοριστική υπήρξε επίσης η επέμβαση της κυβέρνησης και της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ, οι οποίες διέθεσαν στην αγορά μεγάλες ποσότητες ρευστού. Οι τράπεζες επωφελήθηκαν, μείωσαν τα επιτόκια και δάνεισαν σημαντικά κεφάλαια στις μεγαλύτερες εισηγμένες επιχειρήσεις.

Η Ιαπωνία γονάτισε μεταξύ 1990-2003 ύστερα από κύμα αγορών κατοικίας που αποδείχτηκε «τσουνάμι» για την οικονομία.

Στις 30 Ιανουαρίου 1995, Φαινόμενο «Τεκίλα» . Οι σημαντικότεροι τραπεζίτες του κόσμου βρίσκονταν στο Νταβός της Ελβετίας για το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο. Στο επίκεντρο των συζητήσεων βρισκόταν η κρίση του μεξικανικού πέσο, το οποίο είχε χάσει το 40% της αξίας του έναντι του δολαρίου μέσα σ' ένα μήνα εξαιτίας της διαφυγής κεφαλαίων από τη χώρα.

Οκτώβριος 1997: «Τίγρεις» σε νευρική κρίση. Η κρίση που έπληξε τον Οκτώβριο του 1998 τη Γουόλ Στριτ ξεκίνησε από τη Νοτιοανατολική Ασία. Χώρες όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώρισαν μια ραγδαία ανάπτυξη, χάρη στα αστρονομικά ποσά που επένδυσαν ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί.

2.2.1 Κραχ 1929

Στις 22 Οκτωβρίου 1929, σε μια Αμερική ευημερούσα, που πίστευε ότι είχε βρει τον τρόπο να χτυπήσει την ανέχεια, ξεσπά η μεγάλη κρίση. Ενώ μέχρι τότε η αξία των βιομηχανικών μετοχών αυξανόταν συνεχώς, οικονομικοί κύκλοι που φοβούνται μια ξαφνική κάμψη των τιμών των μετοχών, αρχίζουν να τις πουλούν (να τις ρευστοποιούν). Στις 24 Οκτωβρίου 1929 ρευστοποιήθηκαν 13,000,000 τίτλοι μετοχών. Από εκείνη την μέρα μεγάλος αριθμός Αμερικανών ρευστοποιεί τις μετοχές του για να τοποθετήσει αλλού τα χρήματά του, ελπίζοντας να κερδίσει περισσότερα. Αμέσως η τιμή των μετοχών αρχίζει να πέφτει κατακόρυφα και ένας αληθινός πανικός δημιουργείται στο χρηματιστήριο. Όλοι προσπαθούν να πουλήσουν τις μετοχές τους πριν η τιμή τους πέσει

περισσότερο. Πολλές τράπεζες, που είχαν τοποθετήσει τα χρήματα των πελατών τους σε μετοχές για να αποκομίσουν μεγαλύτερα κέρδη, καταστρέφονται και κηρύσσονται πτώχευση. Άλλες τράπεζες, μπροστά στην οικονομική κρίση, δε δανείζουν πια χρήματα στους πελάτες τους για να αγοράσουν βιομηχανικά προϊόντα και αρνούνται να χρηματοδοτήσουν επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις, που δεν μπορούν πια να διαθέσουν τα προϊόντα τους και τα βλέπουν να συσσωρεύονται σε στοκ, αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές. Πολλές χρεοκοπούν. Ακόμη και τα τραστ περιορίζουν την παραγωγή τους. Οι εργάτες απολύονται ή εισπράττουν μειωμένες αμοιβές, πράγμα που επιδεινώνει την οικονομική κρίση, γιατί, με τη σειρά τους, δεν μπορούν να αγοράσουν. Στα μέσα του 1930 ολόκληρη η αμερικανική οικονομία έχει παραλύσει.

Από τις Ενωμένες Πολιτείες η κρίση επεκτείνεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι αμερικανικές τράπεζες, που είχαν δανείσει χρήματα στις άλλες χώρες, επιδιώκουν να επαναπατρίσουν τα κεφάλαια τους για να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες τους. Έτσι προκαλούν χρεοκοπία στις γερμανικές και αυστριακές τράπεζες που στηρίζονται κυρίως στον αμερικανικό δανεισμό. Η ευρωπαϊκή ευημερία είχε κλονιστεί. Εκείνη που θίγεται περισσότερο είναι η Γερμανία, η οποία είχε σημειώσει αξιόλογη βιομηχανική ανάπτυξη χάρη στα αμερικανικά κεφάλαια. Στην Αγγλία, της οποίας οι οικονομικές δυσκολίες είναι παλιές, η κατάσταση επιδεινώνεται περισσότερο γιατί η κρίση, παραλύοντας την παγκόσμια οικονομία, αφαιρεί από τη χώρα τους περισσότερους πελάτες της. Αντίθετα η Γαλλία θίγεται λιγότερο γιατί σ' αυτήν οι μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις ήταν λίγες και επομένως οι αμερικανικές επενδύσεις ελάχιστες.

Αλλά εκτός από τις βιομηχανικές χώρες, η κρίση πλήττει και τις γεωργικές και τις υποανάπτυκτες. Η παράλυση της οικονομίας αφαιρεί από τις πλούσιες χώρες τα χρήματα με τα οποία αγόραζαν τα προϊόντα των ακριτικών χωρών. Έτσι ο Καναδάς δεν μπορεί πια να πουλήσει το σιτάρι του, η Αυστραλία το μαλλί της, η Βραζιλία τον καφέ της. Επειδή δεν υπάρχουν αγοραστές, οι τιμές αυτών των προϊόντων συνεχώς πέφτουν και έτσι οι χώρες αυτές χάνουν την κύρια πηγή εσόδων τους.

Οι συνέπειες της Κρίσης ήταν αισθητές ως το τέλος της δεκαετίας του 1930 και η ανεργία αντιμετωπίστηκε τελικά – σημειώνουν με πίκρα οι μελετητές – με τα έργα πολεμικής προετοιμασίας του Χίτλερ και με την κήρυξη του Παγκόσμιου Πολέμου (1939), όταν εκατομμύρια νέοι στρατεύτηκαν και άλλα εκατομμύρια εργατών απορροφήθηκαν στις πολεμικές βιομηχανίες.

Οι επιπτώσεις του «Κραχ» του '29 στις ΗΠΑ σύμφωνα με έρευνες εκτιμώνται σε αριθμούς:

- 12.000.000 έμειναν άνεργοι.
- 12.000 έχαναν τη δουλειά τους κάθε μέρα.
- 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση.
- 1616 τράπεζες πτώχευσαν.

- 1 στους 20 γεωργούς ξεσπιτώθηκαν.
- 23.000 αυτοκτονίες σημειώθηκαν σ' ένα χρόνο, αριθμός ρεκόρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2007-2008

3.1 ΠΩΣ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 είναι μια παγκόσμια κατάσταση ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Πρόκειται για ένα "φαινόμενο ντόμινο" κατάρρευσης μεγάλων τραπεζών παγκοσμίως και προσπάθειας τόνωσης της ρευστότητάς τους από τις Κεντρικές Τράπεζες, παράλληλα με την άσκηση κατάλληλης νομισματικής πολιτικής διεθνώς.

Η κρίση αυτή έρχεται μετά από 78 χρόνια από την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. Χαρακτηριστικά αυτής της γενικευμένης κατάστασης είναι ο κίνδυνος κατάρρευσης τραπεζών από φημολογία, πώληση άλλων σε ιδιαίτερα χαμηλό τίμημα, αλλά κυρίως άσκηση νομισματικής πολιτικής από ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και όχι για διασφάλιση των τιμών, όπως παραδοσιακά οφείλουν να πράττουν.

Πώς ξεκίνησε, όμως η σημερινή κρίση που έρχεται 78 χρόνια μετά το κραχ του 1929; Προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης της Αμερικής, το οποίο προκάλεσε ένα «ντόμινο» αντιδράσεων στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο παρουσιάζεται παρακάτω:

- **α' εξάμηνο του 2007:** Έντονη φημολογία επικρατεί γύρω από τη στεγαστική αγορά των ΗΠΑ που παρουσιάζει σημάδια κόπωσης. Αναλυτές εκφράζουν την ανησυχία τους για επερχόμενη κρίση. Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προβαίνει διαρκώς σε σταδιακές αυξήσεις του ευρωεπιτοκίου ώστε να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις. Πλήττονται έντονα οι δανειολήπτες, ενώ παράγοντες στην τραπεζική αγορά συνιστούν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να είναι πιο φειδωλά στη χορήγηση δανείων. Την ίδια

στιγμή το δολάριο εξακολουθεί να υποχωρεί έναντι του ευρώ. Επιχειρήσεις μεταφέρουν τα εργοστάσιά τους στην Αμερική και η ανεργία στην Ευρώπη αυξάνεται, ενώ επηρεάζονται παράλληλα και οι εξαγωγές. Στην Ελλάδα δημιουργείται τεράστιο απόθεμα νεόδμητων κατοικιών, οι οποίες όμως γίνονται δυσπρόσιτες, μεταξύ άλλων, λόγω των υψηλών επιτοκίων στα στεγαστικά δάνεια, τη στιγμή που έρευνες δείχνουν στροφή των καταναλωτών σε μικρότερα και μεταχειρισμένα διαμερίσματα.

- **Καλοκαίρι του 2007:** Κεφάλαια της Bear Stearns πτωχεύουν λόγω κατοχής Cdos που βασίζονται σε sup-prime στεγαστικά δάνεια και υποχρέωσης της τράπεζας να εξυπηρετήσει τις απαιτήσεις των πιστωτών της με ρευστοποίηση στοιχείων της. Τα Rating Agencies (CRAs) υποβαθμίζουν τα Cdos που περιλαμβάνουν στεγαστικά sub-prime και πλήττεται η αυτοπεποίθηση της αγοράς για ασφάλεια στη στεγαστική πίστη. Επενδυτές των ABCPs (Asset Backed Commercial Papers) χάνουν την εμπιστοσύνη τους και η ζήτηση για τα συγκεκριμένα χρεόγραφα πέφτει, φαινόμενο που χαρακτηρίζεται ως «flight to quality» (στροφή προς την ποιότητα). Τράπεζες που υιοθετούν τα conduits και SVIs (κερδοσκοπικά προγράμματα που επωφελούνται από τη διαφορά μεταξύ βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού και μακροπρόθεσμες επιστροφές από δομημένα επενδυτικά προϊόντα) αναγκάζονται να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στις εγγυήσεις ρευστοποίησης, σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις ο βαθμός της πραγματικής έκθεσης στο ρίσκο είναι τελείως απρόσμενος, φαινόμενο που αποκαλείται «disaster myopia» (μυωπία απέναντι στην καταστροφή). Η εμπιστοσύνη στη διατραπεζική αγορά κλονίζεται λόγω της έκθεσης στον κίνδυνο ρευστότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ανυψωθούν τα διατραπεζικά επιτόκια.
- **Αύγουστος του 2007:** Κρίση ξεσπά στις ΗΠΑ με την αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του για στεγαστικά δάνεια sub-primes. Οι πλειστηριασμοί διαδέχονται ο ένας τον άλλον και ολόκληρες πόλεις μένουν στο δρόμο. Οι τράπεζες ξεμένουν από ρευστότητα και οι καταθέτες σπεύδουν στον γκισέ των τραπεζών για να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους. Η αδυναμία είσπραξης των απαιτήσεων των αμερικανικών τραπεζών από τους δανειολήπτες των sub-prime, συνεπάγεται και την αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων σε τοκομερίδια και αξίες ομολόγων και CDos (ομόλογα β' γενιάς) στα οποία επενδύουν πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες, την ίδια στιγμή που γίνονται μαζικές αναλήψεις πανικού. Τα ομόλογα που κατέχουν οι τελευταίες δεν έχουν αντίκρισμα, ενώ το πρόβλημα ρευστότητας προκαλεί δυσπιστία στη δυνατότητα

αποπληρωμής σε περίπτωση δανεισμού μιας τράπεζας από μια άλλη και αυξάνονται τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Το γεγονός αυτό καθιστά δύσκολη και κοστοβόρα μια πιθανή αίτηση δανειοδότησης μιας ελληνικής τράπεζας από μία άλλη (ελληνική ή ευρωπαϊκή), κόστος που μετακυλίεται στους πελάτες, παράλληλα με τις αυξήσεις του ευρωεπιτοκίου που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της νομισματικής πολιτικής.

- **Σεπτέμβριος του 2007:** Δύο γερμανικές τράπεζες, η Sachsen Landesbank και η IKB ανακοινώνουν ότι υπέστησαν ουσιαστικές απώλειες από την κατοχή των conduits. Η βρετανική Northern Rock βιώνει τη μεγαλύτερη ουρά (bank run) των τελευταίων δεκαετιών σε μια χώρα που φημίζεται για τα μεγάλα εγγυημένα χρηματικά αποθέματα.
- **β' εξάμηνο του 2007:** Οι κεντρικές τράπεζες μεσολαβούν συγχρονισμένα τονώνοντας τη χρηματοπιστωτική αγορά με "ενέσεις ρευστότητας" και σταθεροποιούν τις διακυμάνσεις στα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Ορισμένες κεντρικές τράπεζες (όπως η Fed) μειώνουν ακόμη και το επιτόκιο στις βασικές τους επαναχρηματοδοτικές λειτουργίες, ενώ άλλες (ECB) παρακολουθώντας τις εξελίξεις δεν αυξάνουν άλλο τα επιτόκια. Παράλληλα, πλήττεται η εμπιστοσύνη στα rating agencies ως προς την ικανότητά τους να βαθμολογήσουν δομημένα προϊόντα ("crisis of confidence"). Στην Ελλάδα προκύπτουν απαξιωμένα δομημένα ομόλογα 700 εκατομμυρίων ευρώ στα οποία βασίζεται η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων, ένα περιστατικό που χαρακτηρίζεται από τα ΜΜΕ ως "Σκάνδαλο των Δομημένων Ομολόγων". Τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ γίνονται δυσπρόσιτα, ενώ μπαίνει λουκέτο στη Northern Rock. Στην Ευρώπη οι νομισματικές αρχές λειτουργούν με γνώμονα το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Παρατηρούνται δε παρενέργειες που απορρέουν από τη δυσπιστία στις διατραπεζικές αγορές. Στην Ελλάδα μειώνονται οι ρυθμοί στη μέχρι πρότινος φρενήρη πιστωτική επέκταση και προτείνονται ευέλικτα και σύνθετα τραπεζικά προϊόντα ή δάνεια σταθερού επιτοκίου αντί των δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο. Παράγοντες της κτηματομεσιτικής αγοράς κάνουν έκκληση για νομοθετική ρύθμιση με σκοπό τον περιορισμό των εκτελούμενων οικοδομικών αδειών, εφόσον δεν έχει πουληθεί ένα συγκεκριμένο ποσοστό των ολοκληρωμένων κατασκευών.
- **Μάρτιος του 2008:** Η Bear stearns πωλείται σε χαμηλή τιμή στην J.P. Morgan.

- Σεπτέμβριος του 2008:** Η αμερικανική κεντρική τράπεζα προσφέρει έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δις. δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG, προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της λόγω των προβλημάτων ρευστότητας που αντιμετωπίζει. Ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers κηρύττει πτώχευση, προκαλώντας αναστάτωση στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Παρά το γεγονός πως οι ελληνικές τράπεζες δεν επενδύουν τόσο σε CDos, γνωστοποιούνται ιδιωτικές επενδυτικές απώλειες. Εξαγοράζεται η Merrill Lynch από την Bank of America. Ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους προτείνει άμεση ενίσχυση της ρευστότητας για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πριν πληγεί περαιτέρω η οικονομία της χώρας. Η αμερικανική κυβέρνηση αποφασίζει να εξαγοράσει, τη Fannie Mae και Freddie Mac. Παράλληλα, ανακοινώνεται το κλείσιμο της Washington Mutual. Ο απρόσμενος κρατισμός των ΗΠΑ εκπλήσσει ευχάριστα τα χρηματιστήρια, ενώ αντιδράσεις διατυπώνονται από τους Αμερικανούς πολίτες για το φορολογικό βάρος που προβλέπεται να πέσει στην πλάτη τους. Την άποψη αυτή συμμερίζεται και το Κογκρέσο, καταψηφίζοντας το σχέδιο κρατικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για αγορά των λεγόμενων "τοξικών ομολόγων" με δημόσιο χρήμα. Τα χρηματιστήρια αντικατοπτρίζουν την απαισιοδοξία της αγοράς στους δείκτες τους, σημειώνοντας πτώση. Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Νικολά Σαρκοζί προαναγγέλλει σχέδιο αντιμετώπισης του προβλήματος. Η κρίση μετά το πέρασμα του Ατλαντικού, κατεβαίνει όλο νοτιότερα στην Ευρώπη, καθώς μετά την κρατικοποίηση της Bradford and Bingley από τη βρετανική κυβέρνηση, πραγματοποιείται μερική κρατικοποίηση του ευρωπαϊκού κολοσσού Fortis (Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία).
- Οκτώβριος 2008:** Νέα βελτιωμένη πρόταση ψηφίζεται στην αμερικανική Γερουσία. Παρά ταύτα, ακόμη και τα ίδια τα μέλη δεν μπορούν να εγγυηθούν με βεβαιότητα την επιτυχία ενός τέτοιου σχεδίου, ενώ παράγοντες της αγοράς μιλούν για επερχόμενη ύφεση που μπορεί να διαρκέσει μέχρι και 5 χρόνια. Ο πρόεδρος της ΕΚΤ, Ζαν Κλόντ Τρισέ δηλώνει πως η οικονομική κρίση των ΗΠΑ θα επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, ενώ σε μίνι διάσκεψη κορυφής υπό τον Νικολά Σαρκοζί διατυπώνεται η βούληση να σταθεροποιηθεί ή ακόμα και να πέσει το επιτόκιο της ΕΚΤ μετά την υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου και των πληθωριστικών πιέσεων, δηλαδή κάτω από το 4,25%. Ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδος, διαβεβαιώνει μεταξύ άλλων μέτρων για την τραπεζική αγορά και την κρατική εγγύηση των καταθετικών λογαριασμών (καταθέσεις έως 20.000 ή 30.000 ευρώ) μετά και τις διαβεβαιώσεις του Έλληνα πρωθυπουργού και ακολουθώντας το παράδειγμα της Ιρλανδίας, μια μονομερής δήλωση που προκαλεί

νευρικότητα στην Ε.Ε. Το Υπουργείο Οικονομικών παραδέχεται πως η δήλωση είχε περισσότερο πολιτική διάσταση. Την ίδια στιγμή, γίνεται αισθητό το κόστος της διατραπεζικής αγοράς, με αύξηση 0,5% στα επιχειρηματικά και 1% στα στεγαστικά δάνεια, ακόμη και σε εκείνα με σταθερό επιτόκιο. Ο πρόεδρος του ΕΒΕΑ διατυπώνει την άποψη πως η κρίση δεν οφείλεται αποκλειστικά στα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης, αλλά γενικότερα στον τρόπο διακυβέρνησης των επιχειρήσεων και του τραπεζικού κλάδου, αλλά και στην ίδια την πολιτική διακυβέρνηση της αμερικανικής πολιτείας των τελευταίων 15 ετών. Στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, υπερηγηφίζεται η βελτιωμένη πρόταση της οικονομικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η σημερινή κρίση ξεκίνησε από την ταυτόχρονη συνύπαρξη των ακόλουθων τριών παραγόντων:

1. Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η οποία διευκόλυνε την υπέρ-κατανάλωση (μέσω δανεισμού βασισμένου στην υπεραξία των ακινήτων, το αποκαλούμενο mortgage equity withdrawal), με αποτέλεσμα την υπέρ-θέρμανση της οικονομίας και την αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, όπως πολλές φορές συμβαίνει σε παρόμοιες κρίσεις. Στη χρονική περίοδο 2000-2006, οι τιμές των κατοικιών αυξήθηκαν πάνω από 100%, αλλά έκτοτε έχουν σταθεροποιηθεί και από το 2007 μειωθεί κατά περίπου 13%, ενώ η πτώση συνεχίζεται.
2. Η ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, δηλαδή μια αχαλίνωτη πιστωτική επέκταση σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Κύριες αιτίες απόδοσης των subprime είναι: Η άνοδος των επιτοκίων το διάστημα 5/2004 – 6/2006, όταν το επιτόκιο παρέμβασης της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed Funds Rate) αναρριχήθηκε από το πολύ χαμηλό ύψος του 1,00% στο 5,25%, με αποτέλεσμα τα νοικοκυριά που είχαν δανειστεί με κυμαινόμενο επιτόκιο να αντιμετωπίζουν όλο και μεγαλύτερες μηνιαίες δόσεις και πολλά από αυτά να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Δεύτερη αιτία υπήρξε η πίεση του ανταγωνισμού, που ώθησε τις τράπεζες να χορηγούν δάνεια σε νοικοκυριά με γνωστό προβληματικό παρελθόν στην αποπληρωμή, έχοντας ως ασφαλιστική δικλείδα τη μελλοντική ανατίμηση της κατοικίας! Οι τράπεζες αυτές

αναλάμβαναν το χρέος με την αρχική τράπεζα, παρέχοντας έτσι δάνεια υψηλού κινδύνου και στηρίζοντας τα νοικοκυριά με χαμηλά ή και μηδενικά επιτόκια για ένα μικρό αρχικό χρονικό διάστημα. Τρίτη αιτία ήταν η δυνατότητα μεταφοράς του υψηλού πιστωτικού κινδύνου εκτός ισολογισμού σε τρίτους επενδυτές, μέσω τιτλοποιήσεων, γεγονός που έκανε τις τράπεζες αδιάστακτες στη χορήγηση δανείων υψηλού πιστωτικού κινδύνου. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας, ενώ διευκόλυναν τα νοικοκυριά με ελκυστικά χαμηλά επιτόκια στα πρώτα χρόνια, τα οποία όμως θα αναπροσαρμόζονταν στη συνέχεια. Πολλές φορές οι τράπεζες αναλάμβαναν να πληρώσουν το δάνειο του νοικοκυριού από άλλη τράπεζα, επειδή το νοικοκυριό είχε πρόβλημα αποπληρωμής! Και είχε πρόβλημα αποπληρωμής, καθώς με την άνοδο των επιτοκίων της περιόδου 5/2004 - 6/2006, οι μηνιαίες δόσεις αυξάνονταν. Η έντονη αναζήτηση νέων πελατών από τις τράπεζες φαίνεται και από το γεγονός ότι τα περιθώρια επιτοκίων για τα μη φερέγγυα νοικοκυριά διαρκώς μειώνονταν.

3. Η μεταφορά του ρίσκου από τους ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων, πολλοί από τους οποίους αγνοούσαν το ύψος του κινδύνου και υπήρξαν επιρρεπείς στις τότε υψηλές αποδόσεις. Η μεταφορά αυτή του ρίσκου επέτρεπε στις τράπεζες να δανείζουν άφοβα σε μη φερέγγυους δανειολήπτες και στη συνέχεια να αποκτούν ρευστότητα για επιπλέον δανειοδοτήσεις, χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες. Οι τιτλοποιήσεις έγιναν μηχανές παραγωγής χρήματος! Μάλιστα, όλο και μεγαλύτερα ποσοστά των στεγαστικών δανείων άρχισαν να διεκπεραιώνονται μέσω τιτλοποιήσεων από μη παραδοσιακούς οργανισμούς, οι οποίοι δεν είχαν την εγγύηση του αμερικανικού δημοσίου (30% το 2002, 54% το 2006). Οι τιτλοποιήσεις έδωσαν τη δυνατότητα στις τράπεζες να ξεφορτώνονται το ρίσκο και να αποκτούν ρευστότητα για νέα δάνεια. Οι τράπεζες παίζουν πλέον απλό διαμεσολαβητικό ρόλο στα στεγαστικά δάνεια, ενώ με τις τιτλοποιήσεις προάγουν αυτόνομα την πιστωτική επέκταση και αυξάνουν την ποσότητα χρήματος στην οικονομία. Οι τιτλοποιήσεις παράγουν οικονομική αξία, αφού προσφέρουν το ύψος εκείνο του ρίσκου που ο κάθε επενδυτής επιθυμεί να απορροφήσει. Οι τιτλοποιήσεις δεν είναι κάτι νέο στην αμερικανική αγορά, έχουν ξεκινήσει από το 1939 στις ΗΠΑ στην προσπάθεια της αμερικανικής κυβέρνησης να πριμοδοτήσει την ιδιοκατοίκηση διευκολύνοντας τη χρηματοδότηση των στεγαστικών δανείων.

Η κρίση επεκτάθηκε επειδή:

1. Τα σύνθετα αυτά ομόλογα ήταν διασκορπισμένα σε όλο το χρηματοοικονομικό σύστημα, στα hedge funds, στις ασφαλιστικές εταιρείες, στις επενδυτικές τράπεζες εντός και εκτός των ΗΠΑ. Μάλιστα φαίνεται ότι οι φορείς αυτοί διακρατούσαν και το τμήμα του τίτλου με το μεγαλύτερο ρίσκο, το αποκαλούμενο equity portion, προφανώς για να απολαμβάνουν τις υψηλότερες αποδόσεις.
2. Τα σύνθετα ή δομημένα ομόλογα ήταν τόσο πολύπλοκα ώστε στην περίπτωση χρεοκοπίας κανείς δεν γνώριζε με σαφήνεια την ακριβή κατανομή των απωλειών. Κατά συνέπεια υπήρχε δισταγμός στο δανεισμό αντισυμβαλλομένων τραπεζών, ιδιαίτερα για μακρά χρονικά διαστήματα, επειδή υπήρχε έλλειμμα πληροφορίας για την έκθεσή του στα ομόλογα αυτά. Η ρευστότητα στη διατραπεζική αγορά πέραν της ημέρας περιορίστηκε και σχεδόν μηδενίστηκε. Η έλλειψη ρευστότητας οδήγησε τις κεντρικές τράπεζες σε παρεμβάσεις παροχής ρευστότητας.
3. Οι τίτλοι αυτοί χρησιμοποιούνταν και ως ενέχυρο για περαιτέρω δανεισμό. Όταν η αξία του ενέχυρου μειώνεται, ο δανειζόμενος καλείται να αναπληρώσει την απώλεια (margin call) με την καταβολή μετρητών. Εμφανίστηκε έντονη η ανάγκη μετρητών, ιδιαίτερα επειδή οι παραπάνω χρηματοοικονομικοί ενδιάμεσοι είχαν υψηλούς συντελεστές μόχλευσης. Η έλλειψη μετρητού οδηγεί στην αναγκαστική πώληση των θέσεων των επενδυτών, γεγονός που πιέζει τις τιμές προς τα κάτω. Ορισμένοι οργανισμοί εμφάνισαν και θέματα όχι απλώς ρευστότητας, αλλά και φερεγγυότητας, π.χ. Bear-Stearns.
4. Στη συνέχεια, οι αξιολογικοί οίκοι αισθάνθηκαν την πίεση για την αστοχία τους στις προηγούμενες αξιολογήσεις, και έγιναν ελαφρώς αυστηρότεροι, υποβαθμίζοντας ορισμένα προϊόντα και επιτείνοντας την πτώση των τιμών.
5. Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα επιβάλλουν στις τράπεζες την αποτίμηση του ισολογισμού τους με τιμές αγοράς, γεγονός που επιδεινώνει την εικόνα τους προς τους επενδυτές και οδηγεί σε περαιτέρω πωλήσεις των μετοχών τους .

Έτσι, ένα χρόνο μετά τα πρώτα κρούσματα πτωχεύσεων στα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου και την άνοδο του κόστους ασφάλισής τους, η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση συνεχίζεται, παρά τις πολλαπλές παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών με παροχή ρευστότητας και άλλες διευκολύνσεις δανεισμού. Η κρίση ήδη έχει μέχρι σήμερα οδηγήσει σε απομειώσεις των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζικών

ιδρυμάτων ύψους \$175 δις, ενώ αν η αγορά κατοικία στις ΗΠΑ σταθεροποιηθεί, υπολογίζονται επιπλέον απομειώσεις της τάξης των \$ 225 δις στη διάρκεια του 2008. Οι τιμές, όμως, των κατοικιών στις ΗΠΑ, που έχουν ήδη πέσει περίπου 13%, αναμένεται να συνεχίσουν την καθοδική πορεία τους, πιθανόν διπλασιάζοντας τη μέχρι σήμερα πτώση, γεγονός που θα επιδεινώσει ακόμα περισσότερο το ύψος των απομειώσεων και την κρίση. Αναγκαστικά στη διάρκεια του 2008, οι τράπεζες θα προβούν σε αυξήσεις κεφαλαίου, καθώς και σε μείωση του ενεργητικού τους της τάξης του ενός και πλέον τρισεκατομμυρίου δολαρίων μόνον στις ΗΠΑ, μια πράξη στην οποία οι κεντρικές τράπεζες αδυνατούν να βοηθήσουν, αφού η παροχή φτηνής ρευστότητας βοηθά στην αύξηση, όχι τη μείωση του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών. Οι επενδυτές από την άλλη πλευρά έγιναν πιο συντηρητικοί στις αποτιμήσεις τους, απαιτώντας υψηλότερα ασφάλιστρα κινδύνου. Το ίδιο συντηρητικοί για να επιβιώσουν έγιναν και οι αξιολογικοί οίκοι και οι εποπτικές αρχές. Συνεπώς, η ευφορία της τελευταίας εβδομάδας του Μαρτίου στα διεθνή χρηματιστήρια είναι εύκολα αναστρέψιμη.

Η κρίση δεν περιορίστηκε μόνο στις ΗΠΑ. Δεν μπορούσε άλλωστε να περιοριστεί εκεί μια που η πορεία της οικονομίας των ΗΠΑ έχει μέχρι τώρα καθοριστική επίδραση στην παγκόσμια οικονομία. Πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες είχαν συμμετάσχει στη χρηματοδότηση των επισφαλών δανείων στην αγορά κατοικίας των ΗΠΑ για να εκμεταλλευτούν τις υψηλές αποδόσεις, όπως και είχαν αγοράσει μετοχές και ομόλογα των επενδυτικών τραπεζών που πτώχευσαν ή κινδυνεύουν να πτωχεύσουν. Η κατάρρευση της αγοράς στις ΗΠΑ οδήγησε σε απώλειες πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ στην Ευρώπη. Το μέγεθος των απωλειών δεν είναι γνωστό, διότι οι τράπεζες βαθμιαία μόνο ανακοινώνουν το ύψος των κεφαλαίων, που έχασαν. Αλλά σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες -ακόμη και στη θεωρούμενη ως πιο ασφαλή από οικονομικές αναταραχές Ελβετία- χρειάστηκε κρατική παρέμβαση για να αποφευχθεί η πτώχευση τραπεζών και να μη χάσουν οι καταθέτες τα χρήματά τους. Ορισμένες από τις εμπλεκόμενες τράπεζες αναγκάστηκαν για να χρηματοδοτήσουν τις αναγκαίες αυξήσεις κεφαλαίων, που θα τις βοηθούσαν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους, να δεχτούν ως μετόχους επενδυτικούς οργανισμούς από την Ασία και τις αραβικές χώρες.

Η κρίση συνέχισε να παίρνει εκρηκτικές διαστάσεις. Από τις πτωχεύσεις τραπεζών περάσαμε στον κίνδυνο πτώχευσης χωρών. Πρώτο θύμα η Ισλανδία. Πιο πρόσφατο η Ουγγαρία. Και οι δύο ζήτησαν τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ωστόσο, η οικονομία της ΕΕ δεν μπορεί να διαφύγει αλώβητη. Η ανάπτυξη των επενδύσεων εξασθενίζει λόγω της αποκλιμάκωσης της υπερτιμημένης αγοράς ακινήτων και της κυκλικής επιβράδυνσης. Η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης προβλέπεται επίσης να κινηθεί με βραδύτερους ρυθμούς καθώς η αύξηση της απασχόλησης και των μισθών επιβραδύνεται και η εμπιστοσύνη των νοικοκυριών μειώνεται σταθερά.

Τους τελευταίους μήνες οι ηγέτες σε παγκόσμιο επίπεδο συνειδητοποίησαν ότι χρειάζεται ένα διεθνές σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης. Τον Οκτώβριο, εγκρίνεται το

σχέδιο διάσωσης του αμερικανικού χρηματοπιστωτικού κλάδου 700 δισ. δολαρίων. Επίσης, πραγματοποιούνται συμβούλια κορυφής και συναντήσεις στην ΕΕ για την αντιμετώπιση της κρίσης.

3.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

3.3.1 Επιπτώσεις στη ρευστότητα και το κόστος κεφαλαίου.

Η χρηματοοικονομική κρίση δημιούργησε έλλειψη εμπιστοσύνης ανάμεσα στις τράπεζες για το αν οι αντισυμβαλλόμενες τράπεζες στη διατραπεζική αγορά είχαν υγιείς ισολογισμούς ή αν έκρυβαν σκελετούς δανείων subprime. Η έλλειψη εμπιστοσύνης, στη συνέχεια, οδήγησε σε αποφυγή διατραπεζικού δανεισμού πέραν της ημέρας με επακόλουθο την αύξηση στα περιθώρια επιτοκίων (Spreads) μεταξύ τρίμηνου και ημερήσιου (overnight) δανεισμού. Οι πρόσφατες ενέσεις ρευστότητας από τις μεγάλες κεντρικές τράπεζες μείωσαν αυτά τα περιθώρια. Από την αύξηση του οριακού κόστους δανεισμού των τραπεζών είναι πιθανή η μετακύλιση έως και μίας ποσοστιαίας μονάδας στους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις το 2008. Οι πληθωριστικοί φόβοι δεν επιτρέπουν μείωση των επιτοκίων στο βαθμό που επιθυμούν οι αγορές. Τόσο στις Η.Π.Α. όσο και την Ευρωζώνη, ο πληθωρισμός έχει αναζωπυρωθεί σημαντικά. Στο Βέλγιο, ο πληθωρισμός αυξήθηκε από 1,2% σε 5,8% τον Ιούνιο εφέτος (άνοδος κατά 4,6 μονάδες ή κατά 383,3%). Στην Ισπανία, από 2,2% σε 5,1% (άνοδος κατά 2,9 μονάδες ή 131,8%). Στο Λουξεμβούργο, από 1,9% σε 5,3% (+3,4 μονάδες ή +178,9%). Στην Αυστρία, από 1,7% σε 4% (+2,3 μονάδες ή +135,3%). Στη Φινλανδία, από 1,3% σε 4,3% (+3 μονάδες ή +230,8%). Στην Κύπρο, από 2,2% σε 5,2% (+3 μονάδες ή +136,4%). Με το μεγαλύτερο πληθωριστικό σοκ να καταγράφεται στη Μάλτα, όπου ο εναρμονισμένος δείκτης εκτοξεύτηκε από το 0,6% τον Αύγουστο 2007 στο 4,4% τον Ιούνιο εφέτος, σημειώνοντας άνοδο κατά 3,8 εκατοστιαίες μονάδες ή κατά 633,3%. Η ομάδα εργασίας του ΔΝΤ σημειώνει (στις 4 Αυγούστου 2008) ότι αναμένεται υποχώρηση του πληθωρισμού στην ευρωζώνη από το επόμενο έτος, αλλά μόνο λόγω του περιορισμού της κατανάλωσης και της ζήτησης, σε συνδυασμό με την αναμενόμενη υποχώρηση των τιμών των εμπορευμάτων.

Όσον αφορά την ανάπτυξη, στις εαρινές προβλέψεις της (Απρίλιος 2008) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμούσε ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ 1,7% στην ευρωζώνη εφέτος, από εκτίμηση 2,2% στις φθινοπωρινές προβλέψεις τον Οκτώβριο 2007. Ορισμένοι αναλυτές θεωρούν ότι τον Οκτώβριο εφέτος θα υπάρξει περαιτέρω δυσμενής αναθεώρηση. Στις ΗΠΑ οι αγορές μελλοντικής εκπλήρωσης (futures) έως τις 15 Ιανουαρίου προεξοφλούσαν μείωση από το 4,25% στο 2,75% στο τέλος του 2008. Αυτό ήταν πιθανό να πραγματοποιηθεί έως ένα βαθμό, αφού η Ομοσπονδιακή Τράπεζα έχει από το καταστατικό της την ευθύνη όχι μόνον του πληθωρισμού αλλά και της οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα, στην Ευρωζώνη, οι αντίστοιχες προθεσμιακές αγορές δεν αναμένουν καμία σημαντική μεταβολή στο επιτόκιο παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας από το 4% που είναι σήμερα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει ως αποκλειστική ευθύνη τη σταθερότητα των τιμών και, συνεπώς, έχει

μεγαλύτερη ευχέρεια στο να μπορεί κατά βούληση να μην μειώνει τα επιτόκια, δηλαδή έχει τη δυνατότητα να μην υποτάσσεται στην πολιτική πίεση της οικονομικής συγκυρίας. Πράγματι, πέρα από τη βαθιά χρηματοπιστωτική κρίση με επίκεντρο τις ΗΠΑ υπάρχει και μια ακόμα δραματική νομισματική κρίση. Ταυτόχρονα, η τρελή καθοδική πορεία του δολαρίου (και η περίεργη άνοδος του γεν) προκαλεί μια βαθιά νομισματική κρίση και πρωτοφανή κρίση στις διεθνείς συναλλαγές, ενώ κλονίζει την παγκόσμια ηγεμονική θέση του δολαρίου, θεμέλιου της αμερικανικής επικυριαρχίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση που συγκλονίζει παγκοσμίως την οικονομία, προκαλεί μεγάλες συγχωνεύσεις και εξαγορές. Όσοι έχουν ρευστότητα αξιοποιούν τις ευκαιρίες που προσφέρει η υποτίμηση των μετοχών στον κλάδο των τραπεζών. Μετά την ανακοίνωση, το ευρώ ενισχύθηκε έναντι του δολαρίου και του γεν, ενώ η τιμή του χρυσού παραμένει σε ανοδική τροχιά.

3.3.2 Επιπτώσεις στον εργασιακό τομέα.

Η οικονομική κρίση αφήνει πίσω της εκατομμύρια ανέργους ανά τον κόσμο. Σύμφωνα με υπολογισμούς των Financial Times, περίπου 5.500 θέσεις χάνονται ημερησίως. Κατά την περίοδο αυτή, ανακοινώθηκαν από μεγάλες εταιρείες περικοπές περισσότερων από 80.000 θέσεων εργασίας, ενώ από τις αρχές Νοεμβρίου έχουν χαθεί περισσότερες από 160.000 θέσεις. Στις ΗΠΑ, η Citigroup ανακοίνωσε, περικοπές 50.000 θέσεων. Επίσης, η Bank of New York Mellon ανακοίνωσε ότι θα μειώσει το προσωπικό της κατά 1.800 άτομα, η Boeing προανήγγειλε ότι θα καταργήσει περισσότερες από 800 θέσεις και η Pepsi 3.150. Αθροιστικά, χάθηκαν στην αμερικανική αγορά 110.000 θέσεις εργασίας. Στην Ευρώπη, στο χορό της περικοπής δυναμικού μπήκαν, η αγγλο-ελβετική φαρμακοβιομηχανία AstraZeneca (1.400 θέσεις), Κύμα απολύσεων έχει ξεσπάσει στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας παγκοσμίως. Η βρετανική αυτοκινητοβιομηχανία Rolls Royce ανακοίνωσε ότι θα καταργήσει περίπου 2.000 θέσεις εργασίας, ενώ η γαλλική Peugeot-Citroen παρουσίασε πρόγραμμα περικοπής 2.700 θέσεων εργασίας, μέσω εθελουσίας εξόδου. Ακόμα ο ολλανδικός κολοσσός ηλεκτρονικών ειδών Philips ανακοίνωσε περικοπές 1600 θέσεων εργασίας στον τομέα ιατρικού εξοπλισμού. Σε συρρίκνωση του δυναμικού τους προχωρούν και ασιατικοί κολοσσοί. Η ιαπωνική Toyota ανακοίνωσε ότι δεν θα ανανεώσει τις συμβάσεις 3.000 συμβασιούχων, η Isuzu 1.400 συμβασιούχων, η Mazda 1.300 και η Honda Motor 270 συμβασιούχων. Την ίδια ώρα η General Motors διεξάγει συνομιλίες με την Chrysler για την συγχώνευσή τους. Και οι δύο εταιρείες, όπως και η Ford, αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα και προειδοποιούν ότι κινδυνεύουν με χρεοκοπία μέσα στους αμέσως επόμενους μήνες. Έχουν ζητήσει τουλάχιστον 25 δισεκατομμύρια δολάρια από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση αλλά οι σχετικοί νόμοι συναντούν την αντίδραση μεγάλου μέρους των μελών του Κογκρέσου. Η σουηδική βιομηχανία Sandvik (2.300 θέσεις), η αυστριακή χαλυβουργία Voestelpine (2.100).

Παρ' όλα αυτά, στη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης, τη Γερμανία, η κυβέρνηση αισιοδοξεί ότι η τρέχουσα κρίση δεν θα πλήξει τόσο την αγορά εργασίας όσο κρίσεις του παρελθόντος. Ο υπουργός Απασχόλησης, Φρανκ Γιούργκεν Βάιζε, δήλωσε

ότι, βάσει του χειρότερου δυνατού σεναρίου, το 2009, στη λίστα των ανέργων θα προστεθούν 130.000 άνθρωποι. Εάν μάλιστα η οικονομία δεν διολισθήσει σε ύφεση αλλά παραμείνει έστω και στάσιμη, εκτιμάται ότι οι άνεργοι θα αυξηθούν κατά 30.000.

Μέχρι στιγμής, οι επιδράσεις της πιστωτικής κρίσης έχουν γίνει περισσότερο αισθητές σε εταιρίες στις ΗΠΑ (68%) και στο Μεξικό (60%). Μεγαλύτερο κίνδυνο στην Ευρώπη διατρέχουν η Ιταλία (58%), η Μεγάλη Βρετανία (46%) και η Ισπανία (44%). Για την ώρα οι χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης παραμένουν ασφαλέστερες. Συμπερασματικά η πιστωτική κρίση, που ξεκίνησε στη Βόρεια Αμερική, τώρα εξαπλώνεται και σε άλλες χώρες καθώς και άλλους κλάδους.

Η στρατιά των ανέργων στην ευρωζώνη ξεπέρασε τα 15 εκατομμύρια. Με το κύμα απολύσεων του Ιουλίου η ανεργία θέριασε σε μηνιαίο επίπεδο πρωτοφανές από το 1999 πλήττοντας το 9,5 % του εργατικού δυναμικού στη ζώνη του ευρώ. Σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή Ένωση 21,8 εκατομμύρια άνθρωποι ψάχνουν για δουλειά χωρίς να βρίσκουν.

Η κρίση στον τουρισμό συνέβαλε στη νέα εκτίναξη της ανεργίας στο 18,5% στην Ισπανία. Τέσσερις στις δέκα θέσεις εργασίας για 25χρονους πτυχιούχους δεν υπάρχουν πια.

Το αντίδοτο του Βερολίνου στις απολύσεις, δηλαδή οι περικοπές ωρομισθίου αντί κατάργησης θέσεων, δεν μπόρεσε να τιθασεύσει την ανεργία στην Γερμανία. Ούτε και στη Γαλλία σύμφωνα πάντα με την ευρωπαϊκή στατιστική υπηρεσία. Το φάντασμα της ρευστότητας υπενθυμίζει η πρώτη ευρωπαϊκή χρεοκοπία του φθινοπώρου.

3.3.3 Επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα.

Κοσμοϊστορικές ανακατατάξεις συντελούνται στην Wall Street, η οποία εισέρχεται σε μια νέα τάξη πραγμάτων μετά τις αλυσιδωτές αντιδράσεις που προκάλεσε η κατάρρευση της Lehman Brothers και η εσπευσμένη εξαγορά της Merrill Lynch από την BofA: Το μοντέλο των ανεξάρτητων επενδυτικών τραπεζών τέθηκε υπό αμφισβήτηση, ενώ τα τραπεζικά deals που έγιναν κι αυτά που κυοφορούνται αλλάζουν εκ βάθρων την εικόνα του κλάδου. Παράλληλα, η παρ' ολίγον κατάρρευση του ασφαλιστικού κολοσσού της AIG, ενός ζωτικής σημασίας κρίκου για το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα αποτέλεσε τον καταλύτη για να συνειδητοποιήσουν οι αρχές ότι ο κίνδυνος είναι συστημικός και για να αντιμετωπιστεί απαιτούνται δραστικά μέτρα.

Σε ριζική αναδιάρθρωση οδηγείται ο χρηματοοικονομικός κλάδος των ΗΠΑ προκαλώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς προκειμένου να αποφύγουν την κατάρρευση οι χτυπημένοι από την κρίση τραπεζικοί και χρηματοπιστηριακοί κολοσσοί των ΗΠΑ οδηγούνται στη λύση των συγχωνεύσεων με εταίρους όχι μόνο εντός αλλά και εκτός αμερικανικών συνόρων. Μεγάλοι πιστωτικοί οργανισμοί (UBS, Citibank κ.λπ.) άρχισαν να καταγράφουν τεράστιες ζημιές και δύο

μεγάλες Τράπεζες, μία στις Η.Π.Α και μία στην Μ. Βρετανία άμεσα ή έμμεσα κρατικοποιήθηκαν προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο του domino.

Η αρχή έγινε με την πτώχευση της Lehman Brothers, ενός εκ των άλλοτε 5 μεγάλων επενδυτικών οίκων της Wall Street, και του μοναδικού -απ ό,τι φαίνεται ως τώρα- που του επιφυλάχτηκε αυτή η μοίρα. Η Bear Stearns, είχε ήδη πωληθεί από τον περασμένο Μάρτιο στην JP Morgan αντί πινακίου φακής με την μεσολάβηση της αμερικανικής κεντρικής τράπεζας (Fed). Η τελευταία σε συνεργασία με το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ φέρεται να ενορχήστρωσε και την ύψους 50 δισ. δολ. εξαγορά της Merrill Lynch από την Bank of America, η οποία αρχικώς είχε ενδιαφερθεί για την Lehman. Έτσι, παρέμειναν μόλις 2 ανεξάρτητες χρηματιστηριακές εταιρείες στη Wall Street, η Morgan Stanley και η Goldman Sachs.

Η αμερικανική Κεντρική Τράπεζα εξαναγκάστηκε να μειώσει άρον-άρον τα επιτόκιά της, ενώ όλες μαζί, συντονισμένα, οι κεντρικές τράπεζες των ανεπτυγμένων χωρών, με μεθόδους που ελέγχονται, προέβησαν σε ενέσεις ρευστότητας εκατοντάδων δισ. ευρώ για να συγκρατήσουν μια αλματώδη αύξηση των επιτοκίων και την παγκόσμια ύφεση. Η Deutsche Bank έκανε λόγο για ζημιές των διεθνών τραπεζών που φτάνουν τα 400 δισ. δολάρια, η UBS αναβίβαζε τις ζημιές σε 500 δισ. δολάρια, την ώρα που τα καταρρέοντα επισφαλή στεγαστικά δάνεια των ΗΠΑ φτάνουν τα 1,2 τρισ. δολάρια. Μιλάμε για ιλιγγιώδη ποσά, τα οποία μπορεί να κλονίσουν όλη την παγκόσμια αγορά των σύνθετων δομημένων και παράγωγων προϊόντων που ανέρχεται στο ύψος των 400 τρισ. δολαρίων (περίπου οκτώ φορές το παγκόσμιο ΑΕΠ).

Σημειώνεται ότι από τις αρχές του 2007 μέχρι σήμερα, οι διαγραφές και οι ζημιές των τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω της πιστωτικής κρίσης προσεγγίζουν τα 400 δισ. δολάρια, ενώ οι απολύσεις προσωπικού στον τραπεζικό κλάδο τα 83.000. Σύμφωνα με υπολογισμούς του ΔΝΤ, για τις απομειώσεις των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών, οι τράπεζες αναμένεται να χάσουν μόνο από τη στεγαστική πίστη προς τα νοικοκυριά περίπου 550 δισ. δολάρια, ενώ, επειδή η κρίση επεκτάθηκε σε όλο το χρηματοοικονομικό χώρο, οι συνολικές απώλειες πλησιάζουν το 1 τρισ. δολάρια, ποσό το οποίο αναδεικνύει τη σημερινή κρίση στη μεγαλύτερη των τελευταίων 30 ετών.

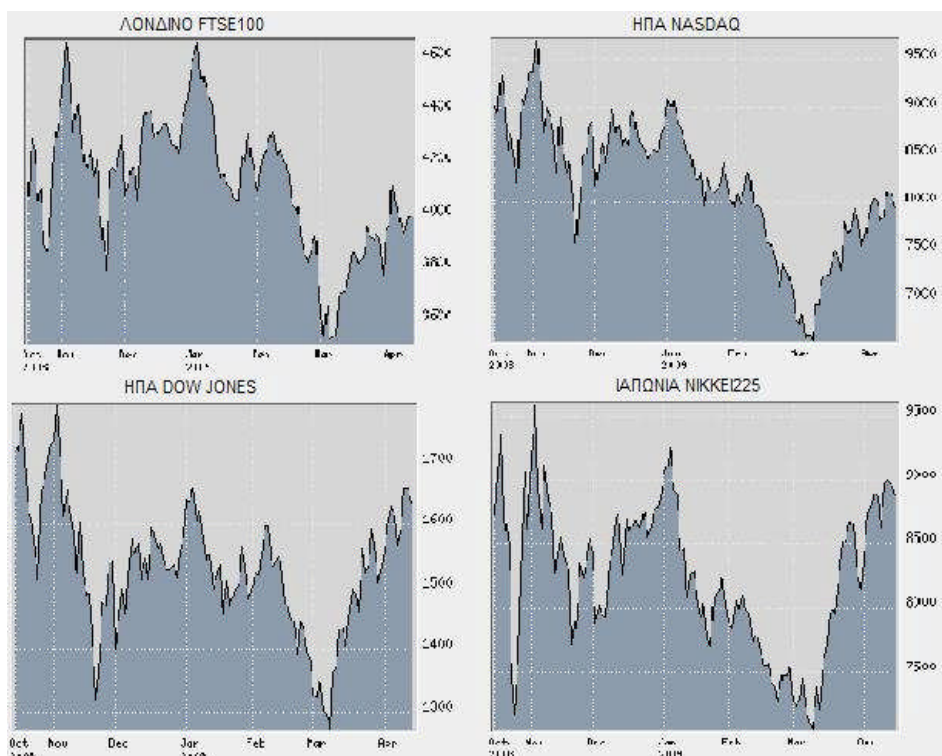
3.3.4 Επιπτώσεις στο χρηματιστήριο

Ήδη στα χρηματιστήρια έχουν χαθεί πάνω από 15 τρισ. δολ. από την αρχή του έτους. Με τη «μαύρη τρύπα» των τραπεζικών ισολογισμών από διαγραφές και ζημιές να ξεπερνάει τα 500 δισ. δολ. (το ΔΝΤ προβλέπει ότι θα φτάσει το 1 τρισ. δολ.). Οι ζημιές της Lehman (4ης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας στις ΗΠΑ), το γ' τρίμηνο ανήλθαν σε 3,9 δισ. δολ., ενισχύοντας τους φόβους κατάρρευσης. Παράλληλα η Goldman Sachs βρίσκεται στο επίκεντρο νέων προβλημάτων, εξαιτίας των «ανοιγμάτων» που έχει κάνει στις προθεσμιακές αγορές εμπορευμάτων. Η μετοχή της Lehman βούλιαξε 65% εξαιτίας προβλημάτων ρευστότητας. Οι

εκτεταμένες ρευστοποιήσεις στη Wall Street αποδόθηκαν στις ανησυχίες για παρατεταμένη οικονομική επιβράδυνση, ενώ στελέχη της αυτοκινητοβιομηχανίας εμφανίζονται ιδιαίτερος απαισιόδοξοι για το μέλλον του κλάδου ελλείψει παροχής βοήθειας από το κράτος.

Είναι, επίσης, αξιοσημείωτη η διαφοροποίηση που υπάρχει ανάμεσα στην πορεία των χρηματιστηρίων των αναδυόμενων οικονομιών από αυτή των αναπτυγμένων - το αποκαλούμενο decoupling, ιδιαίτερα μετά το Σεπτέμβριο του 2007. Έως τα μέσα Ιανουαρίου του 2008, οι αναδυόμενες αγορές δεν είχαν επηρεαστεί αρνητικά από την κρίση και οι αποδόσεις τους ήταν κατά μέσο όρο 17 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερες από τις αντίστοιχες αποδόσεις στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη. Βεβαίως, αυτό δεν είναι ξεκάθαρο ότι θα συνεχιστεί, ιδιαίτερα επειδή τα ασιατικά χρηματιστήρια είχαν ταχεία άνοδο τον προηγούμενο χρόνο. Οι λιανικές πωλήσεις στην Αμερική τον Αύγουστο του 2008 (εκτός αυτοκινήτων) υποχώρησαν πρώτη φορά σε 6 μήνες, επηρεάζοντας τις μετοχές. Όπως έγινε με τα δυσμενή στοιχεία για την ανεργία (6,1% από 5,7%).

Την ίδια περίοδο η Γουόλ Στριτ υποχώρησε δραματικά κατά 678 μονάδες, χάνοντας σε δευτερόλεπτα 500 μονάδες, δηλαδή πτώση 6,98%. Σύμφωνα με τους αναλυτές, εάν εκείνη τη δεδομένη στιγμή ανακοινωνόταν η επίσημη απόρριψη του σχεδίου νόμου, ο δείκτης Ντάου Τζόουνς θα είχε υποχωρήσει πέραν των 1.000 μονάδων. Ο Νάσντακ σημείωσε επίσης «ελεύθερη πτώση» κατά 9,14%, ενώ για τον S&P500 η χθεσινή υποχώρηση κατά 8,78% ήταν μεγαλύτερη ακόμη και από αυτήν της «Μαύρης Δευτέρας» του 1987. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ντάου Τζόουνς είχε «βυθιστεί» στις 26-10-87 κατά 8,03% και συγκεκριμένα στις 17 Σεπτεμβρίου του 2001, είχε υποχωρήσει κατά 7,12%.

Έντονα πτωτικές τάσεις επικρατούν στις χρηματιστηριακές αγορές της Ευρώπης ύστερα από το κύμα ρευστοποιήσεων στα αμερικανικά και ασιατικά χρηματιστήρια. Πιο συγκεκριμένα ο δείκτης Nikkei σημείωσε πτώση 6,9%, ενώ οι αμερικανικές μετοχές υποχώρησαν στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων πεντέμισι ετών. Στο χρηματιστήριο του Λονδίνου, ο δείκτης FTSE 100 διαμορφωνόταν στις 3.924,63 μονάδες (-2,02%), στο Παρίσι ο δείκτης CAC 40 στις 3.003,98 μονάδες (-2,72%) και στη Φρανκφούρτη ο δείκτης Xetra DAX στις 4.227,38 μονάδες (-2,91%). Ο πανευρωπαϊκός δείκτης FTSEurofirst 300 υποχωρούσε κατά 2,2%, στις 794,2 μονάδες. ενώ σε μικρό χρονικό διάστημα ο εν λόγω δείκτης σημείωσε τα χαμηλότερα νούμερα των τελευταίων πέντε ετών, ενώ από τις αρχές του έτους οι απώλειές του υπερβαίνουν το 47%. Οι μετοχές των τραπεζών Dexia και Fortis σημειώνουν πτώση κατά 7% και 10,5% αντιστοίχως. Η Barclays υποχωρεί κατά 4,5%, ενώ η UBS χάνει 7,2%.

3.3.5 Επιπτώσεις στην ανάπτυξη

Μια επικείμενη ύφεση στις Η.Π.Α. αναμένεται να επιβραδύνει ελαφρώς και τους ρυθμούς ανάπτυξης σε όλη την υφήλιο, αφού πολλές χώρες εξάγουν ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής τους προς τις Η.Π.Α.. Η επιβράδυνση θα είναι το χαρακτηριστικό της Ευρώπης, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας. Στην Ασία, χώρες με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης όπως η Κίνα (11,5%) και η Ινδία (8%) αναμένεται να απολέσουν έως και δύο ποσοστιαίες μονάδες ανάπτυξης. Οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες όπως η Ρωσία θα είναι ίσως οι μόνες που θα τρέξουν το 2008 πιο γρήγορα απ' ό,τι έτρεξαν το 2007.

Η χρηματοοικονομική κρίση έχει προφανώς επιτείνει την ελαφρώς αρνητική αναπτυξιακή εικόνα του 2008. Καθώς η κρίση επεκτείνεται και τα ασφάλιστρα κινδύνου αυξάνονται, τα διεθνή χρηματιστήρια επηρεάζονται αρνητικά, με αποτέλεσμα ο πλούτος των νοικοκυριών να μειωθεί και ο ρυθμός αύξησης της κατανάλωσης να επιβραδυνθεί. Συγχρόνως, παρά την αναμενόμενη προσπάθεια των επιμέρους κεντρικών τραπεζών να μειώσουν τα επιτόκια παρέμβασης, είναι πολύ πιθανή η αύξηση του κόστους κεφαλαίου σε πολλά μέρη του πλανήτη, γεγονός που θα έχει μια επιπλέον αρνητική επίδραση.

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Αμερικανικής Οικονομίας έχουν μειωθεί από 2,2% το 2007 και σε 1% το 2008. Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στις αναδυόμενες οικονομίες έχουν οδηγήσει σε ραγδαία αύξηση των τιμών των εμπορευμάτων με αρνητικές συνέπειες για τον παγκόσμιο πληθωρισμό. Ταυτόχρονα, το εξωτερικό εμπόριο αναμένεται να επηρεασθεί αρνητικά από την επιβράδυνση του παγκόσμιου ρυθμού ανάπτυξης καθώς και την ανατίμηση του ευρώ. Αν και σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Απριλίου ο πληθωρισμός στις χώρες της Ευρωζώνης υποχώρησε από 3,6% το Μάρτιο σε 3,3%, ο ρυθμός αύξησης των τιμών των τροφίμων αναμένεται να διατηρηθεί πάνω από 3% κατά την διάρκεια του 2008 εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης των τιμών τροφίμων και ενέργειας.

3.3.6 Επιπτώσεις στα ακίνητα

Βουτιά της τάξης του 44%, σε σχέση με το τελευταίο περσινό τρίμηνο, πραγματοποίησε στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2008 ο συνολικός όγκος επενδυτικών συναλλαγών σε ακίνητα στην περιοχή Ευρώπης, Μ. Ανατολής και Αφρικής (EMEA), με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στα 11,5 δις. Ευρώ. Σε παγκόσμια κλίμακα, στο α' τρίμηνο 2009 σημειώθηκε περαιτέρω πτώση στην παγκόσμια επενδυτική δραστηριότητα, με το συνολικό όγκο να αγγίζει μετά βίας τα 47 δις. δολ., έναντι 293 δις. δολαρίων του αντίστοιχου τριμήνου 2007.

Οι αποτιμήσεις των ακινήτων εξακολουθούν να υποχωρούν, κι ενώ η οικονομία εμφανίζει σημάδια μίας κάποιας σταθεροποίησης, οι βασικοί δείκτες στην αγορά ακινήτων παραμένουν αδύναμοι. Η κατάσταση φαίνεται να επιφυλάσσει σημαντικές προκλήσεις μέχρι τα τέλη του 2009.

Πάντως, η πτώση στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν λιγότερο έντονη (-22%), γεγονός που μπορεί να είναι "δυναμικά σημαντικό", καθώς η Μ. Βρετανία οδήγησε την Ευρώπη στην κάμψη της αγοράς ακινήτων και εκτιμάται ότι θα είναι αυτή που θα τη βγάλει τελικά από το "τούνελ".

Στην αμερικανική ήπειρο, η μειωμένη ζήτηση είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των αδιάθετων επαγγελματικών ακινήτων κατά 14,7% στο γ' 3μηνο 2008. Μάλιστα 45 από τις 57 αγορές της ηπείρου παρουσιάζουν αύξηση του ποσοστού αυτού στο β' 3μηνο. Στη Λατινική Αμερική, το ποσοστό των αδιάθετων ακινήτων παραμένει χαμηλό, καθώς η αγορά δείχνει να επωφελείται από τη σταθερή ζήτηση ακινήτων στην περιοχή. Ωστόσο, πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη ρευστότητας, αφού οι επενδυτές δεν μπορούν να εξασφαλίσουν χρηματοδοτήσεις για επενδύσεις real estate. Η αγορά γραφείων, βιομηχανικών και εμπορικών χώρων παραμένει σταθερά "δυνατή".

Στην Ασία, οι περικοπές προσωπικού στους κλάδους χρηματοοικονομικών-επιχειρηματικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τις πολιτικές εξοικονόμησης κόστους, οδήγησαν σε πτώση της ζήτησης επαγγελματικής στέγης σε εμπορικές περιοχές. Έτσι σημειώθηκε απότομη αύξηση του αριθμού των αδιάθετων ακινήτων στις περισσότερες αγορές. Στην περιοχή του Ειρηνικού και συγκεκριμένα στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, η εμπιστοσύνη των επενδυτών παρουσίασε περαιτέρω μείωση.

3.3.7 Επιπτώσεις στον παγκόσμιο Τουρισμό

Η ύφεση στις ανεπτυγμένες οικονομίες θα οδηγήσει όλο και χαμηλότερα την διεθνή τουριστική κίνηση, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι η διεθνής τουριστική κίνηση θα καταγράψει μεταβολή από 0% έως και -2%, αλλά μπορεί και μεγαλύτερη τα προσεχή χρόνια, σύμφωνα με ανακοίνωση του διεθνούς οργανισμού.

Μαζί με την αμερικανική ήπειρο, η Ευρώπη θα είναι η περιοχή που θα δεχθεί το μεγαλύτερο πλήγμα, δεδομένου του ότι οι αγορές προέλευσης τουριστών βρίσκονται ήδη ή πρόκειται να εισέλθουν σε ύφεση εκτιμά ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού. Τα στοιχεία του διεθνούς οργανισμού έδειξαν αύξηση 2% των αφίξεων τουριστών παγκοσμίως, πέρυσι, σε σχέση με το 2007 (ο αριθμός τουριστών ανήλθε σε 924 εκατ. άτομα).

Έχουν αρχίσει να αποτυπώνονται πλέον και στα στατιστικά στοιχεία οι επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης στον κλάδο του τουρισμού.

Τόσο η πορεία του ελληνικού τουρισμού, όσο και των άλλων ανταγωνιστριών χωρών, επιβεβαιώνουν τις εκτιμήσεις, που είχε διατυπώσει το ΙΤΕΠ, όταν άρχισε η διεθνής οικονομική κρίση. Από τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα στοιχεία για το 2008, αναδεικνύεται η αρνητική πορεία των τουριστικών μεγεθών για όλους τους ανταγωνιστικούς ευρωμεσογειακούς προορισμούς. Ιδιαίτερα έντονη εμφανίζεται η πτώση των αφίξεων τουριστών στην Κροατία και την Πορτογαλία, με ποσοστά -21% και -22%, αντίστοιχα. Ακολουθούν η Ισπανία (-11,9%) και η Ελλάδα (-7,3%). Αξίζει, ότι η κρίση άγγιξε ακόμη και την Τουρκία (-0,5%), όπου τα τελευταία χρόνια οι ρυθμοί ανάπτυξης ξεπερνούσαν το 15%. Μάλιστα, η εξέλιξη αυτή λαμβάνει χώρα, παρά τις προσπάθειες, που καταβάλλει η εν λόγω χώρα, μέσω της άσκησης χαλαρής συναλλαγματικής πολιτικής και επιδότησης των αερομεταφορών. Η πορεία των συναλλαγματικών εισπράξεων, ιδιαίτερα για τη χώρα μας, το πρώτο τρίμηνο του 2009, ήταν δυσμενέστερη αυτής των αφίξεων, αφού εμφανίζουν μείωση κατά 18,2%.

Στο πρώτο εξάμηνο του 2008, οι αφίξεις τουριστών σημείωσαν αύξηση 5%, ενώ στο δεύτερο υποχώρησαν κατά 1%. Τα προβλήματα τα οποία ανέκυψαν στο δεύτερο εξάμηνο του 2008 έχουν να κάνουν με τη χρηματοπιστωτική κρίση, την έλλειψη εμπιστοσύνης, την ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας, την ανεργία και ορισμένες κοινωνικές ταραχές.

Η χώρα μας και οι ανταγωνίστριες τουριστικά χώρες, χωρίς εξαίρεση την Τουρκία και την Κροατία, πλήττονται ήδη από τη διεθνή κρίση. Για τις άλλες χώρες, με εξαίρεση την Ισπανία όπου το πρόσημο είναι αρνητικό, οι αφίξεις μόλις ξεπέρασαν το 0% μη έχοντας δυνάμεις να φθάσουν το 1%.

Η συγκεκριμένη κρίση διαφέρει από προηγούμενες στο γεγονός ότι ο τουρίστας σήμερα αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα για να χρηματοδοτήσει τις διακοπές του, ενώ στις προηγούμενες τον κυριαρχούσε ο φόβος για την ακεραιότητά του. Δημιουργούνται έτσι νέες τάσεις, που αφορούν στη μείωση της απόστασης του προορισμού από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και της διάρκειας του ταξιδιού και στην ανάδειξη προορισμών με καλή σχέση ποιότητας – τιμής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το προμήνυμα είχε έρθει στις 9 Αυγούστου 2007, όταν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είχε υποχρεωθεί να παράσχει στις χρηματαγορές ρευστότητα 95 δις. δολαρίων. Η διεθνής κρίση, τα πρώτα συμπτώματα της οποίας είχαν εμφανισθεί αρκετούς μήνες πριν στις ΗΠΑ, άγγιζε και την ευρωπαϊκή οικονομία. Ένα χρόνο μετά και έχοντας στοιχίσει έως στιγμής στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα περίπου 480 δις. δολάρια, η κρίση βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, αν και άρχισαν να παρουσιάζονται κάποια πρώτα ελπιδοφόρα μηνύματα. Στις 4 Αυγούστου 2008, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προέβλεψε ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην ευρωζώνη θα διαμορφωθεί εφέτος στο 1,75% - παραπλήσια με τις εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- ενώ ο πληθωρισμός θα κινηθεί στο επίπεδο του 3,5%. Η ευρωζώνη, πλην ορισμένων κρατών- μελών, φαίνεται ότι τελικά θα αποφύγει την ύφεση.

Οι αναλυτές εκτιμούν, όμως, ότι οι «ουλές» από την κρίση θα χρειασθούν βάθος χρόνου για να επουλωθούν. Είναι ενισχυτικό της συγκεκριμένης άποψης, η μείωση του δείκτη επιχειρηματικών και καταναλωτικών προσδοκιών στην ευρωζώνη τον Ιούνιο στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2005 και η υποχώρηση των μεγάλων χρηματιστηρίων σε ποσοστό 20% και πλέον από την αρχή του τρέχοντος έτους. Η αύξηση των επιτοκίων του ευρώ και η εμφάνιση, παράλληλα με τη χρηματοοικονομική κρίση, των έντονων αυξήσεων των διεθνών τιμών του πετρελαίου, των τροφίμων και άλλων πρώτων υλών έκαναν την κατάσταση της ευρωπαϊκής οικονομίας ακόμη πιο περίπλοκη και δύσκολη. Οι επενδύσεις, ιδιαίτερα στον κατασκευαστικό τομέα, συνεχίζουν να επιβραδύνονται ή και να μειώνονται, η κατανάλωση επηρεάζεται ακόμη αρνητικά και η εξυπηρέτηση του χρέους, ιδιωτικού και δημοσίου, επιβαρύνεται.

Η συγκεκριμένη κατάσταση επηρέασε, όπως είναι φυσικό, και την ελληνική οικονομία, επιτείνοντας προβλήματα που ήδη υπήρχαν, όπως είναι το υψηλό δημόσιο χρέος και η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Το ελληνικό Δημόσιο αναγκάζεται πλέον, λόγω της αύξησης των επιτοκίων και των περιθωρίων των επιτοκίων, να δανείζεται για την κάλυψη των αναγκών του, περισσότερα και ακριβότερα. Για την ελληνική αγορά το κόστος δανεισμού είναι μεγαλύτερο, λόγω του κατά πολύ υψηλότερου δημοσίου χρέους - του δεύτερου υψηλότερου μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης. Εκτιμάται ότι η διεύρυνση των επιτοκίων και των περιθωρίων των επιτοκίων επιβαρύνει το κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους κατά 300- 350 εκατ. ευρώ για το σύνολο του τρέχοντος έτους και με δεδομένο ότι ήδη απαιτούνταν άνω των 10 δις. ευρώ ετησίως για πληρωμή τόκων. Η αύξηση των δαπανών για τόκους απαιτεί πρόσθετες παρεμβάσεις, στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής, για το σύνολο των δημοσίων δαπανών.

Στο «μέτωπο» του πληθωρισμού, το σοκ ήταν - ένα χρόνο μετά την έναρξη της κρίσης- κατά πολύ μεγαλύτερο σε άλλες χώρες της ευρωζώνης σε σχέση με την Ελλάδα. Ο μέσος όρος πληθωρισμού στους «15» εκπνάνχθηκε από το 1,7% τον Αύγουστο 2007

στο 4% τον Ιούνιο 2008 και ενδέχεται να αυξηθεί περαιτέρω τον Ιούλιο στο 4,1%. Οι κύριες επιδράσεις προέρχονται από τα τρόφιμα και τα καύσιμα, με τον δείκτη των τροφίμων να καταγράφει τον Ιούνιο εφέτος άνοδο 6,4% σε ετήσια βάση από 2,1% τον Αύγουστο 2007 και τον δείκτη της ενέργειας να εκτινάσσεται σε ποσοστιαία άνοδο 16% τον Ιούνιο 2008 από μείον 0,9% τον Αύγουστο πέρυσι. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Ιούνιος 2008), μεταξύ των «15» η ποσοστιαία άνοδος του εναρμονισμένου πληθωρισμού στην Ελλάδα είναι η 4η χαμηλότερη σε σχέση με τον Αύγουστο πέρυσι. Από τη στιγμή εκδήλωσης των πρώτων συμπτωμάτων της κρίσης, ο εναρμονισμένος πληθωρισμός στην Ελλάδα αυξήθηκε από το 2,7% στο 4,9%, όπου και παρέμεινε τον Ιούλιο (αύξηση κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες ή κατά 81,5%).

Η ελληνική οικονομία είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας και ταυτόχρονα είναι ελλειμματική. Η κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ για να καλύψει τις ανάγκες του Δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού μας χρέους, που φτάνει τα 250 δισ. ευρώ. Σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο να βρίσκουμε δανεικά. Στο μεταξύ οι ελληνικές τράπεζες επίσης δεν βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα και έτσι κόβουν τα δάνεια και δημιουργούν προβλήματα σε όλες τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες δανειολήπτες.

4.2 ΑΙΤΙΑ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η οικονομική κρίση άρχισε τον Ιούνιο του 2007 με την κρίση στα sub-prime στεγαστικά δάνεια (δηλαδή τα δάνεια σε πολύ οικονομικά ασθενείς πιστολήπτες) στις ΗΠΑ. Αυτά έχουν προκαλέσει τεράστιες απώλειες σε όσους επένδυσαν σε τέτοια χρεόγραφα και σε όσους δάνεισαν σε επιχειρήσεις, τράπεζες και οργανισμούς που επένδυσαν σε τέτοια χρεόγραφα. Η κρίση αυτή άρχισε να γενικεύεται αφού φάνηκε πως και άλλα μεγάλα τραπεζικά και ασφαλιστικά ιδρύματα είχαν επενδύσει, ή εγγυηθεί επενδύσεις σε αμφιβόλου ποιότητας χρεόγραφα. Παρόμοιες ενέργειες είχε κάνει και η Ελλάδα, με αποτέλεσμα να πληγεί και αυτή από την οικονομική κρίση.

Η ελληνική οικονομία για 13 περίπου χρόνια είχε εντυπωσιακή ανάπτυξη, υψηλότερη του μέσου όρου της ΕΕ-15, και κατά συνέπεια πραγματοποίησε μια σημαντική σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων πολιτών προς τον μέσο όρο της ΕΕ-15. Η περίπτωση της ελληνικής οικονομίας είναι ιδιαίτερη. Από τη μια πλευρά, η χώρα δοκιμάζεται από τεράστιες μακροχρόνιες ανισορροπίες, όπως το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, που απεικονίζεται στον υψηλότερο ελληνικό πληθωρισμό και το τεράστιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Από την άλλη, η χώρα μπορεί να ξεπεράσει την κρίση με τις λιγότερες δυνατές απώλειες σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Αιτία είναι η ευρωστία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, το οποίο απορρόφησε μέρος των κλυδωνισμών ήδη το 2008. Όμως, για να μειωθούν οι αρνητικές παρενέργειες της κρίσης απαιτείται άμεση ενεργοποίηση των ελληνικών Αρχών: Ο ρυθμός αύξησης των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δεν πρέπει να μειωθεί δραματικά, οι δημόσιες επενδύσεις πρέπει να πολλαπλασιαστούν, ενώ η

κατανάλωση να διατηρηθεί στους ρυθμούς του 2%. Διαφορετικά, η ύφεση είναι πιθανή και μια τέτοια ύφεση στη συνέχεια θα σημαίνει στασιμότητα διαρκείας, αφού η έλλειψη μακροοικονομικών εργαλείων και οι μακροχρόνιες ανισορροπίες δεν επιτρέπουν τη γρήγορη ανάκαμψη.

Η ελληνική οικονομία ταλανίζεται από μακροχρόνιες ανισορροπίες, οι οποίες γίνονται ιδιαίτερα εμφανείς, στη διάρκεια της διεθνούς κρίσης. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας είναι ίσως το βαθύτερο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, αφού είναι διάχυτο παντού, σε ποικίλους τομείς, αγορές, δραστηριότητες και οικονομικές σχέσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2008 της Παγκόσμιας Τράπεζας, η Ελλάδα κατατάσσεται στην καθόλου αξιολύγηση 96^η θέση σε σύνολο 181 χωρών ως προς την ευκολία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, παρουσιάζοντας μεν μία αύξηση 10 θέσεων σε σχέση με το 2007, αλλά παραμένοντας τελευταία ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-27. Η κατάταξη της ελληνικής οικονομίας και στις επιμέρους κατηγορίες είναι απογοητευτική παρά την μικρή βελτίωση σε κάποιες από αυτές. Μια απλή συσχέτιση του βιοτικού επιπέδου των χωρών με τη διεθνή κατάταξή τους στην ανταγωνιστικότητα δείχνει το μέγεθος του προβλήματος: Η θέση της Ελλάδας θα έπρεπε να ήταν 42^η, δηλαδή 54 θέσεις ψηλότερα από εκεί που βρίσκεται σήμερα. Συνεπώς, έχει πολύ δρόμο ακόμα να διανύσει η πολιτική των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Η Ελλάδα παραμένει επίσης ακριβότερη σε σχέση με τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της. Η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία επιδεινώνεται διαρκώς από το 2007. Τόσο ο υψηλότερος πληθωρισμός όσο και η ταχύτερη αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας δείχνουν μια σχετική έλλειψη ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας πιστοποιείται σε μακροοικονομικό επίπεδο και από το μεγάλο και ευρυνόμενο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ξεπέρασε το 2007 το 14 % του ΑΕΠ, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, έχοντας τριπλασιαστεί σε σχέση με την προ ΟΝΕ περίοδο. Το έλλειμμα συνεχίζει να διευρύνεται και το 2008, με τα προσωρινά στοιχεία για το πρώτο μισό του 2008 να το εμφανίζουν στα επίπεδα του 15,9%.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΔΝΤ για την Ελλάδα, το έλλειμμα αυτό δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνον από την υψηλή ζήτηση της ελληνικής οικονομίας. Καταδεικνύει σαφώς και πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Εφόσον συνεχιστεί, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών θα έχει ως αποτέλεσμα είτε τον μεγαλύτερο δανεισμό της χώρας είτε τη σταδιακή εξαγορά του ελληνικού κεφαλαίου από τους ξένους, με αρνητικές επιπτώσεις στο μελλοντικό βιοτικό επίπεδο, αφού στο μέλλον το εισόδημα των κατοίκων της Ελλάδας θα προέρχεται κυρίως από την εργασία και όχι τόσο από την κατοχή κεφαλαίου. Η άποψη λοιπόν ορισμένων αναλυτών ότι το έλλειμμα δεν είναι ανησυχητικό αφού, όντας η χώρα μας μέλος της Ευρωζώνης, χρηματοδοτεί εύκολα το έλλειμμα, δεν δίνει την πρέπουσα προσοχή στις μακροπρόθεσμες συνέπειές του στο βιοτικό επίπεδο. Το έλλειμμα μπορεί να οδηγήσει σε μία απότομη μελλοντική ύφεση.

Η διεθνής κρίση λειτουργεί ως τεστ αντοχής της ελληνικής οικονομίας. Η διεθνής κρίση έχει δημιουργήσει τρία κύρια προβλήματα: Έλλειψη ρευστότητας, αφερεγγυότητα και απομόχλευση. Η απομόχλευση είναι αυτή που μεταφέρει την κρίση από τον χρηματοοικονομικό χώρο στην πραγματική οικονομία και πηγάζει από τα προηγούμενα δύο προβλήματα, την αφερεγγυότητα και την έλλειψη ρευστότητας. Απομόχλευση σημαίνει ότι οι τράπεζες προσπαθούν να περιορίσουν το μέγεθός τους μέσω των δανείων τους επειδή δεν δύνανται να βρουν τα απαραίτητα κεφάλαια για να υποστηρίξουν τις δραστηριότητές τους. Έτσι, περιορίζουν τις πιστώσεις και οδηγούν τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά σε συρρίκνωση των δραστηριοτήτων τους, γεγονός που σημαίνει μείωση του προσωπικού, αύξηση της ανεργίας, λιγότερο εισόδημα και επιμήκυνση της ύφεσης.

Στα θέματα φερεγγυότητας οι ελληνικές τράπεζες είναι πιο δυνατές από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές. Ο λόγος κεφαλαίων προς ενεργητικό των ελληνικών τραπεζών είναι ο υψηλότερος στην Ευρώπη. Η κατάταξη των επιμέρους κυριότερων τραπεζών αναδεικνύει ως καλύτερη την EFG International στην Ελβετία με 13,52% και ως χειρότερη την DEXIA με 1,67% στο Βέλγιο. Πολλοί διερωτώνται πώς αυτό συνέβη. Η απάντηση είναι απλή: Οι ελληνικές τράπεζες υπήρξαν συντηρητικές και καινοτόμες. Δεν χρειάστηκε να ρισκάρουν επικίνδυνα για να έχουν μια καλή κερδοφορία. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα απελευθερώθηκε σχετικά νωρίς και, έτσι, είχε ήδη κάνει τις απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ μεγέθους του προβλήματος κεφαλαιακής επάρκειας και μεγέθους του πακέτου διάσωσης. Το ελληνικό πακέτο, αν και το μισό από το πακέτο στο σύνολο της Ευρώπης, βρίσκεται κοντά στη γραμμή παλινδρόμησης, είναι δηλαδή ανάλογο του μικρότερου προβλήματος που επικρατεί στην Ελλάδα. Πάντως, μόνον η Ελλάδα και η Αυστρία δεν έχουν καταφέρει να κάνουν νόμο έως σήμερα (18/11/200) έστω και κάποια από τα μέτρα του πακέτου που δημοσιοποίησαν.

Το ζήτημα της έλλειψης ρευστότητας είναι πιο επικίνδυνο για τις ελληνικές τράπεζες διότι δεν έχει να κάνει με το πόσο υγιείς είναι, αλλά με την υπάρχουσα πίεση στη διεθνή διατραπεζική αγορά. Η πίεση αυτή δεν έχει εκλείψει ακόμα, παρά τις κυβερνητικές προσπάθειες στις επιμέρους χώρες. Το πρόβλημα μάλιστα είναι σχετικά μεγαλύτερο στην Ευρώπη από τις Η.Π.Α. Αυτό φαίνεται από την πορεία του περιθωρίου επιτοκίων στον μηνιαίο ή ακόμα και εβδομαδιαίο διατραπεζικό δανεισμό ανάμεσα στα ακάλυπτα και καλυμμένα-με-ενέχυρο δάνεια. Οι τράπεζες επιβάλλουν μεγαλύτερα επιτόκια μεταξύ τους στον ακάλυπτο δανεισμό και το περιθώριο αυτό δεν έχει μειωθεί τόσο πολύ στην Ευρωζώνη, όπως έχει συμβεί στις ΗΠΑ. Επίσης, ο φόβος είναι τόσο μεγάλος ώστε δεν υπάρχει σχεδόν καθόλου τριμηνιαίος δανεισμός. Όσες τράπεζες στην Ευρώπη διαθέτουν ρευστότητα, προτιμούν να την διακρατούν ή να την δανείζουν για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα. Έτσι, οι τραπεζικές καταθέσεις στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχουν αυξηθεί υπέρογκα μετά τις 20 Σεπτεμβρίου, φτάνοντας τα € 226 δις.

Οι ελληνικές τράπεζες χρησιμοποιούν την ευρωπαϊκή διατραπεζική αγορά και, κατά συνέπεια, η έλλειψη ρευστότητας τις επηρεάζει. Όμως, η ρευστότητα είναι μικρότερο πρόβλημα στην Ελλάδα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρωζώνη, όπως δείχνει και ο λόγος Δανείων προς Καταθέσεις. Ο λόγος αυτός στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 2008 ήταν στο 92,4%, ο δεύτερος χαμηλότερος στην Ευρωζώνη μετά τη Μάλτα. Επομένως, δυνητικά, θα μπορούσε το πρόβλημα της έλλειψης ρευστότητας να λυθεί εκ των έδρων στην Ελλάδα, χωρίς τη χρήση της διεθνούς διατραπεζικής αγοράς, αλλά δεν φαίνεται να γίνεται προσπάθεια προς μια τέτοια κατεύθυνση.

Σε διεθνή σύγκριση, ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος για την Ελλάδα είναι μικρότερος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι μικρός.

1. Ο κυριότερος κίνδυνος προέρχεται από την αύξηση των επιτοκίων, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στη χώρα μας, το 80% περίπου των παλαιών στεγαστικών δανείων είχαν συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο. Η αναπόφευκτη αύξηση των μηνιαίων δόσεων, αφενός μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και αυξάνει τον αριθμό αυτών που καθυστερούν τις δόσεις αποπληρωμής και αφετέρου μειώνει την ζήτηση στην αγορά κατοικιών.
2. Άλλος κίνδυνος προέρχεται από το γεγονός ότι πολλές ξένες τράπεζες έχουν σημαντικές θέσεις στο μετοχικό κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών με ότι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον της ελληνικής χρηματαγοράς.
3. Εμφάνιση διαδικασιών κρίσης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ελλάδα, θα βρει την πραγματική οικονομία σε αρκετά δύσκολη θέση, ιδιαίτερα εξαιτίας των επιπτώσεων της ακρίβειας.
4. Η έλλειψη ρευστότητας οδηγεί σε άνοδο των επιτοκίων δανεισμού των τραπεζών οι οποίες ματακυλίου το κόστος στους δανειολήπτες (1 δις. ευρώ είναι η επιβάρυνση σύμφωνα με εκτιμήσεις τραπεζικών παραγόντων).
5. Το επιπλέον κόστος δανεισμού για το Δημόσιο ανέρχεται σε τουλάχιστον 500 εκ. ευρώ, ενώ στο β τρίμηνο του έτους ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν 3,5% έναντι 4% το ίδιο διάστημα πέρυσι.
6. Οι εξαγωγές παρουσιάζουν αισθητά σημάδια κάμψης. Προοιωνίζεται διόγκωση του ελλείμματος στο εξωτερικό ισοζύγιο που, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, θα διαμορφωθεί φέτος στο 15,3% του ΑΕΠ από 14,1% το 2007.

7. Η επιβράδυνση της κατανάλωσης μειώνει τα φορολογικά έσοδα σε μία περίοδο όπου η υστέρησή τους έναντι του κυβερνητικού στόχου αγγίζει τα 800 εκ. ευρώ. Εντείνονται οι πιέσεις για νέες περικοπές σε κοινωνικές δαπάνες.
8. Δημοσιονομικά θα υπάρξει πίεση στα έσοδα ως αποτέλεσμα της αρνητικής πίεσης στα εισοδήματα και τους ρυθμούς ανάπτυξης.
9. Αρνητική επίδραση στο χρηματιστήριο.
10. Βραδύτερους ρυθμούς στις επενδύσεις και στις επενδυτικές ροές.
11. Αρνητική επίδραση στη ρευστότητα των τραπεζών και στον τραπεζικό δανεισμό. Δηλαδή, πολύ μεγαλύτερη δυσκολία και κόστος δανεισμού από τις τράπεζες.
12. Αρνητική επίδραση στον τουρισμό- εφόσον τα εισοδήματα των επισκεπτών μας συμπιέζονται.
13. Αρνητική επίδραση στις εξαγωγές λόγω της πίεσης στα εισοδήματα διεθνώς.

Οι διεθνείς εξελίξεις παίζουν ρόλο στα πράγματα στη χώρα μας. Είναι αναμενόμενο. Γι' αυτό και θα περίμενε κανείς να υπάρχει μια συστηματική και επείγουσα αντιμετώπιση φαινομένων όπως ο πληθωρισμός που επιτείνουν τα εγγενή προβλήματα της χώρας. Μια από τις αιτίες του υψηλού ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι ο υψηλότερος πληθωρισμός στην Ελλάδα. Κύρια αιτία είναι οι μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές καταστάσεις και η έλλειψη πραγματικού ανταγωνισμού που συνεπάγονται η παρεμβολή μεσαζόντων, η ύπαρξη ιδίως όσον αφορά τα αγροτικά προϊόντα κυκλωμάτων εμπορίας, οι συντεχνιακές πρακτικές που ακολουθούνται από κλάδους αυτοαπασχολούμενων και είναι αποδεκτές από το κράτος.

Εξίσου σημαντικές είναι οι αλλαγές που γίνονται ως προς τον τύπο συσσώρευσης. Η Ελλάδα βρίσκεται σε πολλαπλά δύσκολη θέση. Τα μεγαλύτερα ποσά του δημοσίου διοχετεύονται για την πληρωμή του δημόσιου χρέους. Υπερεθνικές και ντόπιες τράπεζες απομυζούν το ελληνικό κράτος που στο χρέος είναι μεγάλο, αλλά στις σύγχρονες απαραίτητες δραστηριότητες ανεπαρκές. Τα ποσά που παλαιότερα εισρέανε στην χώρα χωρίς ειδική προσπάθεια, όπως ναυτιλιακό και μεταναστευτικό συνάλλαγμα, κονδύλια από την ΕΕ, αλλά και ποσά της μαύρης οικονομίας και του λαθρεμπορίου, βρίσκονται σε πορεία μείωσης. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει με την φορολογητέα ύλη και με τα μη-έσοδα, πλέον, από επιχειρήσεις που ήταν παλαιότερα δημόσιες, όπως ο ΟΤΕ. Συνολικά, στην σημερινή κρίση, τα όπλα του δημόσιου και τα εργαλεία παρέμβασης είναι πιο περιορισμένα και σε κακή κατάσταση.

Πέραν της ακρίβειας, που παράγει αποτελέσματα ύφεσης διαμέσου της περιστολής της ζήτησης, η σημερινή συγκυρία χαρακτηρίζεται από την ταυτόχρονη παρουσία περισσοτέρων παραγόντων που ευνοούν την επιβράδυνση της οικονομίας. Στη μείωση της ζήτησης συμβάλλουν, η κάμψη των ρυθμών επέκτασης της οικοδομικής δραστηριότητας, η έλλειψη ρευστότητας και η συνακόλουθη άνοδος των επιτοκίων που πλήττει επιχειρήσεις και νοικοκυριά, διογκώνει το χρέος τους και αυξάνει την πιθανότητα καθυστερήσεων στην αποπληρωμή του. Σε αυτά θα πρέπει να προσθέσουμε: α) την μεγάλη πτώση του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών στην διάρκεια του Ιουνίου 2008 που περιόρισε στο έπακρο την ικανότητα των εισηγμένων εταιρειών να αντλήσουν κεφάλαια διαμέσου του χρηματιστηρίου, β) την θεαματική αύξηση του αριθμού των ακάλυπτων επιταγών, γ) την δραματική επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησης των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων, δ) την άντληση κεφαλαίων από τις τράπεζες με σκοπό να χρηματοδοτήσουν την πιστωτική τους επέκταση με αντίτιμο τα υψηλά επιτόκια.

4.3 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η Ελλάδα επηρεάζεται από την κρίση κυρίως μέσω δύο καναλιών.

- Πρώτον, από τη χαμηλότερη οικονομική δραστηριότητα στο εξωτερικό, η οποία σημαίνει χαμηλότερες εξαγωγές, χαμηλότερα έσοδα από τον τουρισμό, λιγότερες επενδύσεις από ξένους και χαμηλότερα ναύλα.
- Δεύτερον, κανάλι επίδρασης είναι τα υψηλότερα επιτόκια λόγω των διεθνών προβλημάτων ρευστότητας, κάτι που συνεπάγεται μικρότερη πιστωτική επέκταση, χαμηλότερη κατανάλωση, απασχόληση και επενδύσεις.

4.3.1 Τραπεζικό σύστημα

«Αβρόχοις ποσί» φαίνεται ότι περνούν τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση οι ελληνικές τράπεζες, τη στιγμή που σε διεθνείς τραπεζικούς κολοσσούς έχει στοιχίσει περισσότερα από 600 δισ. δολάρια.

Η Τράπεζα της Ελλάδος υπολόγισε ότι μέχρι το τέλος του 2007, οι απώλειες που είχαν υποστεί οι ελληνικές τράπεζες άγγιξαν περίπου τα 400 εκατ. ευρώ, δηλαδή το 1,5% των ιδίων κεφαλαίων τους. Αν θα έπρεπε, δηλαδή, το ποσό αυτό να «αφαιρεθεί» από τα αποτελέσματα της περσινής χρονιάς, τα συνολικά (υπερ)κέρδη των 5,7 δισ. ευρώ θα απομειώνονταν μόλις κατά 7%.

Ανθεκτικές στην κρίση παραμένουν οι ελληνικές τράπεζες, αν και τα κέρδη τους δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα αλλά είναι λογιστικά. Ανησυχία προκύπτει επίσης από την αύξηση των δανείων που βρίσκονται σε καθυστέρηση, καθώς αποτυπώνουν την αδυναμία νοικοκυριών και επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από τις ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests), τις οποίες διενήργησε η Τράπεζα της Ελλάδος με βάση τα υποθετικά σενάρια που συμφωνήθηκαν από κοινού με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και παρουσίασε σε έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα. Στην ίδια έκθεση, η οποία παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, το 2008, καταγράφονται γενικότερα οι τάσεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Οι βασικές επισημάνσεις της έκθεσης έχουν ως εξής:

1. Από τα αποτελέσματα των stress tests συνάγεται ότι ο ελληνικός τραπεζικός τομέας ως σύνολο έχει τη δυνατότητα να αντεπεξέλθει ακόμη και σε ακραίες διαταράξεις όπως αυτές των υποθετικών σεναρίων. Τα κέρδη της διετίας, με βάση τις ανωτέρω υποθέσεις, η αύξηση των κεφαλαίων από την αξιοποίηση των διατάξεων του Ν. 3723/2008 και οι συσσωρευμένες προβλέψεις που είχαν σχηματίσει οι τράπεζες μέχρι τις 31.12.2008 είναι ικανά να απορροφήσουν ένα σχετικά μεγάλο τμήμα της εκτιμώμενης ζημίας από το σύνολο των κινδύνων, με αποτέλεσμα ο μεσοσταθμικός δείκτης βασικών κεφαλαίων για το δείγμα των εννέα τραπεζών να διαμορφώνεται στο ικανοποιητικό επίπεδο του 8,62%, να παραμένει δηλαδή άνω του 8% ακόμη και υπό τις ιδιαίτερα δυσμενείς παραδοχές των σεναρίων.
2. Οι τάσεις που καταγράφηκαν το 2008 συνεχίστηκαν και το α' τρίμηνο του 2009. Το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση (σε επίπεδο τραπεζών) αυξήθηκε σημαντικά σε 6% με ανοδική τάση σε όλες τις βασικές κατηγορίες δανείων και η εξέλιξη αυτή συνέβαλε στην υποχώρηση του λόγου κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από τις συσσωρευμένες προβλέψεις, ο οποίος διαμορφώθηκε σε 43,7%. Μολονότι οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν σημαντικό ύψους εγγυήσεις και εμπράγματα εξασφαλίσεις, οι οποίες δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του βαθμού κάλυψης, η συνεχιζόμενη μείωση του ανωτέρω δείκτη επιβάλλει αυξημένη επαγρύπνηση.
3. Μεταξύ του πρώτου τριμήνου του 2008 και του πρώτου τριμήνου του 2009, τα κέρδη προ φόρων υποχώρησαν σημαντικά (τράπεζες: -85,3%, τραπεζικοί όμιλοι: -51,3%). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στον υπερδιπλασιασμό των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο και στη μείωση των καθαρών εσόδων από τόκους και προμήθειες. Θετική

συμβολή είχαν τα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις και από το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο, ενώ συγκρατημένη ήταν η αύξηση των λειτουργικών εξόδων. Εάν στα αποτελέσματα χρήσεως συνυπολογίζονταν οι αναγνωρισμένες από μειώσεις αξίας που εγγράφονται απευθείας στην καθαρή θέση, στο τέλος του α' τριμήνου του 2009 θα είχαν προκύψει ζημίες αντί κερδών (για τις τράπεζες ζημίες 200 εκατ. ευρώ αντί κερδών 50 εκατ. ευρώ και για τους τραπεζικούς ομίλους ζημίες 120 εκατ. ευρώ αντί κερδών 431 εκατ. ευρώ).

Σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν 62 τραπεζικά ιδρύματα εκ των οποίων 22 ελληνικές εμπορικές τράπεζες, 22 ξένες τράπεζες, 16 συνεταιριστικές τράπεζες και 1 ειδικός πιστωτικός οργανισμός.

Η σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο το 2007, παρά τη συνεχιζόμενη πιστωτική κρίση. Η πλειονότητα των Τραπεζών που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό τραπεζικό χώρο παρουσίασε αύξηση κερδοφορίας και τα μεγέθη της ελληνικής τραπεζικής αγοράς παρουσίασαν περαιτέρω ανάπτυξη. Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζικών ομίλων βελτιώθηκε σημαντικά και η κεφαλαιακή τους επάρκεια διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα. Σε αυτό συνέβαλαν καθοριστικά η ταχεία πιστωτική επέκταση, ειδικά στη λιανική τραπεζική, η συγκράτηση του λειτουργικού κόστους και η σταδιακή ωρίμανση των δραστηριοτήτων των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της λεκάνης της Μεσογείου. Δυναμική ώθηση στην κερδοφορία δίνουν και τα υψηλά έκτακτα χρηματοοικονομικά κέρδη που πραγματοποιούν οι ελληνικές τράπεζες. Αυτά προέρχονται κυρίως από συναλλαγματικές διαφορές, αγοραπωλησίες μετοχών και άλλων τίτλων του εμπορικού χαρτοφυλακίου, πώληση συμμετοχών σε άλλες εταιρείες κλπ.

Με υψηλούς ετήσιους ρυθμούς μεταβολής αυξήθηκε το σύνολο των καταθέσεων και *repos* στην ελληνική Τραπεζική Αγορά κατά το 2007. Συγκεκριμένα, το Δεκέμβριο του 2007 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής ανήλθε σε 18% έναντι ρυθμού μεταβολής 13% το Δεκέμβριο του 2006. Ιδιαίτερη αύξηση (36%) παρουσίασαν οι καταθέσεις προθεσμίας, καθώς οι διαδοχικές αυξήσεις των επιτοκίων που σημειώθηκαν στις καταθέσεις αυτές – λόγω του έντονου ανταγωνισμού - οδήγησαν σε μετακίνηση αποταμιευτικών πόρων από καταθέσεις όψεως και ταμειυτηρίου, *repos* και Αμοιβαία Κεφάλαια.

Η συνολική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών παρουσίασε καθ' όλο το 2007 ικανοποιητική αύξηση της τάξης του 21%. Διευκρινίζεται ότι, στη συνολική χρηματοδότηση συμπεριλαμβάνονται οι τιτλοποιήσεις απαιτήσεων και οι χρηματοδοτήσεις με τη μορφή ομολογιακών δανείων που εκδίδουν οι εταιρείες, κυρίως λόγω των φορολογικών πλεονεκτημάτων που προσφέρουν και διακρατούνται στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών, συχνά αντικαθιστώντας υφιστάμενη δανειακή σχέση.

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των χρηματοδοτήσεων των επιχειρήσεων παρουσίασε αύξηση και ανήλθε σε 20% το 2007, έναντι 16% το 2006. Υψηλή, αν και αισθητά μειωμένη σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, παραμένει η ανάπτυξη των δανείων προς τα νοικοκυριά, καθώς το 2007 τα καταναλωτικά δάνεια αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό 22% ενώ τα στεγαστικά κατά 21%.

4.3.2. Χρηματιστήριο

Σύμφωνα με τους αναλυτές, η πορεία της εγχώριας χρηματιστηριακής αγοράς συναρτάται άμεσα από την πορεία των διεθνών αγορών, οι οποίες θα επηρεαστούν, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, από την έγκριση ή μη του σχεδίου διάσωσης του χρηματοοικονομικού κλάδου στις ΗΠΑ. Ειδικότερα, η Εμπορική Τράπεζα στην τεχνική της ανάλυση δίνει τρία σενάρια για το γενικό δείκτη έως το τέλος του έτους. Το αισιόδοξο σενάριο δίνει στόχο στις 3.500 μονάδες και εκτιμά ότι συγκεντρώνει τις περισσότερες πιθανότητες. Το συντηρητικό σενάριο αναφέρεται στη διατήρηση της πλαγιολίσθησης προς τις 2.800 μονάδες, όπου θα δημιουργηθεί βάση τιμών, με στόχο την ανάκαμψη από τις αρχές του 2009, ενώ το απαισιόδοξο σενάριο δίνει περιθώρια υποχώρησης περίπου 13% χαμηλότερα από τα τρέχοντα επίπεδα.

Σε εγχώριο επίπεδο, η κρίση σε πρώτη φάση έχει χτυπήσει το Χρηματιστήριο Αθηνών, το οποίο από το ξεκίνημα της κρίσης έχει «χάσει» περίπου 90 δισ. ευρώ, ενώ η πλειονότητα των μετοχών έχει επιστρέψει σε επίπεδα καλοκαιριού του 2005.

Τη μεγαλύτερη πτώση της δεκαετίας, μετά το κραχ που ακολούθησε το σκάσιμο της χρηματιστηριακής φούσκας του 1999-2000, σημειώνει την χρονική περίοδο 2007-2008 η Σοφοκλέους. Τους πρώτους οκτώ μήνες του 2008 ο Γενικός Δείκτης υποχωρεί περισσότερο από 36%, ενώ η πτώση των μετοχών φτάνει σε κάποιες περιπτώσεις έως το 72%!

Οικονομικοί και χρηματιστηριακοί αναλυτές εκτιμούν ότι το αμέσως επόμενο διάστημα η ελληνική αγορά αναμένεται να κινηθεί μεταξύ των 3.100 και 3.500 μονάδων. Από την ελληνική κεφαλαιαγορά έχουν κάνει φτερά περισσότερα από 70 δισεκατομμύρια ευρώ, αφού η κεφαλαιοποίηση του Χ.Α. από τα 196,5 δισ. ευρώ στις αρχές του Ιανουαρίου «βυθίστηκε» το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου στα 126 δισ. ευρώ και βασίζουν τις ελπίδες τους στη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος στο εξωτερικό- που είναι και ο βασικός λόγος της φετινής πτώσης- αλλά και σε πιθανή μερική "αυτονόμηση" κάποιων μετοχών που αναμένεται να παρουσιάσουν θετικά οικονομικά μεγέθη. Το χρηματιστήριο είχε να καταγράψει τόσο μεγάλες απώλειες μέσα στο διάστημα ενός ημερολογιακού έτους από το 2000, όταν βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη το σκάσιμο της φούσκας που εκδηλώθηκε μετά την επενδυτική φρενίτιδα του 1999. Τη χρονιά εκείνη (2000) οι απώλειες του Γενικού Δείκτη ανήλθαν σε 41,5%, καθώς η αγορά υποχώρησε από τις 5.800 μονάδες (τον Σεπτέμβριο του 1999 είχε ξεπεράσει τις 6.300 μονάδες) στις 3.400 μονάδες. Το σοκ από το κραχ της Σοφοκλέους ολοκληρώθηκε το 2002 όταν ο Γενικός Δείκτης βυθίστηκε από τις 2.600 που ήταν τότε στις 1.750 μονάδες (απώλειες 33%).

Παρόλα αυτά, οι τέσσερις βασικοί λόγοι (χρηματοπιστωτική κρίση, ακριβό πετρέλαιο, φούσκα στα ακίνητα και κίνδυνος ύφεσης στην οικονομία) που οδήγησαν στη διεθνή χρηματιστηριακή κρίση εξακολουθούν να αποτελούν οικονομική υποχρέωση για το Χ.Α. που είναι δεμένο στο άρμα των ξένων επενδυτών. Τα διεθνή χαρτοφυλάκια ελέγχουν πάνω από το 50% της συνολικής κεφαλαιοποίησης στο Χ.Α. ενώ οι ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι την περίοδο του 1999 αποτελούσαν την κινητήρια δύναμη των εξελίξεων στην εγχώρια αγορά, τώρα απέχουν από τα δρώμενα στο Χ.Α. όπως δείχνει και η κατακόρυφη βουτιά στον αριθμό των ενεργών χρηματιστηριακών κωδικών (μέσω των οποίων δηλαδή γίνεται τουλάχιστον μια αγορά ή πώληση μετοχών κάθε μήνα).

4.3.3. Τουρισμός

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση θα έχει σοβαρή επίπτωση στο ελληνικό τουριστικό προϊόν, όπως εκτιμούν ήδη στην κυβέρνηση. Οι Ευρωπαίοι πολίτες θα προτιμήσουν να κάνουν το επόμενο καλοκαίρι φθηνότερες, λιγότερες και «κοντινότερες» διακοπές, επιλέγοντας να μείνουν κοντά στην πατρίδα τους.

Ο ΕΟΤ, σε ανακοίνωσή του επισήμανε: «Η χρηματοπιστωτική κρίση που πλήττει τις διεθνείς αγορές και ο ορατός κίνδυνος ύφεσης της παγκόσμιας οικονομίας έχει θέσει - ήδη από τις αρχές του 2008- σε εγρήγορση όλες τις παραγωγικές δυνάμεις της τουριστικής βιομηχανίας της χώρας μας».

Την εκτίμηση ότι δεν θα μείνει αλώβητος ο παγκόσμιος -και συνεπώς και ο ελληνικός- τουρισμός από τη διεθνή οικονομική κρίση, διατυπώνει σε ανάλυση του το

Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, επισημαίνοντας ότι ήδη άρχισαν να φαίνονται οι πρώτες επιπτώσεις.

Η χώρα μας και οι ανταγωνίστριες τουριστικά χώρες, με εξαίρεση την Τουρκία και την Κροατία, πλήττονται από τη διεθνή κρίση.

Για την χώρα μας οι αφίξεις αλλοδαπών στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας το εννεάμηνο Ιαν.-Σεπτ. 2008 σημείωσαν μείωση -1,2% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2007. Για τις άλλες χώρες, με εξαίρεση την Ισπανία όπου το πρόσημο είναι αρνητικό, οι αφίξεις μόλις ξεπέρασαν το 0% μην έχοντας δυνάμεις να φθάσουν το 1%.

Σχετικά με την παραπάνω πορεία των αφίξεων των τουριστών στη χώρα μας το ΙΤΕΠ διευκρινίζει ότι οι αεροπορικές αφίξεις σε όλα τα αεροδρόμια της χώρας, οι οποίες αποτελούν το 80% των συνολικών αφίξεων, σημείωσαν μείωση κατά το εννεάμηνο Ιαν.-Σεπτ. 2008 έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2007. Εξαίρεση αποτέλεσαν τα αεροδρόμια της Θεσσαλονίκης, της Μυκόνου, της Κεφαλονιάς και της Χίου, στα οποία σημειώθηκε αύξηση των αφίξεων.

Η εκτίμηση για ολόκληρο το 2008 μάλλον θα είναι χειρότερη, αφού τον Σεπτέμβριο οι αφίξεις σε όλα τα αεροδρόμια της χώρας, με εξαίρεση αυτά της Χίου και της Σάμου, μειώθηκαν σημαντικά, γεγονός που προοιωνίζει ότι και για τους υπόλοιπους μήνες (Οκτ.-Δεκ.) του έτους η πορεία θα είναι αρνητική, αν και οι τελευταίοι τρεις μήνες έχουν μικρό ποσοστό στις αφίξεις τουριστών στο σύνολο του έτους.

Αποτελεί ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο το γεγονός της τουριστικής επίδοσης του μηνός Σεπτεμβρίου στους κατεξοχήν προσφιλείς και ποσοτικά σημαντικούς προορισμούς Κρήτης και Δωδεκανήσου, αλλά και της περιοχής των Ιονίων Νήσων.

Οι αφίξεις στην Κρήτη σημείωσαν μείωση 2,8% έναντι 1,4% το 2007 και αύξησης 11,5% και 6,7% το 2005 και 2004 αντίστοιχα. Στη Δωδεκάνησο η μείωση είναι 7,3% έναντι αύξησης 2,6% και 4,8% το 2006 και 2005 αντίστοιχα. Για την περιοχή των Ιονίων Νήσων έχουμε μείωση 5,1% έναντι επίσης μείωση 0,2% το 2006 και αύξησης τα προηγούμενα χρόνια.

Την ένταση της παραπάνω αρνητικής πορείας ίσως μειώσουν οι αφίξεις τουριστών στη χώρα μας με άλλα μεταφορικά μέσα εκτός αεροπλάνου, οι οποίες σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις φαίνεται ότι θα κινηθούν με θετικό πρόσημο έναντι των αντιστοίχων του 2007.

Αν αναλογιστεί κανείς ότι το 2007 ήταν μια καλή χρονιά για τον τουρισμό και την έκταση της διαφαινόμενης κρίσης, το μέγεθος της αρνητικής πορείας του τουρισμού φαίνεται να επιβεβαιώνει ότι πράγματι ο τουρισμός ανθίσταται στις κρίσεις.

Ωστόσο, επειδή κανείς την στιγμή αυτή δεν μπορεί να εκτιμήσει την διάρκεια και την ένταση της κρίσης, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, μπορεί ωστόσο να προβλέψει με βεβαιότητα ότι το 2009 θα είναι σημαντικά χειρότερο από το 2008.

Το απαισιόδοξο τοπίο, το οποίο περιγράφεται παραπάνω έρχονται να ελαφρύνουν οι τουριστικές συναλλαγματικές εισπράξεις που σημειώθηκαν στη χώρα μας την περίοδο Ιαν.-Αυγούστου 2008, καθώς, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, σημείωσαν αύξηση 5%.

4.3.4. Ναυτιλία

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει ήδη μεγάλο αντίκτυπο στην ελληνική ναυτιλία. Οι λόγοι της διεθνούς οικονομικής κρίσης είναι πολλοί και κυρίως σχετίζονται με την ελλιπή ενασχόληση των ρυθμιστικών αρχών παγκοσμίως με τα τεκταινόμενα στο τραπεζικό σύστημα και την απληστία του. Σήμερα λόγω της ουσιαστικής εμπλοκής του τραπεζικού συστήματος έχει πληγεί καίρια η πραγματική οικονομία, έχουν περιοριστεί οι δανειοδοτήσεις, η κατανάλωση, το εμπόριο και ως εκ τούτου η ζήτηση για μεταφορές. Το παγκόσμιο σύστημα για να ανασάνει χρειάζεται χρηματοδότηση. Τουναντίον αυτή έχει στερέψει λόγω της βαρέως νοσούσης διατραπεζικής πίστης, αποτέλεσμα της οποίας είναι οι τράπεζες να μην είναι διατεθειμένες να δανείζουν χρήματα η μία στην άλλη και ως εκ τούτου τα spreads να κρατιούνται πολύ ψηλά προς όφελός τους. Έτσι επιδεινώνεται η κρίση.

Η κρίση που πλήττει την εμπορική ναυτιλία, αποτέλεσμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης, εκτιμάται ότι σταδιακά θα αρχίσει να επιδρά αρνητικά και στην πραγματική οικονομία της χώρας καθώς η ναυτιλία αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εσόδων, μαζί με τον τομέα του τουρισμού. Η ελληνόκτητος ποντοπόρος ναυτιλία αντιπροσωπεύει περίπου το 7,6% του ελληνικού ΑΕΠ και καλύπτει σημαντικό μέρος του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της μη ανταγωνιστικής ελληνικής οικονομίας. Άμεσα ή έμμεσα απασχολεί πάνω από 250.000 Έλληνες. Δηλαδή το εισόδημα περίπου ενός σε κάθε 16 φορολογούμενους εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τη ναυτιλία.

Έτσι, λοιπόν, ύστερα από πολλά χρόνια, ναυτιλιακές εταιρείες δυσκολεύονται να «κλείσουν» τραπεζικά δάνεια. Στο πρώτο εξάμηνο του 2008 η παραγωγή νέων ναυτιλιακών δανείων ήταν μειωμένη κατά 23%, σύμφωνα με τον διευθύνοντα σύμβουλο της Petrofin S. A., Ted Πετρόπουλο. Στα επόμενα τέσσερα χρόνια οι τράπεζες θα πρέπει να χρηματοδοτήσουν τη ναυτιλία με 262,4 δις. δολ. για να καλυφθούν οι επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, κυρίως σε παραγγελίες νέων πλοίων, εφόσον διαθέτουν ρευστότητα. Σε διαφορετική περίπτωση αναμένεται να ακυρωθούν παραγγελίες.

Την ίδια στιγμή, η πορεία των δεικτών της ναυλαγοράς συνεχίζει να σημειώνει κάθετη πτώση. Ιδιαίτερα στον τομέα των φορτηγών, η πτώση φθάνει στο 80%. Ο δείκτης Baltic Dry, που παρακολουθεί την εξέλιξη του εμπορίου στα ξηρά φορτία, έχει υποχωρήσει κατά 87% από τις 20 Μαΐου καθώς η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε

τροχιά ραγδαίας επιβράδυνσης. Οι εισηγμένες ναυτιλιακές εταιρείες, τουλάχιστον αυτές που ασχολούνται με τον τομέα μεταφοράς ξηρού φορτίου, θα παρουσιάσουν μειωμένα έσοδα και κέρδη για το τελευταίο τρίμηνο του 2008 ενώ για το 2009 οι προβλέψεις δεν είναι ευόιωνες.

4.3.4. Κατασκευαστικές εταιρίες

Η δυσπραγία στον δημόσιο και των ιδιωτικό τομέα καθώς και η καθυστέρηση στην πληρωμή των εκτελεσμένων έργων αποτυπώθηκαν στις οικονομικές καταστάσεις του εννιαμήνου στο σύνολο σχεδόν των εταιριών του κατασκευαστικού κλάδου. Ειδικότερα όλες σχεδόν οι εταιρίες είδαν τα καθαρά τους κέρδη να μειώνονται με «πρωταθλητές» την Αθηνά (μείωση κατά 824,3%), την Προοδευτική (κατά 500,7%), την Αττικατ (τα κέρδη της μειώθηκαν κατά 448,1%), την ΑΕΓΕΚ (κατά 160,9%) και την Δομική Κρήτης (κατά 149,5%). Όμως και από πλευράς πωλήσεων η παύση νέων δημοπρατήσεων στο τελευταίο διάστημα είχε ως αποτέλεσμα την μείωση ή την μικρή αύξηση του τζίρου των εργοληπτικών επιχειρήσεων (όπως για παράδειγμα αύξηση 0,3% για την Μηχανική και 50,1% για την Αβαξ, πτώση 60,6% για τον Μοχλό, 77,8% για την Προοδευτική, 34,5% για την Ελλάκτωρ και και 4,5% για την Εδραση).

Να σημειωθεί πάντως από το σύνολο των τεχνικών εταιριών εκείνες που δεν έχουν μέχρι τώρα δημοσιεύσει ισολογισμό είναι η Διεκάτ και η Μεσοχωρίτης. Στον αντίποδα οι περισσότερες εταιρίες είδαν από τις αρχές του έτους τις υποχρεώσεις τους και μάλιστα τις βραχυπρόθεσμες να αυξάνονται σημαντικά, αφού είναι αναγκασμένες να καταφεύγουν στο δανεισμό προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση. Πάντως οι ειδικοί της αγοράς εκτιμούν ότι η υπάρχουσα εικόνα θα επιδεινωθεί μέσα στους επόμενους μήνες, εξέλιξη για την οποία έχουν εκφράσει τους φόβους και οι ίδιοι οι κατασκευαστές οι οποίοι κρούουν των κώδωνα του κινδύνου και κάνουν λόγο για άμεσες και ολέθριες συνέπειες στον κατασκευαστικό κλάδο αν δεν ληφθούν επείγοντως μέτρα από την πολιτεία.

Ραγδαία υποχώρηση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη σημείωσαν στο α' εξάμηνο του έτους 2008 οι δημοπρατήσεις δημοσίων έργων καθώς οι νέες εργολαβίες περιορίστηκαν σχεδόν κατά 50% στις 156 και ο προϋπολογισμός τους ανήλθε σε 2,21 δισ. ευρώ έναντι 3,9 δισ. ευρώ που ήταν πριν από την οικονομική κρίση.

Το 2008 πάντως τα έργα που προκηρύχθηκαν ήταν περισσότερα σε σχέση με το 2007 όπου ο αντίστοιχος αριθμός είχε «βαλτώσει» στα 948 εκ. ευρώ. Τα στοιχεία επεξεργάστηκε ο ΣΑΤΕ και συμπεριλαμβάνονται στην εξαμηνιαία έκθεση που παρουσίασε χθες για την πορεία του κλάδου των κατασκευών.

Τα κυριότερο εύρημα αυτή της μελέτης είναι η αποτύπωση της κρίσης στον κατασκευαστικό η οποία επιδείνωσε τους οικονομικούς δείκτες και μείωσε αισθητά το ποσοστό απασχόλησης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΑΤΕ την τελευταία τετραετία, το 20% και 21% των εργοληπτικών επιχειρήσεων 6^{ης} και 7^{ης} τάξης έχει διακόψει τη δραστηριότητά τους ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά στην 5^η και 3^η τάξη ανήλθαν σε 9% και 15% αντίστοιχα.

Τονίζεται μάλιστα ότι εάν ίσχυε η αναγκαιότητα τήρησης των δεικτών βιωσιμότητας των τεχνικών εταιρειών 3^{ης} έως και 7^{ης} τάξης όπως τα προηγούμενα έτη, τότε ο αριθμός αυτός θα ήταν πολύ υψηλότερος. Ανησυχητικό στοιχείο αποτελεί η αισθητή μείωση της απασχόλησης στο κατασκευαστικό τομέα, η οποία μέσα σε ένα χρόνο μετρά απώλειες 32.000 θέσεων εργασίας. Από αυτές οι 19.000 σημειώθηκαν το α' τρίμηνο του έτος.

Η κρίση στον κατασκευαστικό κλάδο αποτυπώνεται και στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων με κύριο χαρακτηριστικό την επιδείνωση των υποχρεώσεων. Τα στοιχεία δείχνουν αύξηση κατά 150% των μακροπρόθεσμων δανείων ενώ οι ζημίες οδήγησαν σε πτώχευση αρκετές εταιρείες.

Τέσσερις στις δέκα κατασκευαστικές εταιρείες 7^{ης} τάξης και τρεις στις τέσσερις 3^η τάξης, κατέγραψαν ζημίες το 2008. Αρνητικές ήταν επίσης τέσσερις στις εννιά εταιρείες 6^{ης} τάξης και μία στις πέντε 5^{ης} τάξης. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία αυτά αφορούν τις εταιρείες που τηρούν ισολογισμούς με βάση τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Εάν στην ανάλυση περιληφθούν και οι εταιρείες που ακολουθούν το Εθνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο διαπιστώνεται επιδείνωση του μέσου ύψους ζημίας των ζημιόγων εργοληπτικών εταιρειών από 1,2 εκατ. το 2007 σε 4,5 εκατ. το 2008.

4.3.6. Εμπόριο και Βιομηχανία

Η οικονομική κρίση δοκιμάζει τις αντοχές των εμπόρων και προβληματίζει έντονα το οικονομικό επιτελείο, δεδομένου ότι η πτώση της κατανάλωσης συμπαρασύρει και τον ρυθμό ανάπτυξης. Τα τελευταία στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας είναι απογοητευτικά για τον κλάδο. Ο όγκος των πωλήσεων στο λιανικό εμπόριο υποχώρησε -για έβδομο συνεχή μήνα- κατά 10,8% τον Ιανουάριο του 2009 σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2008. Οι πίεςεις στον κλάδο είναι ασφυκτικές. Σύμφωνα με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών, 175.678 επιχειρήσεις, κυρίως μικρομεσαίες, αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τα δάνειά τους. Την ίδια ώρα, οι τράπεζες κλείνουν τη στρόφιγγα του δανεισμού, με συνέπεια η αγορά να «στεγνώνει» από ρευστό. Όπως αποκαλύπτει η έρευνα του ΕΒΕΑ, το 81% των επιχειρηματιών υποστηρίζει ότι οι τράπεζες καθιστούν τον δανεισμό στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις από δύσκολο έως αδύνατο. Υπό αυτές τις συνθήκες μία στις τέσσερις λιανεμπορικές επιχειρήσεις έχει προχωρήσει ή θα προχωρήσει σε μειώσεις προσωπικού. Στην έρευνα της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου, το 77% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση και μάλιστα σημαντικά.

Στη μέγγενη της διεθνούς οικονομικής κρίσης θα βρεθεί τα επόμενα χρόνια το λιανεμπόριο και η αγορά εμπορικών ακινήτων, καθώς από τη μια η μείωση της

χρηματοδότησης των τραπεζών και από την άλλη η βουτιά των πωλήσεων προκαλεί «σεισμό» σε εκατομμύρια μικρομεσαίους επιχειρηματίες ανά την Ευρώπη. Στην Ελλάδα η κατάσταση έχει αρχίσει να προδιαγράφεται δύσκολη, με τους εμπόρους να κάνουν ήδη λόγο για μείωση του τζίρου τους έως 40% τους τελευταίους μήνες και για εκατοντάδες «λουκέτα» που θα μπουν μέσα στο 2009.

Τα στοιχεία του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών δείχνουν ότι το 15% των ισόγειων καταστημάτων στο κέντρο της πόλης (ακόμη και γύρω από την Ερμού) είναι ξενοίκιαστα, χωρίς να υπολογίζονται τα ακίνητα σε ορόφους ή στοές. Στις άλλες περιφερειακές αγορές μπορεί το ποσοστό των αδιάθετων ακινήτων να μην ξεπερνά το 5%-10%, ωστόσο, τα «λουκέτα» είναι συχνότερα και στα μαγαζιά που κλείνουν έρχονται άλλοι επιχειρηματίες να δοκιμάσουν την τύχη τους, χωρίς όμως μεγάλη επιτυχία.

Στην Ελλάδα, οι τελευταίες εκτιμήσεις για την κατά κεφαλήν κατανάλωση είναι σημαντικά μειωμένες σε σύγκριση με αντίστοιχη έκθεση του 2007. Από 5.369 ευρώ που ήταν οι κατά κεφαλήν πωλήσεις το 2006 πέρυσι υποχώρησαν στις 4.288 ευρώ. Μάλιστα οι προβλέψεις της εταιρείας λίγους μήνες πριν για τις κατά κεφαλήν πωλήσεις το 2017 έκαναν λόγο για ένα ποσό της τάξης των 7.956 ευρώ, ενώ η πρόσφατη έρευνα αναφέρει ότι το 2018 οι πωλήσεις θα είναι 6.387 ευρώ για κάθε Έλληνα. Επίσης, και για την «βασίλισσα» του εμπορίου, την οδό Ερμού, οι αναλύσεις κάνουν λόγο για σταθεροποίηση των ενοικίων. Όπως όλα δείχνουν η συγκεκριμένη αγορά έχει «πιάσει οροφή» με τα ετήσια μισθώματα να είναι στα 3.600 ευρώ ανά τ. μ. και να μην μπορούν να πάνε παραπάνω. Τέλος, και οι αποδόσεις από τα ενοίκια έχουν υποχωρήσει στο 5% από 6,5% πριν δύο χρόνια.

Μόνο τρεις στις δέκα βιομηχανίες του Χρηματιστηρίου μπόρεσαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 να βελτιώσουν, οριακά έστω, τα καθαρά αποτελέσματά τους, είτε αυξάνοντας τα κέρδη τους είτε περιορίζοντας τις ζημιές τους. Παρ' όλο που τα συνολικά καθαρά κέρδη του βιομηχανικού τομέα εμφανίζονται αυξημένα κατά 9,6%, η πλειονότητα των επιχειρήσεων (70%) παρουσιάζει είτε μείωση κερδών είτε αύξηση ζημιών, καθώς και αντιστροφή του καθαρού αποτελέσματός τους από θετικό σε αρνητικό. Μία στις δύο βιομηχανίες ήταν ζημιογόνος.

Η προαναφερθείσα αύξηση κατά 9,6% των συνολικών καθαρών κερδών οφείλεται στη θεαματική αντιστροφή των αποτελεσμάτων της ΔΕΗ, η οποία βελτίωσε κατά 538 εκατ. ευρώ το καθαρό αποτέλεσμά της και με την υψηλή κερδοφορία της συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση της συνολικής εικόνας. Εάν εξαιρεθεί η βιομηχανία ηλεκτρικής ενέργειας, τα συνολικά καθαρά κέρδη του βιομηχανικού τομέα είναι μειωμένα κατά 30%.

Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από την επεξεργασία και ανάλυση των στοιχείων των εξαμηνιαίων οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο.

Αναλυτικότερα, οι 108 βιομηχανικές και εμποροβιομηχανικές εταιρείες του τομέα, συμπεριλαμβανομένων εννέα συμμετοχικών επιχειρήσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο στη βιομηχανία, στην πλειονότητά τους είχαν σημαντικές απώλειες τζίρου, λειτουργικών κερδών και καθαρών κερδών, σε βαθμό που καταδεικνύει ότι ο βιομηχανικός τομέας της χώρας υφίσταται εντονότερα από κάθε άλλον τομέα οικονομικής δραστηριότητας τις συνέπειες της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Βελτίωση των λειτουργικών κερδών προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων πέτυχαν μόνο 23 επιχειρήσεις (21%), σε αντίθεση με τις υπόλοιπες 85 (79%) οι οποίες οδηγήθηκαν σε περιορισμό τους. Αρνητικό πρόσημο έχουν τα λειτουργικά αποτελέσματα 29 εταιρειών (27%).

Σε ποσοστό 70% οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν μειωμένα κέρδη, αυξημένες ζημιές ή και αντιστροφή θετικού καθαρού αποτελέσματος σε αρνητικό. (75 εταιρείες). Εξαιρουμένης της ΔΕΗ τα συνολικά καθαρά κέρδη διαμορφώνονται στο επίπεδο των 511,5 εκατ. ευρώ το εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου 2009 έναντι 731 εκατ. ευρώ το ίδιο εξάμηνο του 2008, δηλαδή είναι μειωμένα κατά 219,5 εκατ. ευρώ σε αξία και κατά 30% σε ποσοστό. Η μεγαλύτερη συρρίκνωση καθαρών κερδών σε κλαδικό επίπεδο κατεγράφη στον κλάδο των επιχειρήσεων παραγωγής και επεξεργασίας μετάλλων.

4.3.7. Απασχόληση

Η διεθνής οικονομική κρίση πλήττει ευθέως την απασχόληση. Χιλιάδες θέσεις εργασίας χάνονται ήδη στις ΗΠΑ και στην Ε.Ε. και η απειλή της ανεργίας περνάει το κατώφλι της χώρας μας. Η χρηματοπιστωτική κρίση μείωσε τη ρευστότητα και την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και αύξησε το κόστος δανεισμού και την αβεβαιότητα. Οι εξελίξεις αυτές επηρέασαν τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Οι πρώτοι αντέδρασαν μειώνοντας τις επενδύσεις τους. Οι δεύτεροι μείωσαν τις δαπάνες τους και αυξάνουν τις αποταμιεύσεις (για τις δύσκολες μέρες που έρχονται). Με αυτόν τον τρόπο περιορίζεται η ζήτηση και, κατ' επέκταση, η οικονομική δραστηριότητα και η απασχόληση. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν περαιτέρω αρνητικά την κατανάλωση, αλλά και την αποταμίευση με περαιτέρω περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης.

Σύμφωνα με πρόσφατες μετρήσεις του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ε.Ε., στην οποία αποτιμάται με αριθμητικές αποδείξεις η απίστευτη και πάντως παράδοξη διαπίστωση που ανατρέπει τους κανόνες και τις αρχές της οικονομικής επιστήμης: Η βελτίωση του ρυθμού ανάπτυξης αυξάνει την ανεργία και αντιστρόφως η επιδείνωση του ρυθμού ανάπτυξης μειώνει την ανεργία.

Με βάση συνδυασμούς στοιχείων της ΕΣΥΕ και του ΟΑΕΔ, για τον Οκτώβριο του 2008, αποδεικνύεται ότι, ενώ στον ιδιωτικό τομέα είχαμε απώλεια 38.000 περίπου θέσεων εργασίας (δηλαδή υπέρβαση των απολύσεων και των οικειοθελών αποχωρήσεων έναντι των προσλήψεων), στο σύνολο, αντιθέτως, του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα είχαμε δημιουργία 64.000 νέων θέσεων εργασίας (διαφορά των απασχολούμενων των

Οκτώβριο έναντι του Σεπτεμβρίου 2008), που σημαίνει ότι ο δημόσιος τομέας προσέφερε 64.000-38.000 νέες θέσεις εργασίας.

Ο αντίκτυπος της διεθνούς οικονομικής κρίσης έχει ήδη αρχίσει να διαφαίνεται και στην πραγματική οικονομία της χώρας μας. Σε ολόκληρη την Ελλάδα μια σειρά επιχειρήσεις βάζουν λουκέτο, λόγω έλλειψης ρευστότητας, αφήνοντας στο δρόμο εκατοντάδες εργαζομένους και οδηγώντας στην οικονομική ανέχεια τους ίδιους και τις οικογένειες τους. Η ανελαστική στάση των ελληνικών τραπεζών, οι οποίες έχουν παγώσει το δανεισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, παρά την αύξηση των κερδών τους, προβληματίζει όχι μόνο τους επιχειρηματίες αλλά και όλους τους πολίτες. Το κλείσιμο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα, εκ των οποίων τα κυριότερα είναι η αύξηση των δεικτών ανεργίας, η δυσλειτουργία της αγοράς και η μείωση της επιχειρηματικής και κατ' επέκταση οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μικρομεσαίων επιχειρήσεων που οδηγήθηκε σε αναστολή των εργασιών τους και θα προχωρήσει σε απολύσεις προσωπικού είναι η «Κεραμοποιία ΚΑΤΣΙΚΗΣ Α.Ε.» που ιδρύθηκε πριν από 60 περίπου χρόνια στο Αγρίνιο και αποτελεί όλες αυτές τις δεκαετίες ένα από τους βασικούς πυλώνες της τοπικής οικονομίας. 100 περίπου εργαζόμενοι κινδυνεύουν να χάσουν τη δουλειά τους, σε ένα νομό που ούτως ή άλλως έχει από τους υψηλότερους δείκτες ανεργίας στη χώρα. Ανάλογα βέβαια παραδείγματα βρίσκουμε σε όλη την Ελλάδα. Στα Τρίκαλα έκλεισε το εκκοκκιστήριο «Παλαιολόγος» αφήνοντας στο δρόμο δεκάδες εργαζομένους.

Λουκέτο όμως μπήκε και σε πολλές επιχειρήσεις στην Κομοτηνή, η οποία την τελευταία περίοδο διανύει μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο αποβιομηχάνισης, καθιστώντας την ανεργία μόνιμο και συνεχώς αυξανόμενο πρόβλημα για την ευρύτερη περιοχή. Τέλος στα Γιάννενα, η δυναμική μέχρι πρόσφατα ΦΑΓΕ προχωρά σε συνεχείς απολύσεις προσωπικού (2% μηνιαίως) ενώ και πολλές επιχειρήσεις στην Κρήτη αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα.

Την ίδια στιγμή η Κυβέρνηση προχωρά σε οικονομικό πακέτο 28 εκατομμυρίων ευρώ προς ενίσχυση της ρευστότητας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, εκπρόσωποι του οποίου ισχυρίζονται δημόσια «ότι δεν το χρειάζονται» και αρνούνται πεισματικά να χορηγήσουν δάνεια στις ελληνικές επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

5.1 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Βασικοί άξονες του σχεδίου αντιμετώπισης της κρίσης διεθνώς είναι οι εξής:

I. Στήριξη της οικονομίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης

- α) Αύξηση κοινωνικών δαπανών για ενίσχυση των χαμηλόμισθων, των χαμηλοσυνταξιούχων και των ανέργων, που πλήττονται κυρίως από την κρίση.
- β) Αύξηση δαπανών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων .
- γ) Μείωση φόρων κυρίως στα χαμηλά εισοδήματα και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να ανακληθεί η κατάργηση του αφορολόγητου ορίου για τους αυτοαπασχολούμενους. Αν εξοικονομηθούν πόροι στην άμυνα και καταπολεμηθεί αποτελεσματικά η σπατάλη, η μείωση των φόρων μπορεί να είναι πιο ουσιαστική.
- δ) Αναπροσαρμογή του σχεδίου για τις τράπεζες ώστε να εξασφαλιστούν συνθήκες διαφάνειας και λογοδοσίας καθώς και επαρκή επίπεδα δανειοδότησης των εγχώριων επιχειρήσεων και των νοικοκυριών.

II. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

- α) Εξυγίανση και εκσυγχρονισμός της λειτουργίας των αγορών ώστε να εδραιωθούν συνθήκες ανταγωνισμού και να διαμορφωθεί πλαίσιο ανάπτυξης υγιούς επιχειρηματικότητας. Ωφελημένος θα είναι ο πολίτης - καταναλωτής μέσα από την καταπολέμηση της ακρίβειας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Πρέπει να καταργηθούν τα κλειστά επαγγέλματα, ιδιαίτερα στις μεταφορές, και να εξαλειφθούν οι μεσάζοντες που επιβάλλουν «καπέλα» χωρίς ουσιαστική συμμετοχή στο σύστημα διανομής. Χρειάζεται θεσμικός εκσυγχρονισμός των αγορών και ανασυγκρότηση του συστήματος εποπτείας.
- β) Καταπολέμηση της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς, που καταπνίγουν την επιχειρηματικότητα. Η διοικητική μεταρρύθμιση αποτελεί προτεραιότητα. Συμβαδίζει με την εδραίωση συνθηκών αξιοκρατίας και την ενίσχυση της θέσης και του κύρους των ελεγκτικών υπηρεσιών καθώς και των Ανεξάρτητων Αρχών. Άμεσα, όμως, αποτελέσματα μπορούν να προκύψουν μόνο από τη συγκρότηση Κέντρων Εξυπηρέτησης Επενδυτών με αποφασιστικές αρμοδιότητες χορήγησης αδειών, οι οποίες σήμερα ασκούνται από διάφορα υπουργεία και φορείς.
- γ) Αναβάθμιση της εκπαίδευσης και της έρευνας. Κεντρική επιδίωξη της αλλαγής στα δημόσια πανεπιστήμια πρέπει να είναι η εξασφάλιση διοικητικής αυτονομίας ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα προγράμματα

σπουδών, τις προσλήψεις και τον τρόπο επιλογής των φοιτητών. Πρέπει να καθιερωθούν συστήματα αξιολόγησης και να συνδεθούν με τη χρηματοδότηση, η οποία πρέπει να αυξηθεί. Ο απεγκλωβισμός των πανεπιστημίων από τον εναγκαλισμό του κράτους δημιουργεί κίνητρα αναβάθμισης της λειτουργίας τους. Οι δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία πρέπει να αυξηθούν και να ενισχυθούν οι ερευνητές. Πρέπει να ενθαρρυνθεί η ευελιξία και η κινητικότητα τους μεταξύ ερευνητικών κέντρων, η δυνατότητα απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και η ανανέωση του προσωπικού με στελέχη ειδικευμένα στην επιχειρηματική αξιοποίηση καινοτομιών.

Η άμεση και αποτελεσματική υλοποίηση του σχεδίου θα συμβάλει αποφασιστικά στην έξοδο από την κρίση και στην επάνοδο σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η κρίση εκτός από απειλή αποτελεί και ευκαιρία για τομές και ανατροπές. Η δημιουργία μιας νέας, ανταγωνιστικής παραγωγικής δομής θα στηριχθεί σε μια κοινωνική συμμαχία των δυνάμεων της εργασίας και της υγιούς επιχειρηματικότητας. Ο προοδευτικός πολιτικός χώρος επωμίζεται την ευθύνη να ανταποκριθεί στη νέα μεγάλη πρόκληση.

Αυτό που είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα συμβεί μέσα στους επόμενους μήνες είναι μία νέα ενίσχυση του πετρελαίου και των πρώτων υλών στις χρηματαγορές, αφού αυτά φαντάζουν ως σταθερές αξίες και ως σανίδα σωτηρίας στην φουρτουνιασμένη θάλασσα των μετοχικών τίτλων και ομολόγων. Με τα θεμελιώδη στοιχεία της αγοράς ενέργειας να μην έχουν αλλάξει ιδιαίτερα το τελευταίο διάστημα, και με την οικονομική ανάπτυξη να εξακολουθεί να τρέχει με υψηλούς ρυθμούς στις χώρες του BRIC, οι τιμές του αργού όχι μόνο θα κρατηθούν στο επίπεδο των \$100 το βαρέλι αλλά αναμένεται ότι σύντομα θα αρχίσουν να κινούνται ανοδικά προς μία νέα ζώνη στήριξης, OPEC βοηθώντας και Ρωσίας θέλοντος.

Οι ηγέτες της ΕΕ ζητούν μεγαλύτερο συντονισμό των προσπαθειών αποκατάστασης της εμπιστοσύνης στις αγορές, καθώς και μεγαλύτερη επιτήρηση και αυστηρότερη ρύθμιση των παγκόσμιων κεφαλαιαγορών

Ένα εναλλακτικό σχέδιο αντιμετώπισης της διεθνούς οικονομικής κρίσης που επιθυμεί να εφαρμόσει η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι

- συντονισμό των εθνικών πρωτοβουλιών διάσωσης.
- Κύρια προτεραιότητα αυτή τη στιγμή είναι να περιοριστούν οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις θέσεις απασχόλησης, την αγοραστική δύναμη και την ευημερία των πολιτών της Ένωσης, Επιθυμεί επίσης να αυξήσει το κεφάλαιο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων του οργάνου της ΕΕ που χορηγεί μακροπρόθεσμες δανειοδοτήσεις. Η τράπεζα έχει ήδη προετοιμάσει ένα δανειοδοτικό

πακέτο ύψους 30 δις ευρώ για να βοηθήσει μικρές επιχειρήσεις που αναζητούν απεγνωσμένα χρηματοδότηση.

- Αναγνωρίζοντας ότι οι εθνικές κυβερνήσεις είναι αρμόδιες για τη δημοσιονομική πολιτική το σχέδιο θα προτείνει τη βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου και της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα της ΕΕ.
- Η Ένωση χορηγεί πιστώσεις κατεπείγοντος χαρακτήρα ύψους 6,5 δις ευρώ στην Ουγγαρία η οποία επλήγη πολύ σοβαρά από την κρίση. Η Επιτροπή από την πλευρά της επεκτείνει το ταμείο για τη διαχείριση κρίσεων με σκοπό να βοηθήσει τις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα.
- Ορισμένες χώρες εξέφρασαν ανησυχίες για το κόστος του σχεδίου της ΕΕ για μείωση κατά 20% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2020 (σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990), λαμβανομένης ιδίως υπόψη της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Τα μέτρα που θα θεσπιστούν θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν χρηματοδότηση των μεταφορών, της ενέργειας και της υψηλής τεχνολογίας καθώς και μειώσεις της φορολογίας για να αυξηθεί η ζήτηση για αποδοτικότερα από πλευράς ενέργειας αγαθά και υπηρεσίες. Οι οδηγίες της ΕΕ για τη διάσωση των τραπεζών προστατεύουν τα χρήματα των φορολογουμένων και τον δίκαιο ανταγωνισμό.
- Τις τελευταίες εβδομάδες παρακολουθούμε τις ευρωπαϊκές τράπεζες να διασώζονται η μία μετά την άλλη χάρη στις πρωτοβουλίες των εθνικών κυβερνήσεων. Προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα χρήματα των φορολογουμένων δεν θα δημιουργήσουν αθέμιτο πλεονέκτημα γι' αυτές τις τράπεζες
- Η κρατική στήριξη πρέπει να είναι προσωρινή, σαφώς καθορισμένη, με περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και ανεξάρτητη από εθνικά κριτήρια. Οι μέτοχοι δεν θα πρέπει να επωφελούνται εις βάρος των φορολογουμένων, ενώ οι τράπεζες πρέπει να συμβάλουν στο κόστος αυτής της στήριξης. Επίσης, για να αποφευχθούν τυχόν καταχρήσεις, είναι αναγκαίο να θεσπιστεί κώδικας δεοντολογίας.
- Οι κρατικές ενισχύσεις προς τον ιδιωτικό τομέα πρέπει να εγκρίνονται από την Επιτροπή. Οι χώρες που ακολουθούν αυτές τις οδηγίες θα μπορούν να λάβουν έγκριση για τη διάσωση τραπεζών τους εντός εικοσιτεσσάρων ωρών. Οι κανόνες της ΕΕ περιορίζουν τη χρησιμοποίηση των χρημάτων των φορολογουμένων για τη στήριξη ιδιωτικών επιχειρήσεων έτσι ώστε να μην αποκτούν οι τελευταίες

αθέμιτο πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους. Το πρόβλημα αυτό διαπιστώθηκε πρόσφατα όταν πολλές κυβερνήσεις της ΕΕ αύξησαν τις εγγυήσεις για τις τραπεζικές καταθέσεις με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος μεταφοράς κεφαλαίων από άλλες χώρες.

Σήμερα, στο μέσον αυτής, μπορούμε να διαγνώσουμε ότι η κρίση απαιτεί την υιοθέτηση του κατάλληλου μείγματος νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και το συντονισμό σε διεθνές επίπεδο. Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) μείωσε τα επιτόκια από 4,25% τον Ιούλιο 2008 σε 2,5% το Δεκέμβριο 2008, ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας άγγιξε τα χαμηλότερα επίπεδα της Ιστορίας της, διαμορφώνοντας τα επιτόκια στο 2,0% το Δεκέμβριο 2008. Παράλληλα, διατέθηκαν αφειδώς δισεκατομμύρια ευρώ, στεργλίνες, γιέν και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες για την παροχή ρευστότητας στην διατραπεζική αγορά καθώς οι εμπορικές τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη. Τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του πλανήτη γνώρισαν δραματικές απώλειες το 2008, κοντά ή και άνω του 50%.

Ενώ η νομισματική πολιτική ενδείκνυται να χρησιμοποιείται σε τέτοιες περιπτώσεις, υπάρχει αρκετή επιφυλακτικότητα για τη χρήση της δημοσιονομικής πολιτικής σε «κανονικές συνθήκες». Όμως, οι συνθήκες απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν κανονικές και η νομισματική πολιτική καθίσταται λιγότερο αποτελεσματική. Υπό το φως αυτών των εξελίξεων όλοι συμφωνούν για τη χρήση του εργαλείου της δημοσιονομικής πολιτικής αλλά αναπτύσσονται δύο κυρίως «σχολές σκέψεις» για το μέγεθος και την κατεύθυνση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Από τη μια πλευρά όσοι υποστηρίζουν ότι γενικές και εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις είναι η μόνη λύση για να αποφύγουμε μια παρατεταμένη ύφεση. Από την άλλη πλευρά, όσοι τονίζουν ότι δεν υπάρχει ενιαία συνταγή για όλα τα κράτη και, σε κάθε περίπτωση, οι όποιες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι «έγκαιρες, προσωρινές και στοχευμένες» (timely, temporary, targeted-3Ts), ώστε να μη θέτουν σε διακινδύνευση τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών.

Εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις σε χώρες όπως η Ελλάδα, πέραν των ήδη νομοθετημένων μειώσεων των φορολογικών συντελεστών και ορισμένων «στοχευμένων» δαπανών, θα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους με μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες. Ήδη, ακόμη και με τα σημερινά επίπεδα ελλείμματος και χρέους, η εκτίναξη των περιθωρίων (spreads) των ελληνικών ομολόγων έναντι των γερμανικών, επιβαρύνει τον κρατικό Π/Υ με σημαντικό επιπλέον κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Επιπλέον, όταν οι δημόσιες δαπάνες είναι ήδη υψηλές ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι πιθανότερο ότι οριακά θα είναι μάλλον ατελέσφορες (inefficient). Μεσο-μακροπρόθεσμα τον λογαριασμό θα κληθούν να

τον πληρώσουν οι φορολογούμενοι πολίτες, που δυστυχώς λόγω της ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς της εκτεταμένης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, θα είναι ξανά οι πολίτες μικρού και μεσαίου

Χρονικός ορίζοντας εξόδου από την κρίση: Ο συνδυασμός της δέουσας νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής θα μας οδηγήσει σε έξοδο από την κρίση; Σίγουρα ναι, χωρίς όμως να μπορούμε να προβλέψουμε το πότε ακριβώς θα συμβεί αυτό. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, η ανάκαμψη τοποθετείται σταδιακά στο τέλος του 2009 και με μεγαλύτερη ένταση από το 2010. Όμως, πριν έρθει η ανάκαμψη η παγκόσμια οικονομία θα βιώσει σημαντική επιβράδυνση, ενώ οι μεγαλύτερες οικονομίες ύφεση και διεύρυνση της ανεργίας, συνθήκες που αναπόφευκτα θα επηρεάσουν και θα διαμορφώσουν το πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας της επόμενης δεκαετίας. Ήδη, συζητείται ευρέως η «επιστροφή του κράτους έναντι της αγοράς». Η διαπίστωση, όμως, δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο για κάθε αναπτυσσόμενο κράτος και δεν συνεπάγεται άκριτα «περισσότερο κράτος». Αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο σε χώρες που παρατηρήθηκε «μαζική αποχώρηση του κράτους» από τομείς όπως η κοινωνική ασφάλιση, η παιδεία ή η υγεία (π.χ. ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο). Αντίθετα, σε χώρες όπως η Ελλάδα, που υλοποιεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σημαντική υστέρηση έναντι των εταίρων της στην ΕΕ ή στον ΟΟΣΑ, βασική προτεραιότητα παραμένει η σχετική μείωση του «κρατισμού» σε πολλούς τομείς (τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, ενέργεια, υγεία, παιδεία). Το γεγονός της υστέρησής μας, δίνει τη δυνατότητα να μάθουμε από τα λάθη των άλλων και να αναζητήσουμε τη δέουσα ισορροπία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Δεδομένου του σημείου εκκίνησης, η ισορροπία αυτή δεν θα πρέπει είναι σε βάρος του ιδιωτικού μήτε υπέρ της διατήρησης υπερβολικών ρυθμίσεων στην αγορά προϊόντων και της ακαμψίας στην αγορά εργασίας.

Η βασική λογική και κατεύθυνση του σχεδίου αποσκοπεί στην εκ νέου ενθάρρυνση ενεργοποίησης των χρηματοπιστωτικών δράσεων του τραπεζικού συστήματος, μέσα από ένα πλέγμα μέτρων που βασίζονται στις κρατικές εγγυήσεις οι οποίες θα διασφαλίζουν τόσο την λειτουργία του, όσο και την επάρκεια της χρηματοπιστωτικής διαθεσιμότητας.

5.2 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γίνεται από όλους κατανοητό ότι η κατάσταση είναι ιδιαίτερα σοβαρή, επειδή οι επιπτώσεις της κρίσης θα πέσουν εν τέλει και για μια ακόμη φορά στις πλάτες των εργαζομένων, στους μικρομεσαίους, στους αγρότες και στους συνταξιούχους, κυρίως λόγω των προβλημάτων που θα προκύψουν στην ελληνική οικονομία και στους ορατούς κινδύνους που διατρέχει η απασχόληση.

Η λήψη μέτρων όπως:

- Μείωση του Φ.Π.Α. στα τρόφιμα και τα είδη πρώτης ανάγκης.
- Μείωση του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης στα καύσιμα.
- Καθιέρωση συστήματος ανακατανομής του πλούτου μέσω της φορολόγησης των κερδών των χρηματιστηριακών πράξεων και των υπεραξιών από αυτές.
- Ενίσχυση της αντιμονοπωλιακής, αντι- τραστ πολιτικής με παράλληλη λήψη μέτρων για την ανάπτυξη του υγιούς ανταγωνισμού.
- Ενίσχυση των χαμηλών εισοδημάτων μέσα από προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης.
- Ειδικά προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας και ενίσχυσης της απασχόλησης.
- Ειδικά προγράμματα ενίσχυσης και ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Στην Ελλάδα, η χρηματοπιστωτική κρίση έφερε στην επιφάνεια χρόνιες παθογένειες του ελληνικού συστήματος που αγγίζουν τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη και ο σχετικά εσωστρεφής χαρακτήρας της ελληνικής οικονομίας έχουν μειώσει μέχρι τώρα τις συνέπειες της κρίσης, που όμως προβλέπεται να γίνουν εντονότερες μέσα στο 2009. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σχετίζονται κυρίως με την ποιότητα των δανείων που έχουν χορηγηθεί, συμπεριλαμβανομένων ειδικά των πιστωτικών και συναλλαγματικών κινδύνων στις βαλκανικές χώρες. Σε περίπτωση υποτίμησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών στα Βαλκάνια, τα κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών κινδυνεύουν να απομειωθούν σημαντικά. Συνολικά, η Ελλάδα χρειάζεται ένα ουσιαστικό σύστημα ανασυγκρότησης. Βραχυπρόθεσμες πολιτικές ιδίως σε μορφή παροχών μπορεί να λειτουργήσουν ανάδρομα για την ελληνική οικονομία υποβαθμίζοντας τις δυνατότητες ταχείας ανάκαμψης. Έχει μεγάλη σημασία επομένως για τη χώρα να διαμορφωθεί ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα διαρθρωτικής, δημοσιονομικής

και θεσμικής προσαρμογής που να επικεντρώνεται στα κεφάλαια της ανταγωνιστικότητας και της ενίσχυσης των οικονομικά ασθενέστερων, και στην επανεκκίνηση της οικονομίας με την ευρεία συναίνεση του κοινωνικού συνόλου.

Με στροφή από τη χρηματοπιστωτική κερδοσκοπία, προσήλωση στους κλάδους αναπτυξιακής αιχμής και προσδιορισμό της ισορροπίας ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένης και της αντιμετώπισης του φαινομένου της κομματικοκρατίας που αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες υστέρησης της οικονομίας. Κοινό σημείο αναφοράς των ομιλητών αποτέλεσε τέλος η παραδοχή ότι για την αντιμετώπιση της κρίσης απαραίτητος είναι ο συντονισμός των αναδιαρθρωτικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο και η προσαρμογή του συστήματος για την αποφυγή αλλά και καλύτερη αντιμετώπιση πιθανών κρίσεων στο μέλλον.

Μέχρι τώρα το θέμα αντιμετωπίζεται μόνο «επικοινωνιακά» από την πολιτεία, και δεν λαμβάνονται συγκεκριμένα μέτρα τα οποία θα εξασφαλίζουν στον έλληνα καταθέτη, την σταθερότητα στην εθνική οικονομία και την προστασία της απασχόλησης, η ΟΤΟΕ κρίνει πως θα πρέπει σήμερα, τώρα να παρθούν δραστικά μέτρα για την προστασία από τη κρίση:

1. Με ευθύνη της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, να ελεγχθούν και να ελέγχονται στο διηνεκές οι τοποθετήσεις που πραγματοποιούν οι ΑΕΔΑΚ θυγατρικές των τραπεζών από το ενδεχόμενο τυχόν επισφαλείς τίτλοι να «φορτωθούν» στο επενδυτικό κοινό και στα Ασφαλιστικά Ταμεία.
2. Να ενισχυθούν οι ανεπαρκείς μηχανισμοί εποπτείας της Τράπεζας της Ελλάδος.

Ως προς τα προβλήματα που εμφανίζονται εγχώρια:

1. Απαιτείται έλεγχος στη διαμόρφωση των επιτοκίων (αν και το μέτρο αυτό δεν επαρκεί για τον περιορισμό της Χρηματοπιστωτικής κρίσης σε άλλους τομείς της οικονομίας. Κυρίως χρειάζονται μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής και συντονισμένο πλαίσιο παρέμβασης στον ΧΠ Τομέα που να υπερβαίνει την παρούσα ρύθμιση.
2. Εφόσον υπάρξει ανάγκη εφαρμογής οποιοδήποτε σχεδίου βοήθειας σε Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα, θα πρέπει τουλάχιστον να περιλαμβάνει συμμετοχή του κράτους μέσω απόκτησης μετοχικών μεριδίων, αντίστοιχων του ύψους της χρηματοδότησης.
3. Να ιδρυθεί με κρατική πρωτοβουλία «Εγγυοδοτικό Ταμείο Στέγασης», το οποίο, με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, να παρεμβαίνει ανάμεσα στην δανείστρια τράπεζα και τον δανειολήπτη,

για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ώστε να αποφεύγονται οι πλειστηριασμοί κατοικιών.

4. Κάλυψη των καταθέσεων.
5. Να τεθούν συγκεκριμένοι κανόνες (νομοθετικά και όχι μόνο με αρχές δεοντολογίας) που να δεσμεύουν το σύνολο των τραπεζών, αναφορικά με το πρόβλημα της υπερχρέωσης των νοικοκυριών, που θα λειτουργούν προληπτικά για την αποφυγή των κινδύνων.
6. Να καθοριστεί ελάχιστη απαραίτητη ενημέρωση, χωρίς παραπλανητικούς όρους, για τους υποψήφιους δανειολήπτες, με απλούς και ευκρινείς κανόνες για τους όρους και τις προϋποθέσεις των δανειοδοτήσεων, που θα επιβλέπονται από το Υπουργείο Ανάπτυξης.
7. Να θεσπιστούν συγκεκριμένοι κανόνες καλών πρακτικών της πιστωτικής πολιτικής των Τραπεζών, που θα οριοθετούν τις επιχειρηματικές τους κινήσεις, περιορίζοντας το ρίσκο και αυξάνοντας την ασφάλεια των επιλογών τους, χωρίς να είναι κυρίαρχο το κριτήριο της μεγιστοποίησης των κερδών.
8. Να υπάρξει περιορισμός και κανόνες στις αμοιβές των manager και των διαχειριστών στον ΧΠ Τομέα.
9. Να μεταβιβασθεί η εποπτεία του ΧΠ συστήματος από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας στην Τράπεζα της Ελλάδος και να ενισχυθεί η Κεντρική της εποπτεία ως προς την πιστωτική πολιτική των Τραπεζών με την έγκαιρη δημόσια επισήμανση των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία συνηγορούν στην άποψη ότι, η κρίση αυτή είναι συνεχιζόμενη, διευρυνόμενη και μακράς διάρκειας. Μένει να αποδειχθεί ο πραγματικός χρόνος που θα διαρκέσει και οι επιπτώσεις που θα υπάρξουν στην πραγματική οικονομία γενικότερα αλλά και στη χώρα μας. Κανείς δεν μπορεί με βεβαιότητα να ισχυριστεί αν τα φαινόμενα θα ενταθούν ή θα υποχωρήσουν. Δεν θα πρέπει, επίσης, να μας καθησυχάζει καθόλου το γεγονός ότι, τα φαινόμενα της κρίσης στην Ελλάδα εμφανίζονται πιο ήπια, καθώς είναι βέβαιο ότι, για την οικονομική κατάσταση της χώρας μας, αρκούν μικρότερα προβλήματα για να την οδηγήσουν στην κατάρρευση. Τέλος, χρειάζεται ειδική μέριμνα από τις αρμόδιες αρχές ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα κερδοσκοπίας από όπου και αν προέρχονται.

Παρακάτω αναλύονται τέσσερις από τις βασικές προτάσεις για την αντιμετώπιση τις οικονομικής κρίσης

1. Διασφάλιση της ρευστότητας των επιχειρήσεων

Μείζον πρόβλημα αποτελεί η μειωμένη ρευστότητα των επιχειρήσεων. Θα πρέπει να διασφαλιστεί η χορήγηση πιστώσεων από τις τράπεζες προς τις χιλιάδες επιχειρήσεις που ήδη αντιμετωπίζουν πρόβλημα στη χρηματοδότηση της δράσης τους αλλά και να συγκρατηθεί το κόστος χρηματοδότησης. Η διασφάλιση της ρευστότητας θα πρέπει να γίνει με την παροχή εγγυήσεων από το δημόσιο. Αυτό μπορεί να γίνει:

- με την (εθελοντική) συμμετοχή των τραπεζών στο πακέτο ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.
- με την αξιοποίηση των τραπεζών που βρίσκονται υπό κρατικό έλεγχο, ώστε να ξεκινήσουν άμεσα ένα πρόγραμμα στήριξης της ρευστότητας των επιχειρήσεων με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου. Σε ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορέσουν να συμμετάσχουν στη συνέχεια, για λόγους ανταγωνισμού, και όποιες άλλες τράπεζες το επιθυμούν.

Πλέον των παραπάνω, ο ΣΕΒΕ προτείνει και άλλους τρόπους με τους οποίους θα ενισχυθεί η ρευστότητα των επιχειρήσεων:

- Δανειοδότηση επιχειρήσεων με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου για κεφάλαια κίνησης μέσω του ΤΕΜΠΜΕ. Η ουσιαστική κατάργηση της Απόφ. 197/78 Νομ. Επιτροπής "Περί Ειδικών μέτρων χρηματοδοτήσεως της Βιοτεχνίας" 197/78 έχει κλείσει τη στρόφιγγα της δανειοδότησης για τις ΜΜΕ. Επομένως σημαντικό είναι να επαναπροσδιοριστεί και να διευρυνθεί ο ρόλος του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ). Πιο συγκεκριμένα ο ΣΕΒΕ ζητά: α) αύξηση του κεφαλαίου του και του ποσοστού εγγύησης, β) πλήρη κάλυψη των κεφαλαίων κίνησης των επιχειρήσεων γ) απευθείας έγκριση από το ΤΕΜΠΜΕ των προτάσεων των υποψήφιων για δανειοδότηση επιχειρήσεων.
- Εγγύηση του ελληνικού δημοσίου στην προεξόφληση από τράπεζες και εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) απαιτήσεων εξαγωγικών επιχειρήσεων από πελάτες του εξωτερικού μέσα από την πλήρη αξιοποίηση και διεύρυνση του θεσμού του factoring ώστε, αφενός, να καλυφθούν όλοι οι πελάτες των εξαγωγικών επιχειρήσεων και για ολόκληρο το αιτούμενο ποσό και, αφετέρου, να δοθεί το 100% της απαίτησης και όχι ποσοστό αυτής, όπως δίνεται σήμερα. Επίσης σημαντική θα είναι και η κάλυψη όλων των χωρών με τις οποίες συναλλάσσονται οι Έλληνες εξαγωγείς.

- Άμεση αναχρηματοδότηση των υφιστάμενων δανειακών συμβάσεων, ώστε να υπάρξει ανακούφιση αποπληρωμής βραχυπρόθεσμων δόσεων για χρονικό διάστημα τουλάχιστον έξι μηνών και κεφαλαιοποίηση των τόκων, εφόσον διασφαλιστούν οι τράπεζες ως προς τις όποιες επιπτώσεις σε αυτές από μια τέτοια ενέργεια (κεφαλαιακή επάρκεια, κ.λπ.)

Άλλα μέτρα που θα διευκολύνουν τη ρευστότητα των επιχειρήσεων:

- Να επιταχυνθεί η αξιοποίηση του προγράμματος του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕΠ) για τις ΜΜΕ. Η ΕΤΕΠ έχει ανακοινώσει σχέδιο στήριξης της ευρωπαϊκής οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού συστήματος με τη χορήγηση δανείων συνολικού ύψους 30 δισ. ευρώ για τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο σύνολο της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβουλίας Jeremie (Κοινοί Ευρωπαϊκοί Πόροι για τις Πολύ Μικρές και τις Μεσαίες Επιχειρήσεις). Τα 15 δισ. ευρώ θα διατεθούν τη χρονική περίοδο 2008-2009. Η χρηματοδότηση της ΕΤΕΠ τις μικρομεσαίες δεν γίνεται απευθείας αλλά μέσω της σύναψης συμφωνιών με εμπορικές τράπεζες με επιτόκιο χαμηλότερο της διατραπεζικής αγοράς, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στις τράπεζες να δανειοδοτήσουν τις τράπεζες με επιτόκια χαμηλότερα από το τρέχον στην αγορά. Το κόστος του δανεισμού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων από το χρηματοπιστωτικό σύστημα στη δύσκολη αυτή συγκυρία θα ήταν υψηλότερο εάν δεν υπήρχαν οι γραμμές χρηματοδότησης της ΕΤΕΠ τις εμπορικές τράπεζες.
- Να αυξηθούν περισσότερο οι πιστώσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων που διατίθενται για την εκτέλεση έργων που χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους

2. Μείωση του κόστους δανεισμού μέσω των επιτοκίων

Μία άλλη μορφή ενίσχυσης είναι η αναβίωση της μεθόδου της επιδότησης του επιτοκίου των ΜΜΕ. Πιο συγκεκριμένα, ο ΣΕΒΕ προτείνει την επιδότηση του spread των επιτοκίων για ένα δημοσιονομικό έτος. Να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη αναφορικά με τα κόστη δανεισμού, σε επίπεδο Ευρωζώνης, οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες διαθέτουν τα υψηλότερα spread επιτοκίων, γεγονός που δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την κατάσταση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας. Τονίζουμε ότι οι ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις υφίστανται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τις επιπτώσεις από τη διαφορά τραπεζικών επιτοκίων μεταξύ Ελλάδας και άλλων χωρών μελών της ΕΕ καθώς δραστηριοποιούνται σε αυτές και είναι εκτεθειμένες στον ανταγωνισμό τους, με άνισους όρους σε σχέση με τους κοινοτικούς ανταγωνιστές τους.

Το μέτρο αυτό, θα κοστίσει στην ελληνική κυβέρνηση πολύ λιγότερο από τα 28 δις που έχει ήδη εξαγγείλει για ενίσχυση της πραγματικής οικονομίας μέσω των τραπεζών.

3. Φορολογικές διευκολύνσεις, κατάργηση επιβαρύνσεων και μείωση των τελών

Ακόμη ένα μέτρο ενίσχυσης των ελληνικών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της διεθνούς κρίσης, είναι οι φορολογικές διευκολύνσεις, η κατάργηση επιβαρύνσεων και η κατάργηση ή η μείωση των τελών που επιβαρύνουν επιπρόσθετα το κόστος παραγωγής και την ανταγωνιστικότητα τους.

- Πιο συγκεκριμένα, αναγκαία κρίνεται η απευθείας επιστροφή του συνόλου (100%) του πιστωτικού υπολοίπου του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας στις εξαγωγικές επιχειρήσεις με διασφάλιση της επιστροφής του εντός του προβλεπόμενου στις ισχύουσες διατάξεις μήνα. Ιδιαίτερα εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η περαιτέρω απόσπαση κεφαλαίων κίνησης που δημιουργεί η καθυστέρηση της επιστροφής του ΦΠΑ, προκαλεί σημαντικές αλυσιδωτές παρενέργειες στις επιχειρήσεις, λειτουργεί αντιαναπτυξιακά και μειώνει σημαντικά τη ρευστότητα και την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγικών επιχειρήσεων, θέτοντας σε κίνδυνο ακόμη και τη βιωσιμότητά τους. Να σημειωθεί, ότι οι επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδας, λόγω του έντονου εξαγωγικού χαρακτήρα τους, είναι αυτές, οι οποίες πλήττονται σε μεγαλύτερη κλίμακα σε εθνικό επίπεδο.
- Επίσης ο ΣΕΒΕ ζητά την κατάργηση της εισφοράς 0.6% του Ν. 128/75 για τα δάνεια εξαγωγικών επιχειρήσεων που συνεχίζει να τις επιβαρύνει (ανάλογη κατάργηση είχε γίνει για τον Ειδικό Φόρο Τραπεζικών Εργασιών) με επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητά τους.
- Επιπλέον, ο ΣΕΒΕ ζητά την άμεση κατάργηση της διάταξης του άρθρου 11 του Ν. 3634/08 με το οποίο φορολογήθηκαν για πρώτη φορά τα ιδιοχρησιμοποιούμενα κτίσματα των επιχειρήσεων με 1% της αντικειμενικής τους αξίας και ιδίως της ρύθμισης ότι το τέλος που αναλογεί στη συνολική αξία των κτισμάτων που υπόκεινται στη φορολογία, δεν μπορεί να είναι μικρότερο από ένα (1) ευρώ ανά τετραγωνικό μέτρο, με εξαίρεση τα ημιτελή κτίσματα. Στις δύσκολες μέρες τις οποίες βιώνει το ελληνικό επιχειρείν, η ρύθμιση αυτή κρίνεται εξαιρετικά επιβαρυντική για τις επιχειρήσεις, μειώνοντας ακόμη περισσότερο, τα ήδη περιορισμένα κεφάλαια που διαθέτουν.

4. Επίσπευση των διαδικασιών εκταμιεύσεων επιχορηγήσεων και επίσπευση του ΕΣΠΑ 2007-2013

- Ο ΣΕΒΕ ζητά την επιτάχυνση των διαδικασιών εκταμιεύσεων επιχορηγήσεων εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων στο πλαίσιο υλοποίησής τους από τις επιχειρήσεις
- Η ανάληψη πρωτοβουλιών από την κυβέρνηση για επιτάχυνση των διαδικασιών προκήρυξης των πρώτων προγραμμάτων ενίσχυσης των ΜΜΕ μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς - ΕΣΠΑ 2007-2013 κρίνεται άμεση. Είναι γεγονός ότι το ΕΣΠΑ 2007-2013 αποτελεί μία κρίσιμη ευκαιρία για την υλοποίηση των απαιτούμενων δράσεων, με στόχευση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ. Άμεση προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε προγράμματα και δράσεις για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων.

Τέλος, ο ΣΕΒΕ προτείνει:

- Οικονομική ενίσχυση υπό τη μορφή ομολογιακού δανείου στο Ταμείο Νέας Οικονομίας (TANEO), ώστε να στηρίζει τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture capitals). Προτείνουμε, ανάλογα με την επιθυμία και την δυνατότητα της ιδιοκτησίας της επιχείρησης, το επενδύμενο κεφάλαιο, είτε να επιστρέφεται με την μορφή έντοκης επαναγοράς των ιδίων μετοχών, είτε να κεφαλαιοποιείται προς όφελος του TANEO/ Επενδυτικού συνεργάτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπληρώνονται ήδη δύο χρόνια από τον Αύγουστο του 2007 όταν η οικονομική κρίση έδωσε τα πρώτα δείγματα γραφής προκαλώντας τις πρώτες σοβαρές αναταράξεις στον τραπεζικό τομέα. Το διάστημα που πέρασε μας έδωσε μια καλή ευκαιρία να ασχοληθούμε με τα θέματα της οικονομικής κρίσης και έτσι πολλά θα μπορούσαν να λεχθούν. Ωστόσο θα έπρεπε να επικεντρωθούμε σε δύο χρήσιμα συμπεράσματα. Πρώτον, ότι το τέλος της κρίσης και η οικονομική ανάκαμψη δεν είναι αυτονόητα και δεδομένα. Σχετικό με τα παραπάνω έχουμε το παράδειγμα της Ιαπωνίας όπου οι λάθος χειρισμοί έχουν οδηγήσει την άλλοτε κραταιά δύναμη του διεθνούς εμπορίου στον μεγάλο ασθενή για περισσότερα από 12 χρόνια. Στην συνέχεια πρέπει να αναφερθεί ότι η κάθε οικονομία βιώνει με τον δικό της τρόπο την κρίση και άρα πρέπει να χρησιμοποιήσει πολιτικές προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητές της. Διαφορετικά τα χαρακτηριστικά της κρίσης στις ΗΠΑ, διαφορετικά στην Ελλάδα, διαφορετικά στη Γερμανία.

Στην συνέχεια είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε ότι όταν αναφερόμαστε στην κρίση ουσιαστικά αναφερόμαστε σε πέντε βασικά μεγέθη: στην καταναλωτική δαπάνη, στην επένδυση, στο διαθέσιμο εισόδημα, στην ανεργία και στην παραγωγή. Θα ήταν ίσως περιττό να αναφερθούμε στα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία της ελληνικής οικονομίας για να τεκμηριώσουμε την οικονομική κρίση. Αρκεί να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα οι ιδιωτικές επενδύσεις για τρίτο συνεχές εξάμηνο μειώνονται παρόλο που έχουμε ένα γενναίο αναπτυξιακό νόμο ο οποίος δίνει περισσότερο από 50 εκατομμύρια ευρώ το μήνα με την διαδικασία επιδοτήσεων.

Για λόγους που σχετίζονται με την διαχείριση της κρίσης είναι απαραίτητο να ξεκαθαρίσουμε και κάτι άλλο. Η δημοσιονομική σταθεροποίηση και η πολιτική αντιμετώπισης της κρίσης είναι δύο διαφορετικά πράγματα που απαιτούν διαφορετικές πολιτικές. Η επίτευξη της δημοσιονομικής σταθεροποίησης δεν αποτελεί αναγκαία και ικανή συνθήκη για την έξοδο από την κρίση. Τουναντίον, ορισμένες φορές μπορεί να λειτουργεί και ανταγωνιστικά. Η ικανή και αναγκαία προϋπόθεση είναι ένα ευρύ πρόγραμμα στήριξης της οικονομίας με σαφείς προτεραιότητες και στόχους. Το παράδειγμα που αντιστοιχεί σ' αυτή την περίπτωση είναι αυτό της Πορτογαλίας όπου η σαφής βελτίωση της δημοσιονομικής της κατάστασης που επήλθε τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα μετά την ένταξη στην ΟΝΕ δεν αποτέλεσε και παράγοντα ανάπτυξης.

Ας υποθέσουμε ότι στην ελληνική οικονομία εφαρμόζεται ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης της οικονομίας που έχει ένα ξεκάθαρο κοινωνικό και οικονομικό αποτέλεσμα και όχι προγράμματα τα οποία ονομάζονται "γέφυρες στο πουθενά" με εξαιρετικά περιορισμένα οφέλη για την εγχώρια οικονομία. Σε πρώτο χρόνο αυτό το πρόγραμμα αυξάνει τη ζήτηση για εγχώρια ιδιωτικά αγαθά και υπηρεσίες. Η αύξηση αυτή θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και την περαιτέρω αύξηση της δαπάνης σε καταναλωτικά αγαθά. Αυτή είναι μια ιστορία που αναφέρεται στα βασικά οικονομικά εγχειρίδια του δεύτερου έτους των οικονομικών σπουδών. Το πρόβλημα είναι ότι σε κάθε στάδιο υπάρχουν διαρροές από το κύκλωμα για την πληρωμή φόρων, για αποταμιεύσεις και δαπάνη για εισαγόμενα αγαθά που σε πολλές περιπτώσεις ακυρώνουν το πρόγραμμα. Έτσι λοιπόν η αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος εξαρτάται από το πόσο μικρές είναι αυτές οι διαρροές.

Το παραπάνω θεωρείται ότι είναι και το πρόβλημα στην ελληνική οικονομία. Η ανάγκη κάλυψης του δημοσιονομικού ελλείμματος οδηγεί στην αύξηση των φόρων που αποτελεί αφενός μια ουσιαστική διαρροή από το κύκλωμα αλλά πλήττει και την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι δαπάνες για εισαγωγές. Στην συνέχεια τόσο τα νοικοκυρά όσο και οι επιχειρήσεις εισέρχονται σε μια εποχή όπου θα θελήσουν να αυξήσουν τις αποταμιεύσεις τους για δύο λόγους. Για να αποκαταστήσουν τις ανισορροπίες μετά τον υπερβολικό δανεισμό των προηγούμενων περιόδων και λόγω της μεγάλης αβεβαιότητας για το μέλλον και της χειροτέρευσης των προσδοκιών.

Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης κατευθύνεται σε εισαγόμενα προϊόντα. Πολλές δε φορές τα εισαγόμενα προϊόντα αποτελούν και τον μοναδικό στόχο των προγραμμάτων παρέμβασης και ενίσχυσης με αποτέλεσμα να στερείται η εγχώρια οικονομία πολύτιμους πόρους.

Η ελληνική οικονομία επηρεάζεται αναπόφευκτα από τη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση. Ένα φαινόμενο ντόμινο στις αναπτυσσόμενες οικονομίες θα ήταν ιδιαίτερα επώδυνο για την ελληνική οικονομία, ιδιαίτερα αφού η κρίση έχει ήδη επεκταθεί στη Νότιο-Ανατολική Ευρώπη, όπου κατευθύνεται το ένα τρίτο των εξαγωγών μας και οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν σημαντική παρουσία. Μέχρι σήμερα, η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση δεν έχει επηρεάσει την ελληνική οικονομία τόσο όσο άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ακριβώς επειδή ξεκίνησε στο χρηματοοικονομικό τομέα, εκεί όπου οι μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα έγιναν ήδη εδώ και πολύ καιρό. Όμως, η κρίση μπορεί να χτυπήσει την Ελλάδα έντονα στο μέλλον, εφόσον οι επιπτώσεις της περάσουν από τον χρηματοπιστωτικό τομέα στην πραγματική οικονομία. Για να αποφευχθεί η μετάδοση αυτή είναι σημαντικό να συνεχιστεί ο δανεισμός και να ενεργοποιηθεί το πακέτο των €28 δις, που έχει προταθεί από την ελληνική κυβέρνηση. Για να αποφευχθεί μια μεγάλη ύφεση, θα πρέπει, επίσης, η ελληνική κυβέρνηση να αντιστρέψει την πολιτική μείωσης των δημόσιων επενδύσεων, όπως αυτή εμφανίζεται στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού.

Η κρίση είναι πιθανό να συντομεύσει την έλευση της αναμενόμενης διόρθωσης της μεγάλης μακροοικονομικής ανισορροπίας του συνεχώς διογκούμενου ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Η διόρθωση σημαίνει μικρότερους ρυθμούς ανάπτυξης και λιγότερες εισαγωγές. Με την εξαίρεση των πόρων των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων (ΚΙΠΣ) και την αξιοποίηση των ΣΔΙΤ δεν υπάρχουν πολλά εύχρηστα εργαλεία διαθέσιμα στην κυβέρνηση για να βγάλει την οικονομία από μία διαφαινόμενη ύφεση. Έτσι, αν δεν ευοδωθεί το καλό σενάριο που προβλέπει ρυθμούς αύξησης της κατανάλωσης περίπου στο 2%, είναι πιθανή η στασιμότητα για πολλά χρόνια. Και σε ένα μελλοντικό περιβάλλον χαμηλής ανάπτυξης θα είναι ακόμα πιο δύσκολο να προχωρήσουν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που είναι απαραίτητες για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα, να σταθεροποιήσουν το ασφαλιστικό σύστημα και να μειώσουν τις ανισότητες. Η οικονομία θα μπορούσε τότε να μπει σε ένα φαύλο κύκλο μικρότερης ανάπτυξης, λιγότερων οικονομικών πρωτοβουλιών για έξοδο από την κρίση, ακόμα μικρότερης ανάπτυξης. Σήμερα λοιπόν εκκαλούμεθα να αποτρέψουμε το δυσχερές αυτό σενάριο.

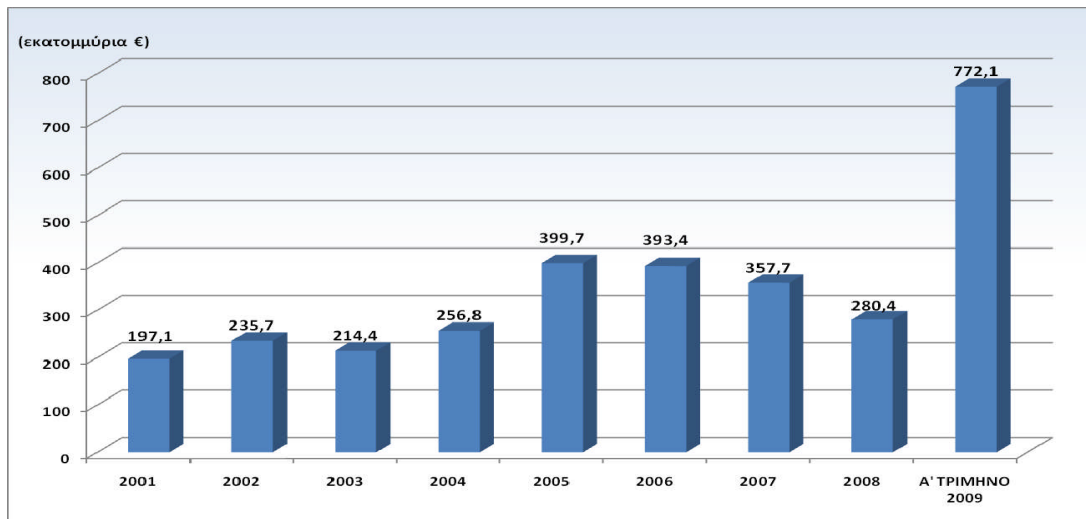
Συμπερασματικά το σύνολο των παραπάνω διαρροών μπορούν να ακυρώσουν την εφαρμογή του προγράμματος ενίσχυσης της οικονομίας καθώς και τα αναπτυξιακά του οφέλη. Σε ορισμένες περιπτώσεις δε, η πολιτική της δημοσιονομικής σταθερότητας μπορεί να αναστείλει τα αποτελέσματα των πρωτοβουλιών ενίσχυσης καθιστώντας έτσι την αναπτυξιακή προοπτική της οικονομίας επισφαλή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Είναι προφανές, ότι οι δείκτες εκτίμησης των μελλοντικών οικονομικών εξελίξεων δείχνουν τη «θερμοκρασία» της οικονομίας και προβλέπουν την ανέλιξή της.

Ένας τέτοιος δείκτης, είναι ο δείκτης εμπιστοσύνης του καταναλωτή, ο οποίος αποτυπώνει τις αντιλήψεις των καταναλωτών και των προσδοκιών τους για το μέλλον. Στο πρώτο τρίμηνο του 2009, η ασφυξία ή αλλιώς τα «φέσια» από τις ακάλυπτες επιταγές και τις απλήρωτες συναλλαγματικές έφθασαν στο ύψος-ρεκόρ των 772,13 εκατομμυρίων ευρώ. Δηλαδή, σε σύγκριση με το αντίστοιχο πρώτο τρίμηνο του 2008, παρατηρούμε μία αύξηση κατά 175,5%.

Ακάλυπτες επιταγές

Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ). Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Η παρατηρούμενη επιδείνωση του δείκτη ασφυξίας της αγοράς, δείχνει σε μεγάλη έκταση τη συρρίκνωση της εμπορικής δραστηριότητας. Η ανεργία είναι υψηλή, άνω του 9,4% τον Ιανουάριο του 2009, όμως πρέπει να τονιστεί ότι η ανεργία των νέων, ηλικίας κάτω των 25 ετών, είναι κατά πολύ υψηλότερη.

Σύμφωνα με την πρόσφατη έρευνα για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, που πραγματοποιήσε για τα εισοδήματα του 2006: 838.910 νοικοκυριά, με 2.190.933 μέλη, βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας (οικογενειακό εισόδημα 12.852 ευρώ ετησίως). Οι ανισότητες στα εισοδήματα είναι μεγάλες. Ο δείκτης που εξετάζει το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, προς το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού, είναι ίσος με 5. Δηλαδή το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, είναι πέντε φορές υψηλότερο από το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού.

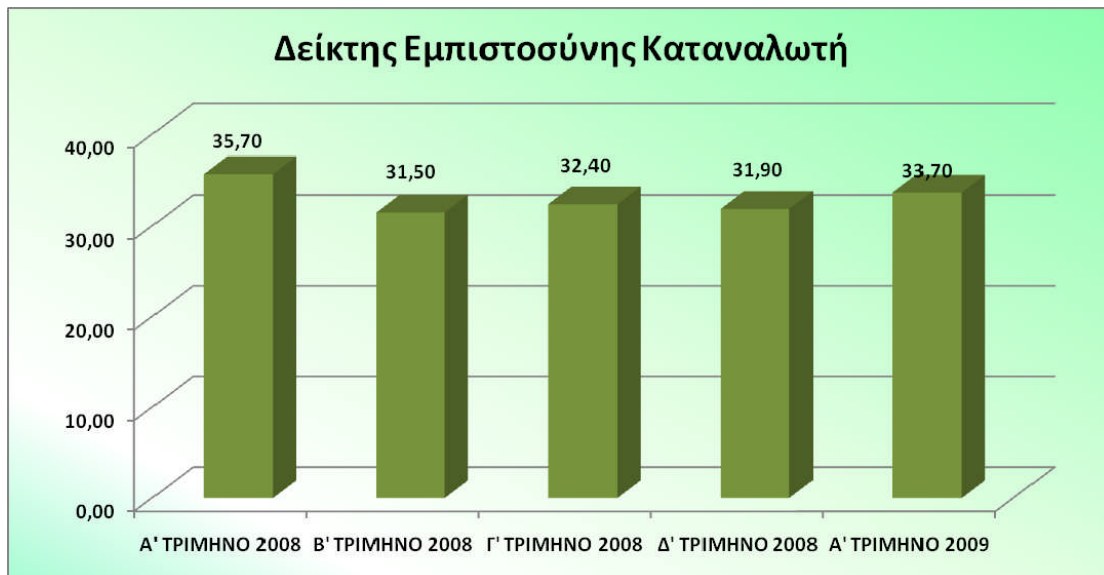
Το 2008 ήλθε, λόγω των δυσμενών εκθέσεων για την ελληνική οικονομία, με χειρότερους ωionούς. Οι πολίτες – παρά το γεγονός ότι μειώθηκε ο πληθωρισμός νιώθουν

πιο έντονα την κρίση, αφού οι τιμές βασικών αγαθών ξεπερνούν το 1,3%, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει ο φόβος διόγκωσης της ανεργίας.

Σήμερα η ιδιωτική κατανάλωση στα νοικοκυριά (το 88% του ΑΕΠ) είναι εκείνη που φαίνεται να αντιμετωπίζει πρόβλημα. Οι Έλληνες καταναλωτές ψωνίζουν λιγότερο, αποταμιεύουν λιγότερο και συγχρόνως είναι και υπερχρεωμένοι. Τα στατιστικά αυτά στοιχεία δείχνουν ότι η κρίση έχει ήδη αγγίξει την πραγματική οικονομία. Είναι προφανές ότι οι απόψεις των καταναλωτών μπορούν να μας δώσουν πληροφορίες που προηγούνται της εποχής που διανύουμε για την επιβράδυνση ή όχι της ιδιωτικής κατανάλωσης.

Αναμφισβήτητα, το 2008 μας κληροδότησε μία βαθειά χρηματοοικονομική κρίση. Η κρίση αυτή, με την αγωγή του 2009, άρχισε να έχει επιπτώσεις στην πραγματική παραγωγική οικονομία, όπου παρατηρούνται φαινόμενα όπως είναι η αύξηση της ανεργίας, η δυσκολία ακόμα και του «κλεισίματος» επιχειρήσεων και η μείωση του ρυθμού της κατανάλωσης. Τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις της κρίσης δεν αγγίζουν μόνο τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην οικονομική σκηνή, αλλά δυστυχώς επεκτείνονται και επηρεάζουν και τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών.

Γύρω στο τέλος του 2008 οι προσδοκίες των καταναλωτών μειώθηκαν, αφού ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης συνέχισε να μειώνεται και διαμορφώθηκε στα επίπεδα του 31,9. Για το πρώτο τρίμηνο του 2009 ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης αυξήθηκε κατά 1,8 μονάδες, όμως παραμένει κάτω από τις 50 μονάδες, που δείχνει ότι δε βελτιώθηκαν οι προσδοκίες των καταναλωτών.

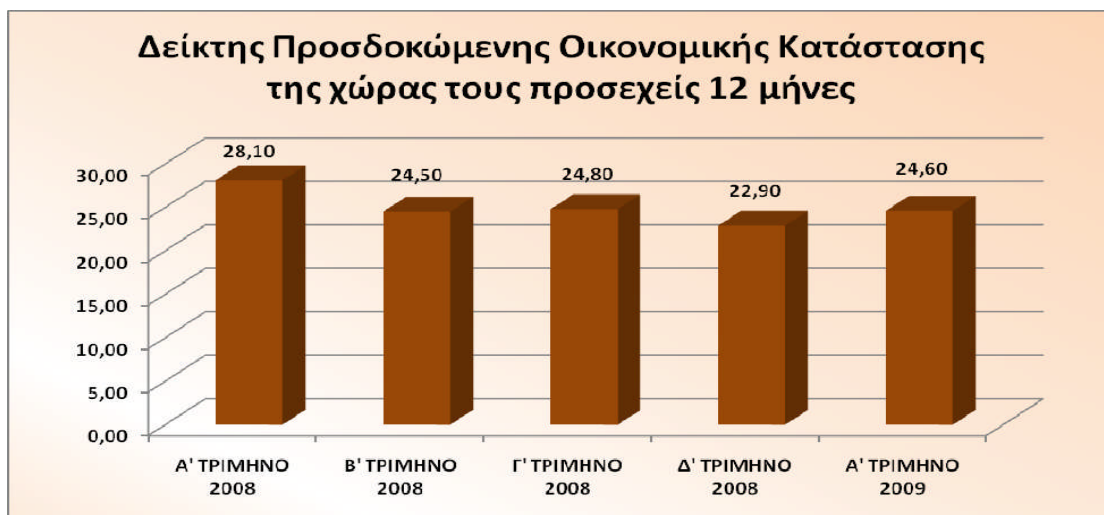
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ). Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Οι καταναλωτές συνεχίζουν τώρα να εμφανίζονται απαισιόδοξοι. Η εκτίμησή τους για την προσωπική τους οικονομική κατάσταση δε δείχνει να βελτιώνεται, για το πρώτο τρίμηνο του 2009, όπως φαίνεται στο πιο κάτω διάγραμμα:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ). Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Από τις απόψεις των καταναλωτών παρατηρούμε ότι διαγράφεται μια μικρή αυξητική τάση στις αναμενόμενες αγορές αγαθών που όμως η τιμή του δείκτη εξακολουθεί να είναι στην απαισιόδοξη περιοχή. Συμπερασματικά, η εν λόγω έρευνα, καταγράφει απαισιόδοξες προθέσεις των καταναλωτών για καταναλωτικές δαπάνες τους επόμενους 12 μήνες.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ). Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

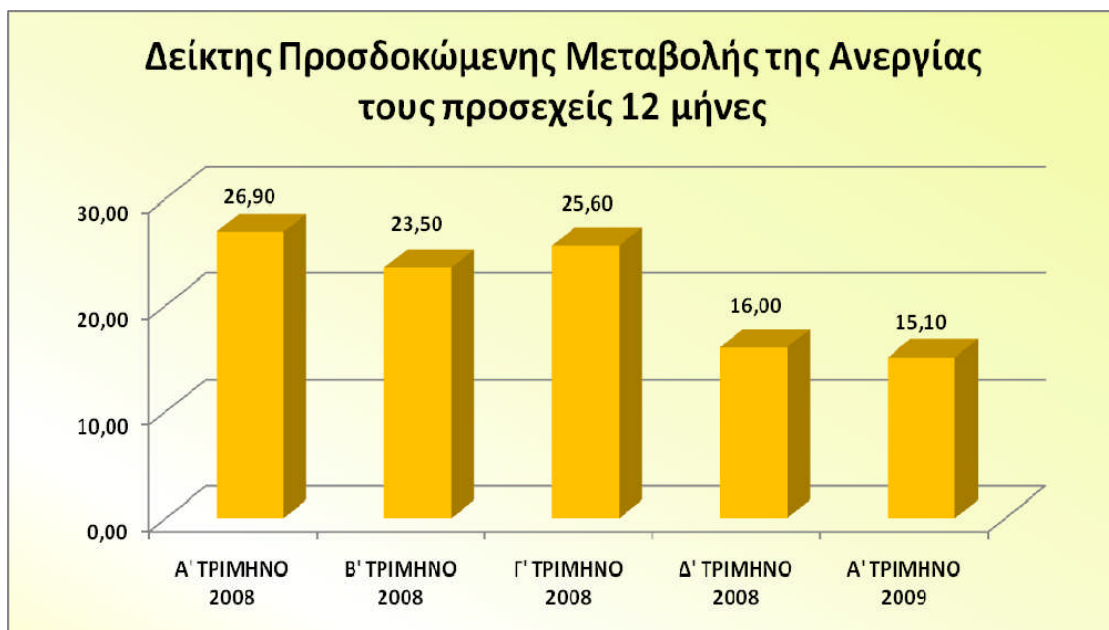
Από τις απόψεις των καταναλωτών παρατηρούμε ότι διαγράφεται μια μικρή αυξητική τάση στις αναμενόμενες αγορές αγαθών που όμως η τιμή του δείκτη

εξακολουθεί να είναι στην απαισιόδοξη περιοχή. Συμπερασματικά, η εν λόγω έρευνα, καταγράφει απαισιόδοξες προθέσεις των καταναλωτών για καταναλωτικές δαπάνες τους επόμενους 12 μήνες.

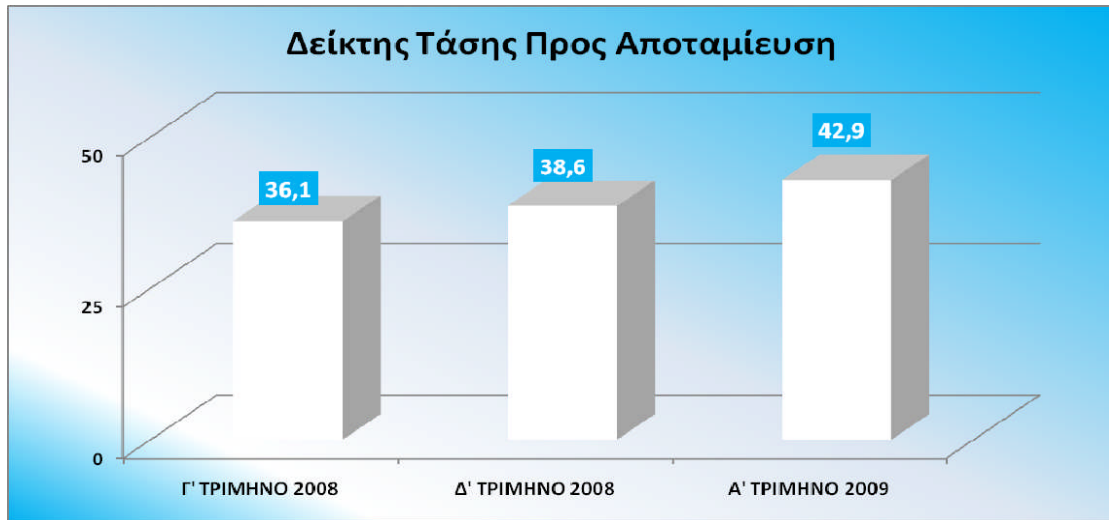
Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Συμπερασματικά, η εν λόγω έρευνα, καταγράφει απαισιόδοξες προθέσεις των καταναλωτών για καταναλωτικές δαπάνες τους επόμενους 12 μήνες. Από τα δεδομένα του δείκτη της προσδοκώμενης μεταβολής της ανεργίας, για τους επόμενους 12 μήνες, προκύπτει ότι οι καταναλωτές αναμένουν να αυξηθεί η ανεργία, τους επόμενους 12 μήνες, όπως φαίνεται και γραφικά πιο κάτω:

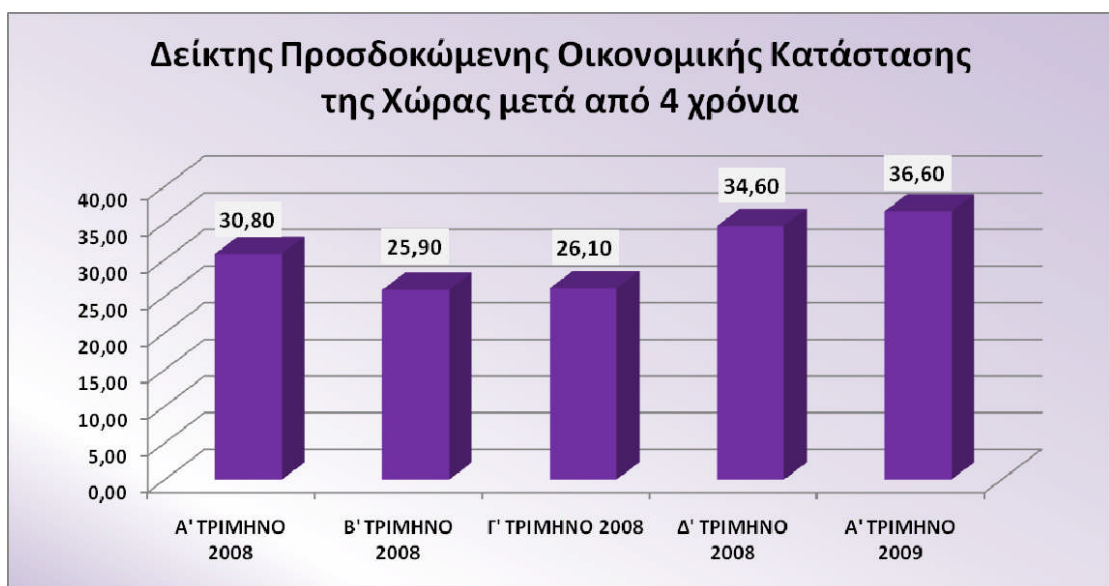
Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Όσον αφορά στις δυνατότητες αποταμίευσης, οι απόψεις των καταναλωτών δείχνουν βελτίωση στην πρόθεσή τους για αποταμίευση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Ωστόσο, λόγω του ότι η τιμή του δείκτη είναι μικρότερη του 50, συνεχίζεται να παρατηρείται επιφυλακτικότητα όσον αφορά στην πρόθεσή τους για αποταμίευση.

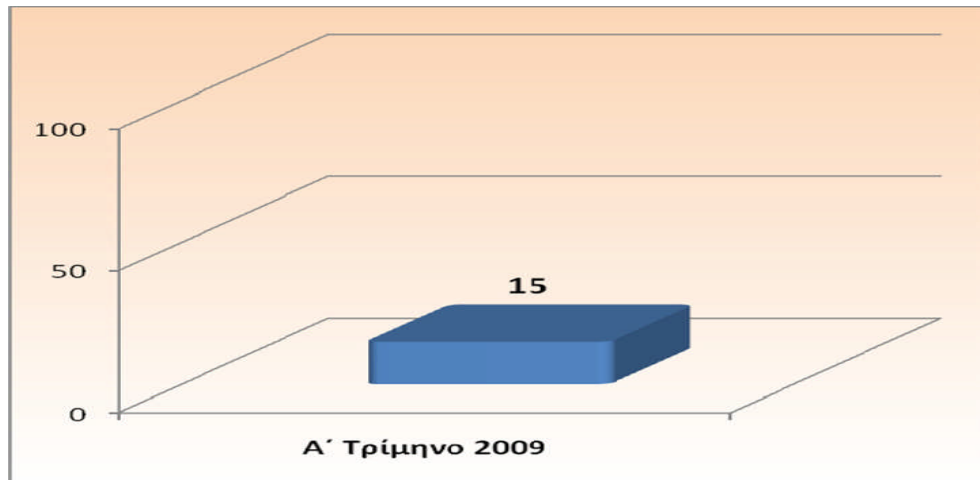
Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ). Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Οι καταναλωτές εμφανίζονται πιο αισιόδοξοι, σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, για την οικονομική κατάσταση της χώρας μετά από 4 χρόνια. Όμως, η τιμή του δείκτη παραμένει κάτω από 50, που δηλώνει ότι οι καταναλωτές συνεχίζουν να είναι απαισιόδοξοι όσον αφορά στις προοπτικές της οικονομίας για τα επόμενα 4 χρόνια. Αυτό φαίνεται στο σχήμα που ακολουθεί:

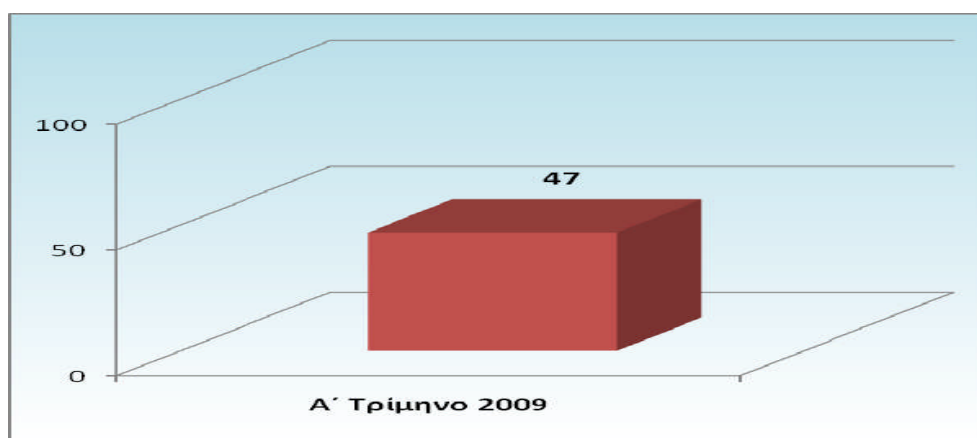
Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Λόγω της οικονομικής ύφεσης, της αύξησης της ανεργίας, τις χαμηλές αμοιβές, της άτυπης απασχόλησης οι απόψεις των ερωτηθέντων προβλέπουν την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Τα ερωτήματα αποκαλύπτουν ότι οι ερωτηθέντες εκφράζουν έντονα την απαισιόδοξη στάση τους μια και η τιμή του δείκτη διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αυτό αποτυπώνεται και από το σχήμα που ακολουθεί:

Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Ενώ οι ερωτηθέντες φαίνεται να παρουσιάζονται έντονα απαισιόδοξοι τόσο με την ανεργία όσο και με την κατάσταση της απασχόλησης, στην έρευνα βλέπουν με πολύ μικρή απαισιοδοξία την ατομική τους εργασιακή κατάσταση, όπως δείχνει και η τιμή του σχετικού δείκτη.

Πηγή : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: ο δείκτης κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Συνοπτικά, οι δείκτες που υπολογίσθηκαν στην παρούσα έρευνα της καταναλωτικής εμπιστοσύνης που αποτυπώνουν την αντίληψη των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση καθώς και για τις προσδοκίες τους για διάφορα οικονομικά θέματα, έχουν ως εξής:

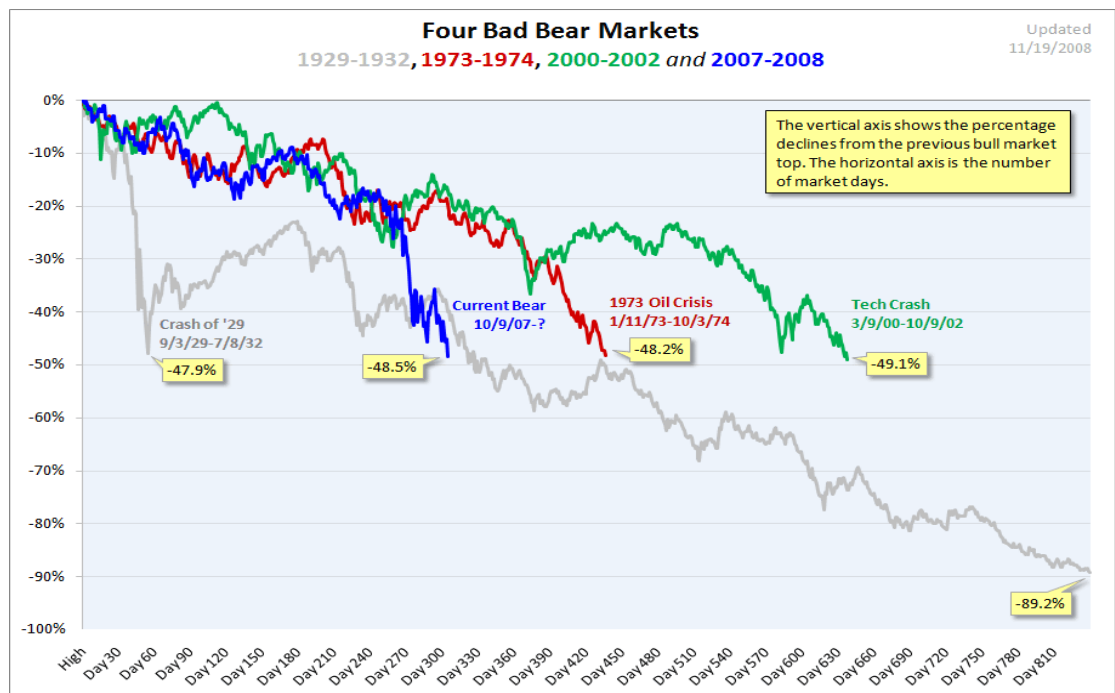
Οικονομική Κατάσταση σε σχέση με 12 μήνες πριν:

Α) Ποσοστό 63% των ερωτώμενων θεωρούν ότι η οικονομική τους κατάσταση τους τελευταίους 12 μήνες χειρότερη σε σχέση με ένα χρόνο.

Β) Χαρακτηριστικό είναι πάντως ότι ακόμα και το 21% των ερωτηθέντων που θεωρούν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι άνετη, πιστεύουν ότι αυτή έχει χειροτερεύσει σε σχέση με 12 μήνες πριν.

Γ) Αναφορικά με τον Δείκτη Τρέχουσας Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης και σύμφωνα με την τιμή του 35.65, η εικόνα που προκύπτει υποδηλώνει ότι έχει χειροτερεύσει η κατάστασή τους.

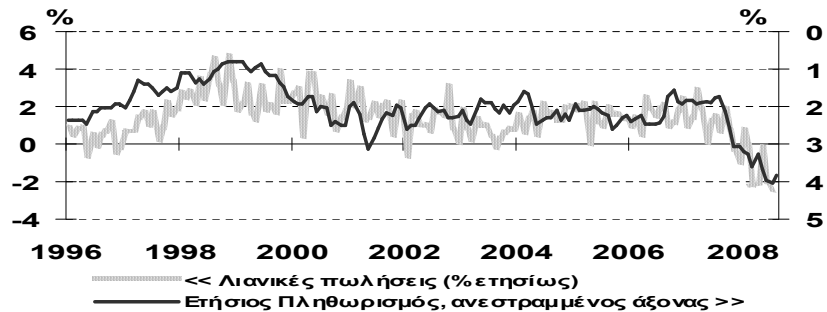
Δ) Σε σχέση με την προηγούμενη μέτρηση έχει μειωθεί ελαφρά το ποσοστό που θεωρεί ότι η κατάστασή του έχει χειροτερεύσει. Η άνοδος των τιμών των καταναλωτικών αγαθών και η ανεργία είναι από τα κυριότερα προβλήματα της χώρας.

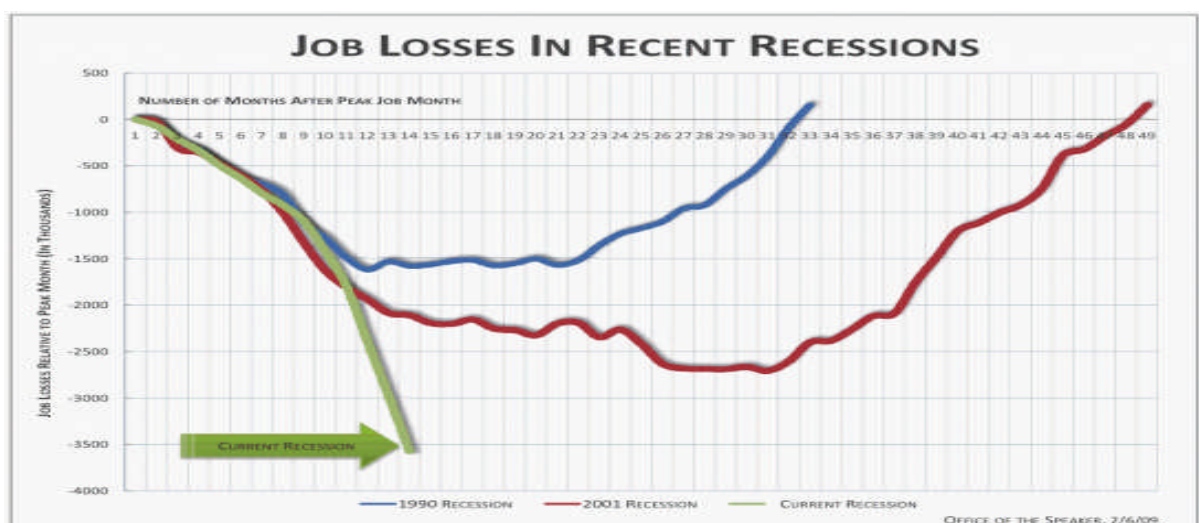
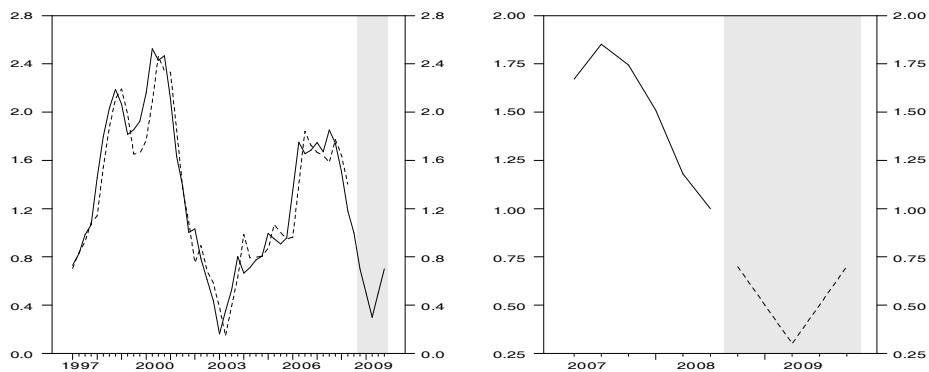
Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει την πτώση των τιμών των μετοχών στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης την περίοδο 2007-2008 συγκριτικά με τις άλλες

μεγάλες κρίσεις του 20ου αιώνα: το κραχ του 1929, την πετρελαϊκή κρίση του 1973-1974 και την κρίση των dot com (internet) του 2000-2002

Ο πληθωρισμός πλήττει την κατανάλωση

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στην Ελλάδα

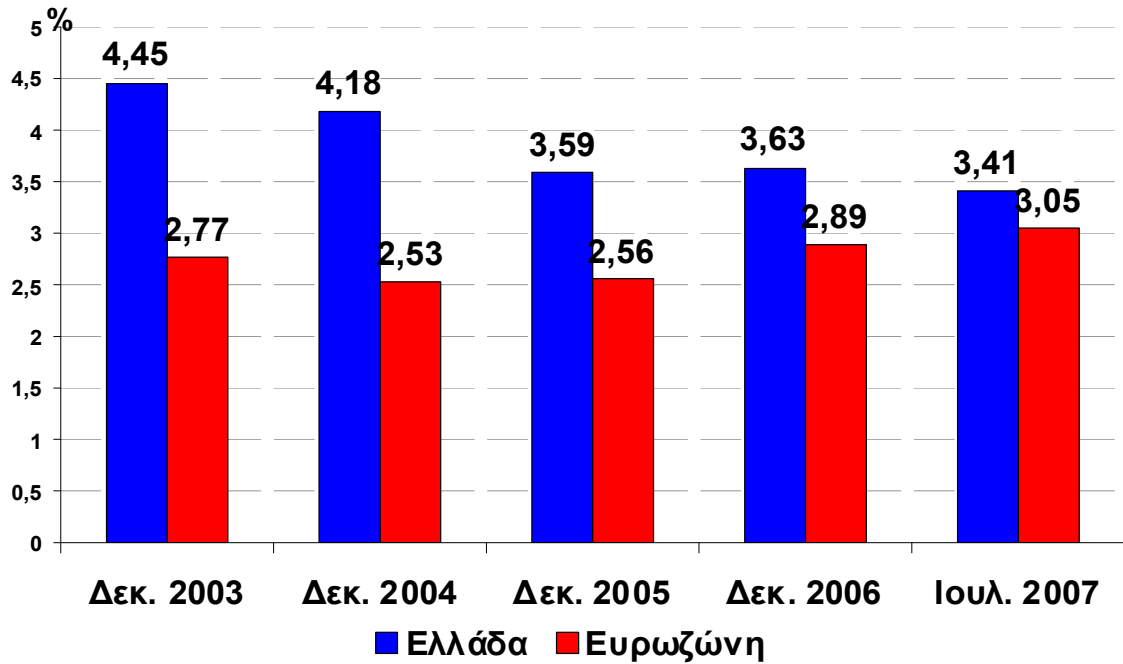

Στο παραπάνω διάγραμμα, φαίνεται η πτώση που παρουσιάζει στον τομέα της απασχόλησης η οικονομική κρίση την περίοδο του 2008.

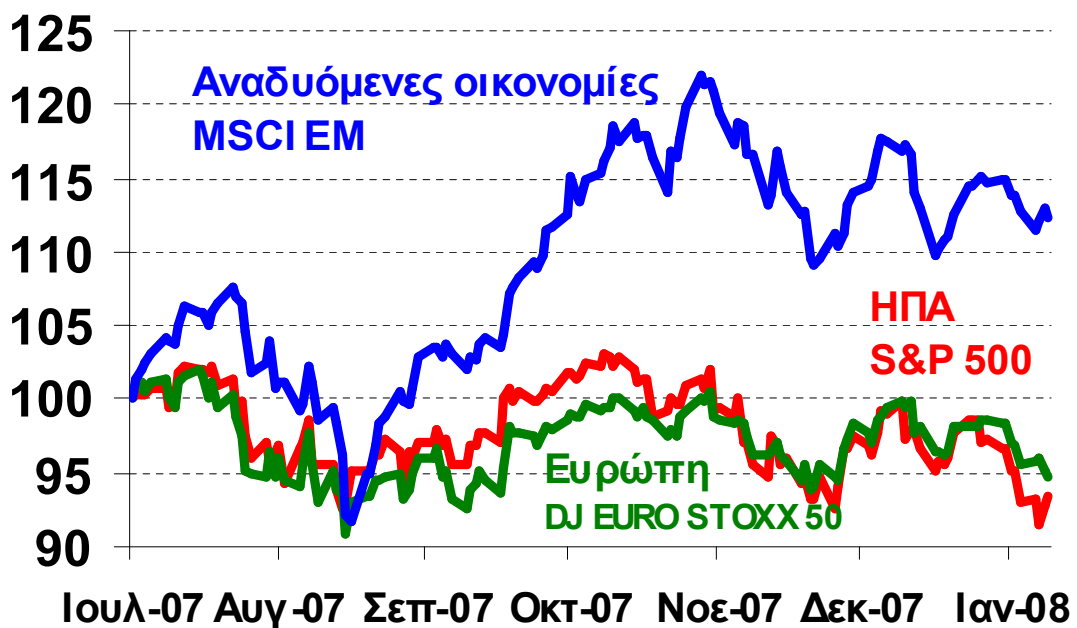
Παραπάνω παρουσιάζονται οι διακυμάνσεις του χρηματιστηρίου Dow Jones από το 1910 έως το 2007 και σημειώνονται κάποιες σημαντικές χρονολογίες που ο Dow Jones εμφάνισε σημαντικές αυξομειώσεις.

Περιθώρια επιτοκίου σε Ελλάδα και Ευρωζώνη

Αύξηση κόστους χρήματος στην Ελλάδα. Αντισταθμιστικά λειτουργεί η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην ελληνική τραπεζική αγορά, που οδηγεί τις τράπεζες να απορροφούν μέρος του κόστους. Μειώνεται η διαφορά επιτοκίων χορηγήσεων-καταθέσεων

Παρακάτω βλέπουμε τις επιπτώσεις στις αγορές. Χρηματιστήρια – decoupling.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα

ΕΡΕΥΝΑ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΜΑΡΤΙΟΣ 2009

ΠΗΓΗ: G.P.O.

Τ Α Υ Τ Ο Τ Η Τ Α Τ Η Σ Ε Ρ Ε Υ Ν Α Σ

- A** Επωνυμία του διενεργήσαντος την έρευνα:
G.P.O. ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΕ
- B** Επωνυμία του εντολέα:
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ της ΑΔΕΔΥ
- Γ** Σκοπός της έρευνας:
Έρευνα Κοινής Γνώμης με σκοπό την διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.
- Δ** Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δείγματος:
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ είναι οι πολίτες της χώρας 18 ετών και άνω.
- E** Το μέγεθος του δείγματος:
Δείγμα 1.600 ατόμων. (πραγματοποιήθηκαν 1.602 συνεντεύξεις)
- ΣΤ** Το χρονικό διάστημα συλλογής στοιχείων:
Από 4 έως 7 Μαρτίου 2009.
- Z** Μέθοδος δειγματοληψίας:
Στρωματοποιημένη δειγματοληψία. Το δείγμα κατανεμήθηκε με τη μέθοδο των ποσοστώσεων, με αναλογία κατοίκων στις Περιφέρειες της Χώρας, το φύλο και την ηλικία.
- H** Μέθοδος συλλογής στοιχείων:
Τηλεφωνικές συνεντεύξεις με χρήση γραπτού δομημένου ερωτηματολογίου.
- Θ** Το τυπικό στατιστικό σφάλμα σε σχέση με το αποτέλεσμα της δημοσκόπησης:
Συνολική μέγιστη απόκλιση της έρευνας είναι $\pm 2,6\%$.

Τ Α Υ Τ Ο Τ Η Τ Α Τ Η Σ Ε Ρ Ε Υ Ν Α Σ (Δ Ε Ι Γ Μ Α Τ Ο Λ Η Ψ Ι Α)

ΦΥΛΟ

ΑΝΔΡΑΣ	49,7
ΓΥΝΑΙΚΑ	50,3

ΗΛΙΚΙΑ

18-29	11,4
30-44	33,7
45-59	29,7
60 ΚΑΙ ΑΝΩ	25,2

ΜΟΡΦΩΣΗ

Α' βάρθμια - στοιχειώδης εκπαίδευση	16,0
Β' βάρθμια - μέση εκπαίδευση	45,0
Γ' βάρθμια - ανώτερη/ ανώτατη εκπαίδευση	38,8
Δεν απαντώ	0,2

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΑΤΤΙΚΗ	33,0
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	11,9
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ	5,8
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	5,5
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,1
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,1
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,2
ΙΟΝΙΟ	2,3
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	8,0
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,7
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	4,6
ΚΡΗΤΗ	6,3
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	3,6

ΕΙΣΟΔΗΜΑ

ΚΑΘΟΛΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ	0,7
ΕΩΣ 500 €	3,6
500 - 1000 €	20,3
1000 - 1500 €	22,8
1500 - 2000 €	18,9
2000 - 3000 €	18,8
ΠΑΝΩ ΑΠΟ 3000 €	11,8
Δ.Ξ./Δ.Α.	3,1

ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

Εργοδότης, Αυτοαπασχολούμενος, Εργαζόμενος για δικό του λογαριασμό	31,0
Μισθωτός / Ημερομίσθιος	28,7
Εργαζόμενος/η χωρίς αμοιβή οικογενειακής επιχείρησης, ή γεωργικής εκμετάλλευσης	1,5
Άνεργος / προσωρινά εκτός δουλειάς	6,1
Συνταξιούχος	21,1
Νοικοκυρά	9,1
Φοιτητής / Μαθητής / Σπουδαστής / Φαντάρος	2,1

Άλλο (Πχ. Εισοδηματίας)	0,3
Δ.Ξ./Δ.Α.	0,1

ΕΙΔΙΚΑ ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΣ (31,0%)

Ελεύθερος επαγγελματίας - Επιστήμονας (Γιατρός, Δικηγόρος, Μηχανικός κ.λπ.)	26,0
Ελεύθερος επαγγελματίας - όχι επιστήμονας (Μικρέμπορος / Βιοτέχνης / Τεχνίτης κ.λπ.)	47,2
Ιδιοκτήτης επιχείρησης / Επιχειρηματίας	21,0
Αγρότης/κτηνοτρόφος/ψαράς	5,8

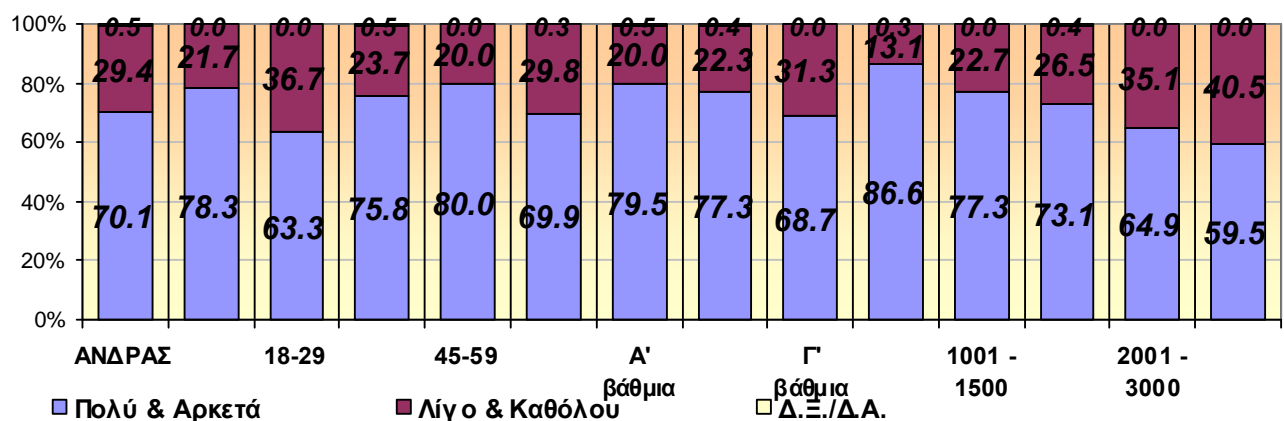
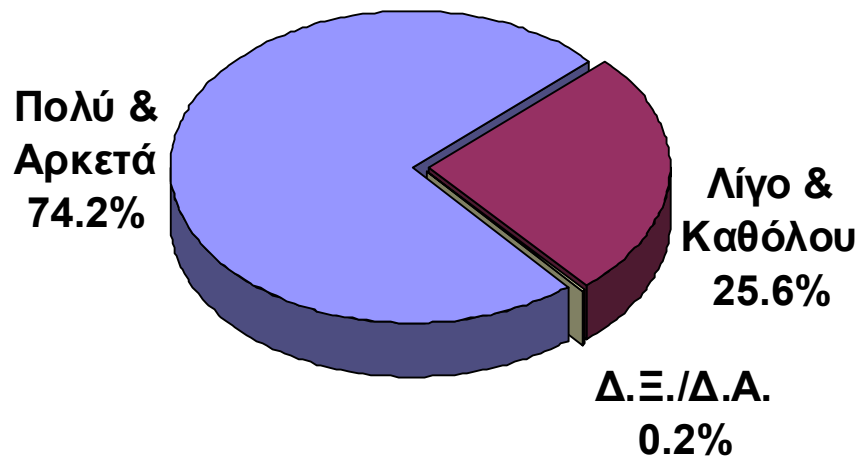
ΕΙΔΙΚΑ ΜΙΣΘΩΤΟΣ (28,7%)

Δημόσιος Υπάλληλος (Υπουργείο, ΟΤΑ)	24,4
Ευρύτερος Δημόσιος τομέας (ΔΕΚΟ)	10,9
Μισθωτός/ημερομίσθιος στον Ιδιωτικό Τομέα	64,8

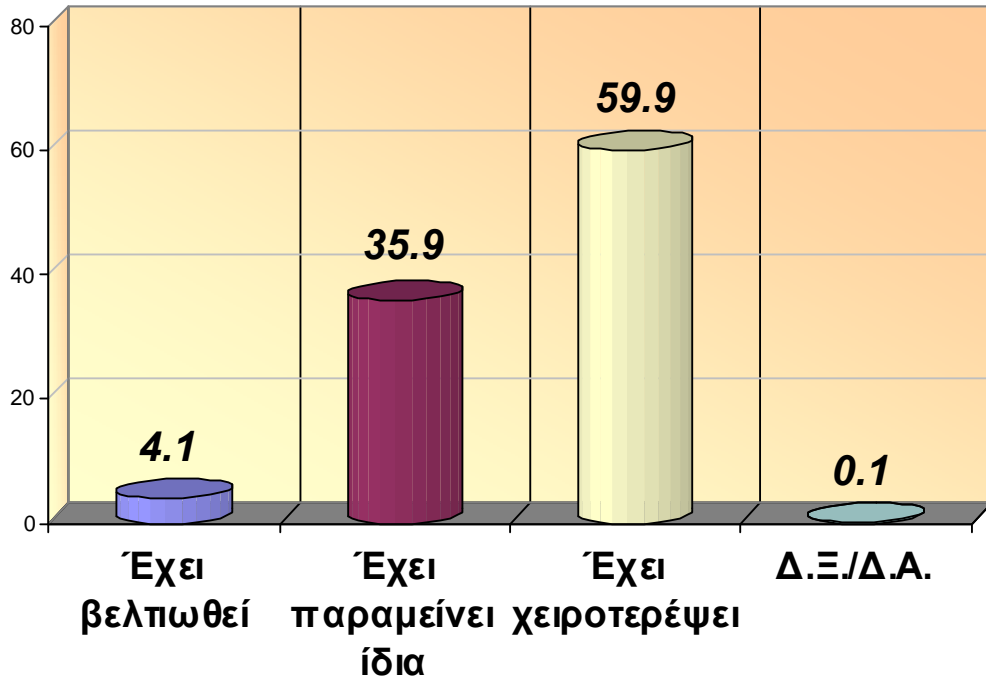
Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ & ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ

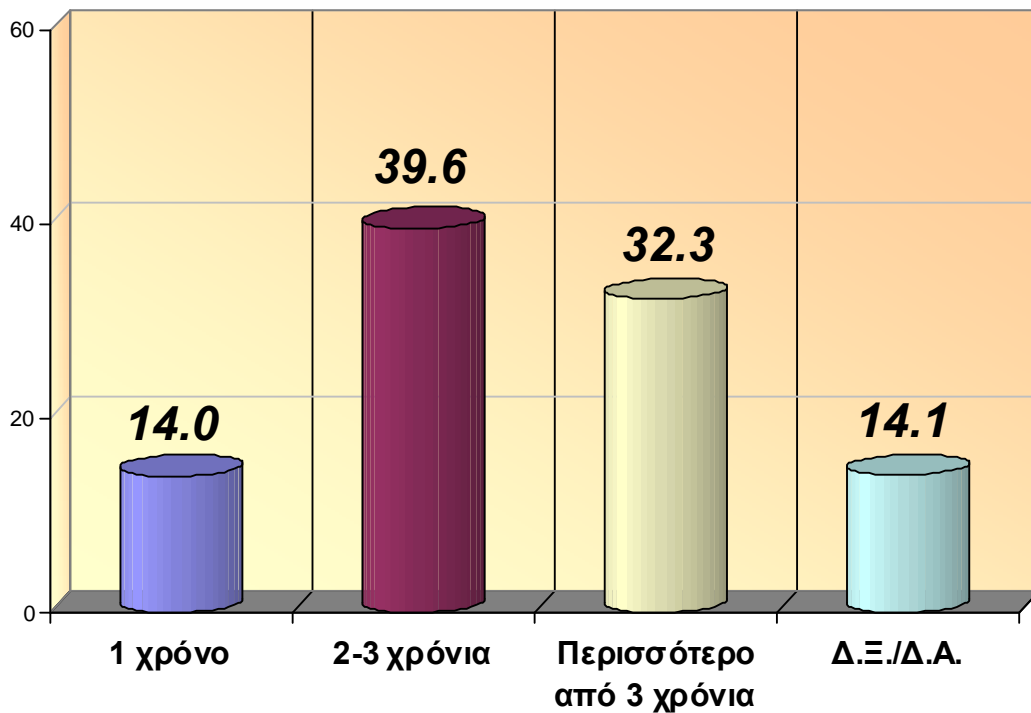
ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Εσείς προσωπικά πόσο θεωρείτε ότι επηρεάζεστε από την οικονομική κρίση;

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Σε σχέση με πέρυσι θα λέγατε ότι η οικονομική σας κατάσταση:

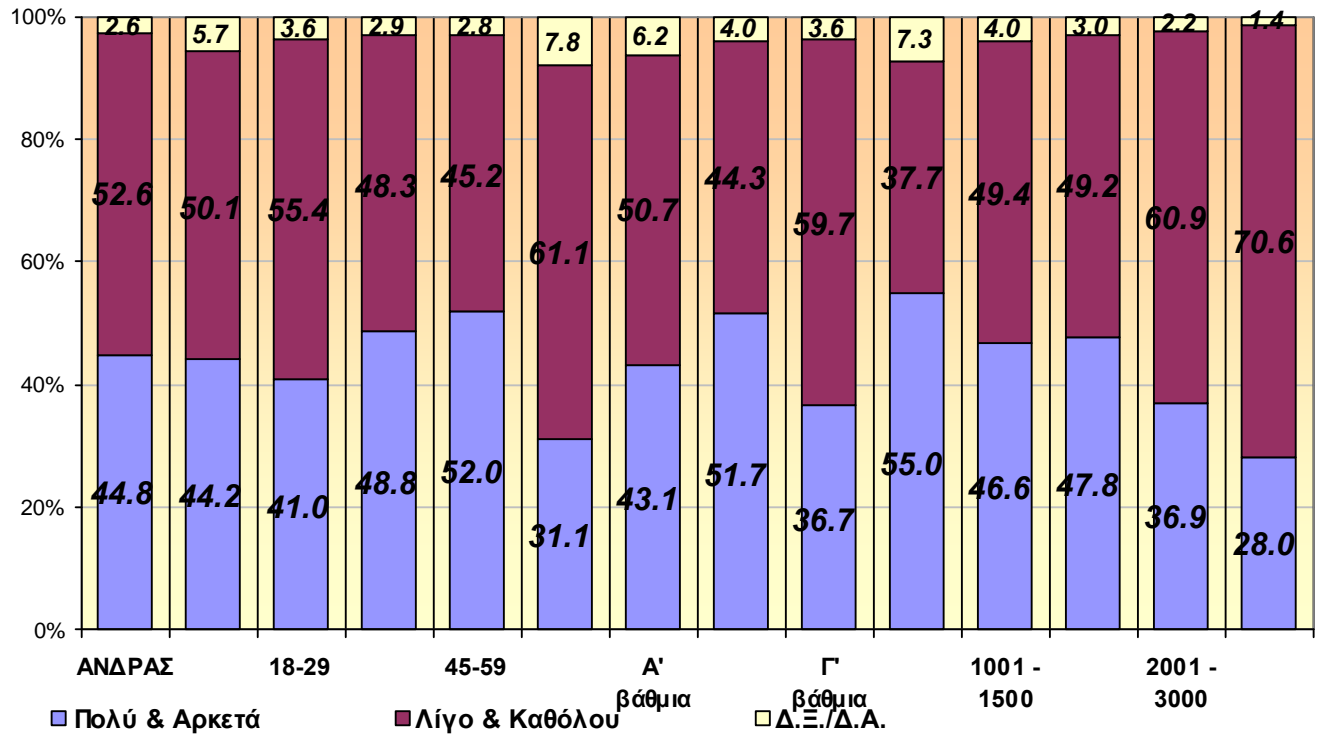
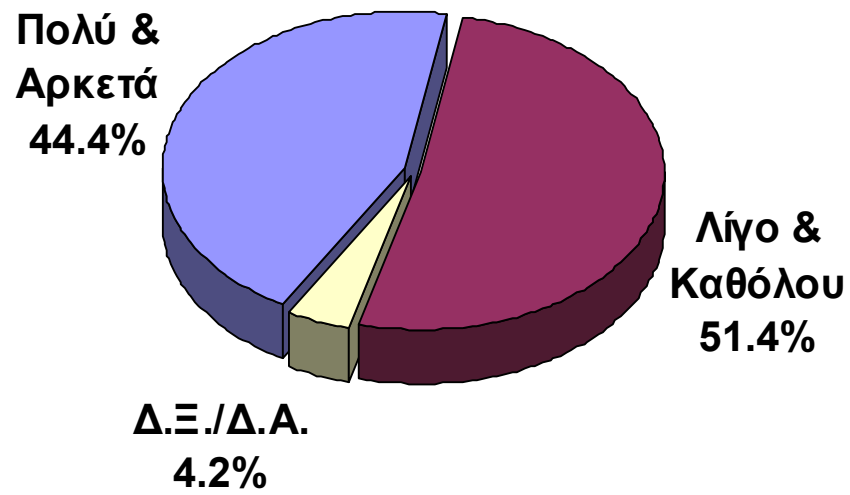

ΕΡΩΤΗΣΗ 3: Πόσο πιστεύετε ότι θα διαρκέσει η κρίση;

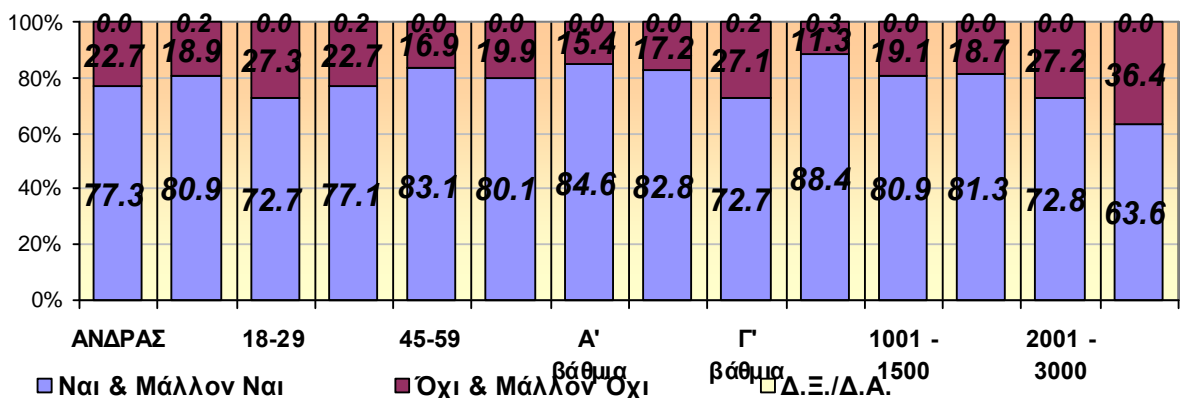
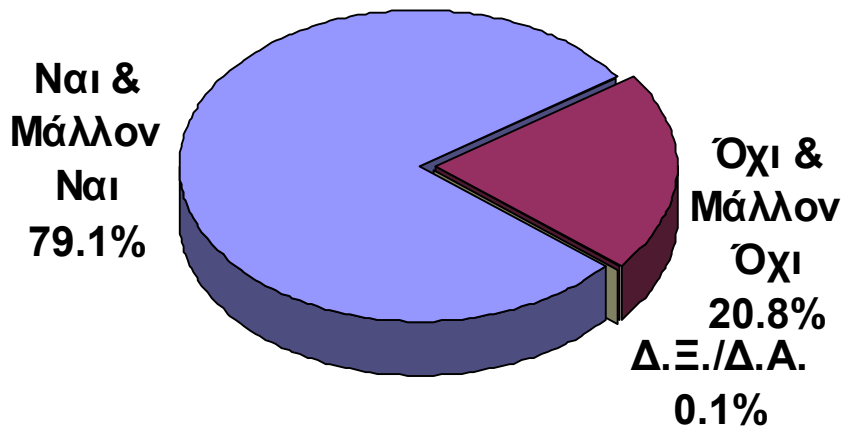

ΕΡΩΤΗΣΗ 4: Εσείς προσωπικά, πόσο φοβάστε μήπως χάσετε τη δουλειά σας εξαιτίας της κρίσης;

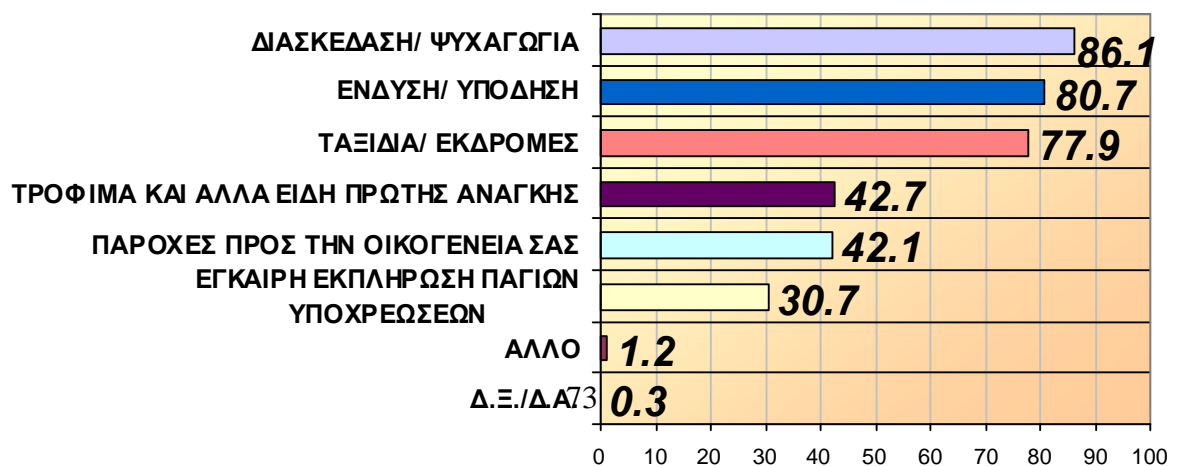
Εσείς προσωπικά, πόσο φοβάστε μήπως χάσετε τη δουλειά σας

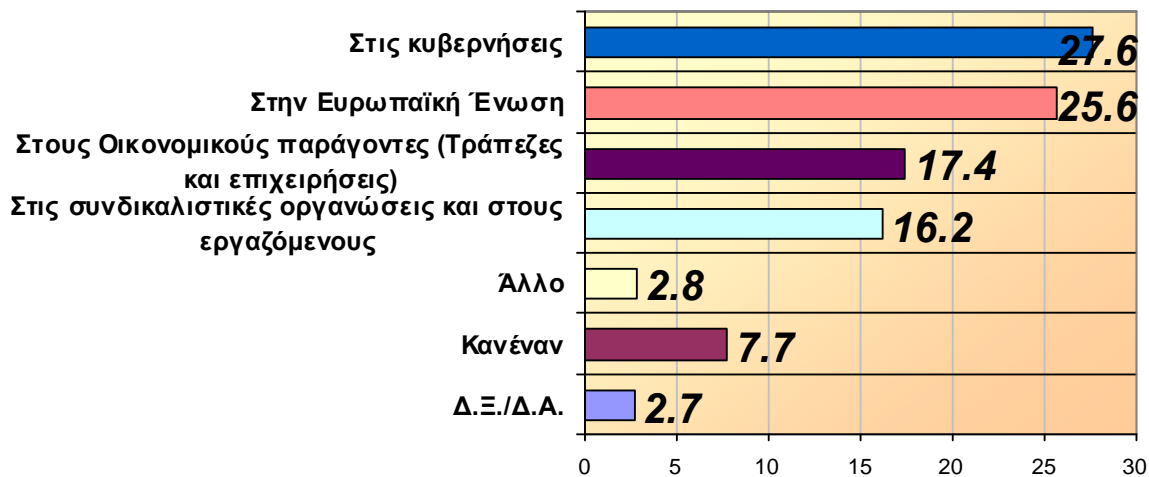
ΕΡΩΤΗΣΗ 5: Έχει χρειαστεί μέχρι στιγμής και λόγω της κρίσης να κάνετε περικοπές στα έξοδα σας;

ΕΡΩΤΗΣΗ 6: Σε ποιους τομείς συγκεκριμένα; (Ανοιχτή ερώτηση – Πολλαπλή απάντηση). Αφορά το 79,1% του συνόλου που απάντησε Ναι & Μάλλον Ναι στην ερώτηση: «Έχει χρειαστεί μέχρι στιγμής και λόγω της κρίσης να κάνετε περικοπές στα έξοδα σας;»

ΕΡΩΤΗΣΗ 7: Σε ποιους ελπίζετε περισσότερο για το ξεπέρασμα της κρίσης;

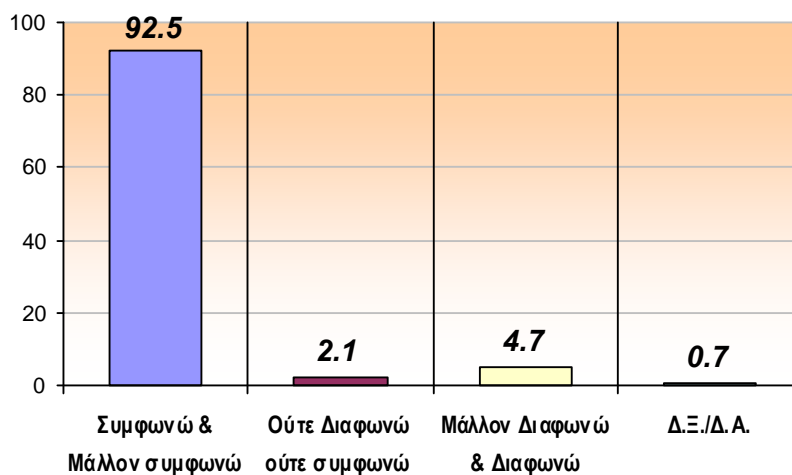

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

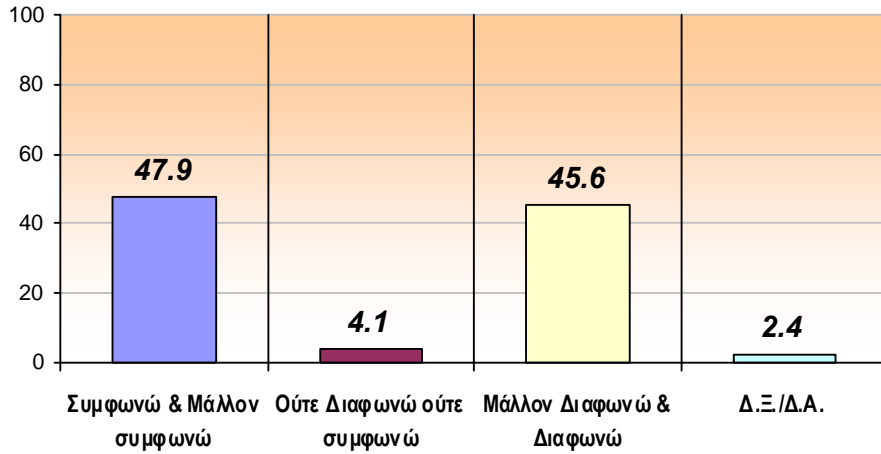
ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Θα ήθελα να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

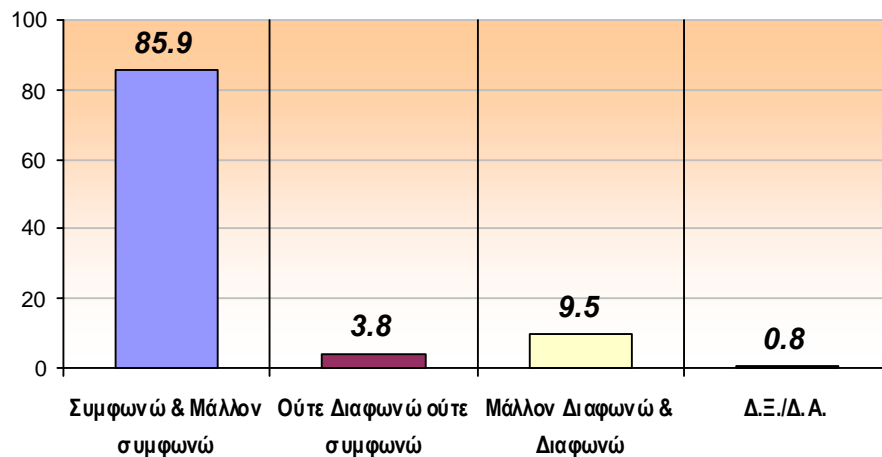
ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΣΘΕΝΕΣΤΕΡΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΓΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

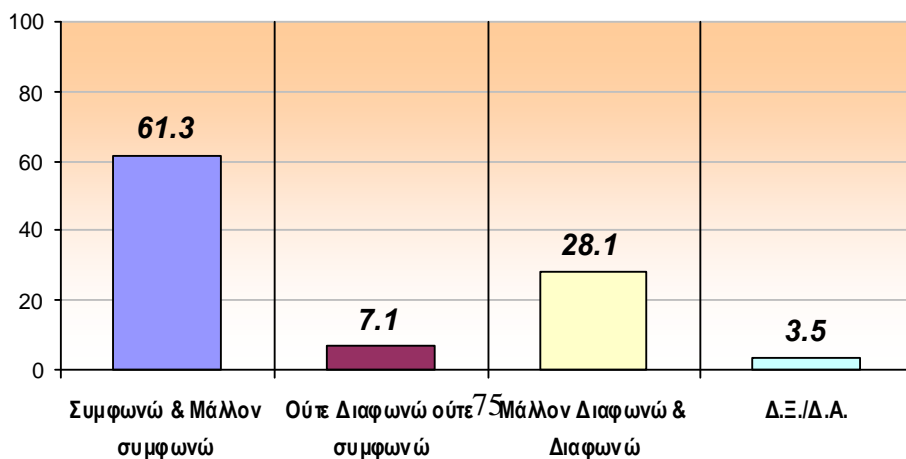
ΝΑ ΤΟΝΩΘΕΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΜΕ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΝΑ ΤΟΝΩΘΕΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΜΕ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

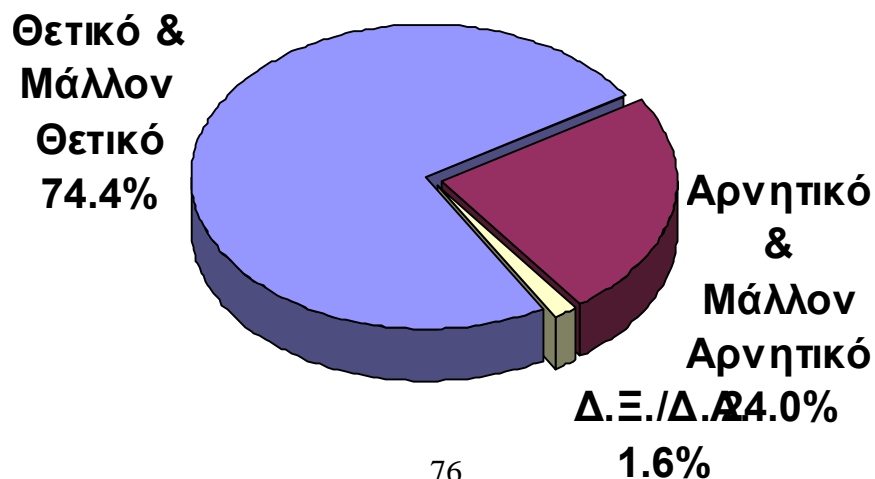
ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Θα ήθελα να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

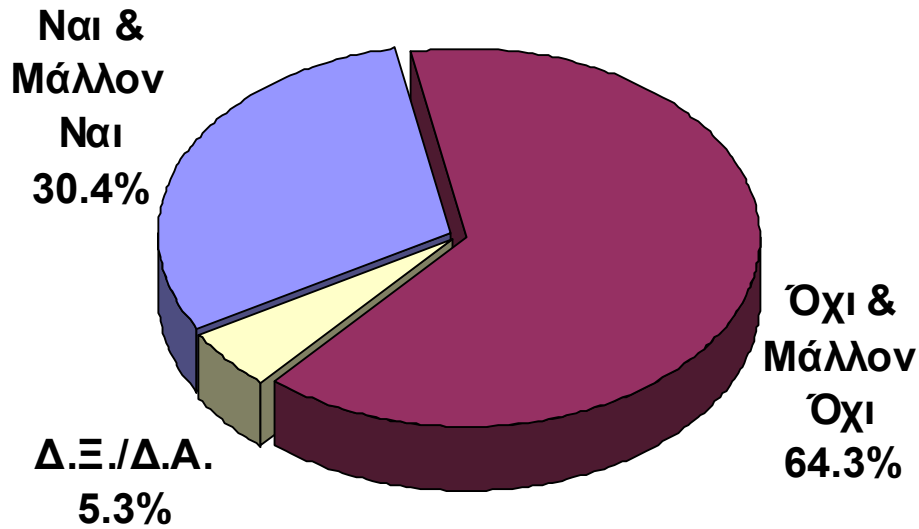
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ & ΤΟ ΕΥΡΩ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Θεωρείτε θετικό ή αρνητικό για την αντιμετώπιση της κρίσης το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωζώνης και έχει ως νόμισμα της το Ευρώ;

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Πιστεύετε ότι εξαιτίας της κρίσης μπορεί ν' απειληθεί η ύπαρξη του Ευρώ;

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Συνέντευξη στον Ανδρέα Αναστασίου

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ & ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ HELLENIC POSTBANK

Η ΚΡΙΣΗ ΗΤΑΝ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΟ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΥ»

Η τρέχουσα οικονομική συγκυρία αποδεικνύει ότι το επιχειρηματικό μοντέλο, που χαρακτηρίζεται από ελλιπή κοινωνική ευθύνη και θεοποίηση του πρόσκαιρου και αλόγιστου κέρδους, στην πράξη δεν είναι βιώσιμο. Αντιθέτως, η αξιοπιστία είναι αλληλένδετη με την πορεία και τη σταθερότητα στο χρόνο.

ΧΡΗΜΑ_Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με τις περισσότερες τράπεζες, τουλάχιστον στην Ευρώπη, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο για το πρώτο τρίμηνο του 2009 παρουσίασε αύξηση κερδών. Ποιοι παράγοντες συνέβαλαν σε αυτή τη διαφορά;

Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ_Τα στοιχεία που έχουμε ως τώρα, καταδεικνύουν ότι το 2009 θα είναι για το ΤΤ -δεδομένων των συνθηκών- μία ικανοποιητική χρονιά: με ενοποιημένα κέρδη προ φόρων 56,15 εκατομμύρια ευρώ για το πρώτο τρίμηνο του 2009, με αύξηση των επιτοκιακών εσόδων της τάξης του 3,13% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, με αύξηση του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων κατά 30,64%, σε σχέση με το κλείσιμο της προηγούμενης χρήσης του 2008. Τα στοιχεία αυτά είναι τα πρώτα εμφανή σημάδια ότι οι στρατηγικές επιλογές που κάναμε τον προηγούμενο χρόνο έχουν αρχίσει ήδη να αποδίδουν. Και μπορώ να σας πω, πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι υπολογίζαμε. Αυτό φυσικά, είναι ένα πολύ σημαντικό κίνητρο για να συνεχίσουμε στον ίδιο δρόμο με ακόμη μεγαλύτερη υπομονή και επιμονή. Τα υγιή οικονομικά αποτελέσματα θα μας επιτρέψουν να βελτιώσουμε περαιτέρω τις υπηρεσίες προς τους πελάτες μας.

Χ_Τι περιλαμβάνουν τα μελλοντικά σχέδιά σας για το ΤΤ;

Α.Φ._Το ΤΤ είναι μία εναλλακτική τράπεζα με μακρόχρονη και σημαντική ιστορία, στη βάση οικονομικών αλλά και κοινωνικών όρων. Αυτή τη διπλή παρακαταθήκη, που είναι ταυτόχρονα και η μεγάλη μας δύναμη, την αναδεικνύουμε με κάθε κίνηση του στρατηγικού μας σχεδιασμού. Στόχος μας, λοιπόν, δεν είναι να είμαστε μονάχα ανταγωνιστικοί και κερδοφόροι, αλλά και αποτελεσματικοί για το κοινωνικό σύνολο. Αυτή τη στιγμή είμαστε ένας από τους βασικούς παροχείς ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, διασφαλίζοντας την απρόσκοπτη χρηματοδότηση βασικών τομέων της πραγματικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται πρωτοβουλίες που συνεισφέρουν άμεσα στο κοινωνικό σύνολο. Προχωρήσαμε στη χρηματοδότηση της Εγνατίας Οδού με 400 εκατομμύρια ευρώ, στη σύναψη σύμβασης για τη χρηματοδότηση της ΔΕΗ με το ποσό των 120.000.000 ευρώ, ενώ συζητούμε τη χρηματοδότηση του ΟΣΕ με το ποσό των 100.000.000 ευρώ. Σε κάθε περίπτωση, απόφασή μας, φιλοδοξία μας είναι να καταστήσουμε το ΤΤ μια εναλλακτική τράπεζα που θα συνδυάζει την επιχειρηματικότητα με την ηθική, το κέρδος με το κοινωνικό όφελος. Παράλληλα, προσπαθώντας να ανταποκριθούμε στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις, στις νέες ευκαιρίες και προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος, στο νέο διεθνές διακύβευμα της αειφορίας, της βιώσιμης ανάπτυξης της πράσινης επιχειρηματικότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος, εργαζόμαστε συστηματικά ώστε να συνδράμουμε κι

εμείς στην επιχειρηματικότητα των κλάδων που επενδύουν ή απασχολούνται με την οικολογική ανάπτυξη και τεχνολογία ή με την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Θα μπορούσε να πει κανείς τρόπος του λέγειν- να δημιουργήσουμε μια τράπεζα στη χώρα και με «πράσινη συνείδηση». Αλλωστε, η «πράσινη» συνείδηση, δεν απέχει από την έννοια της αποταμίευσης, που είναι ένας βασικός άξονας της στρατηγικής μας. Της αποταμίευσης και με την ευρύτερη έννοια, δηλαδή της εξοικονόμησης όσο το δυνατόν περισσότερων φυσικών πόρων. Η πράσινη οικονομία συνάδει διεθνώς με τις επιταγές για σύγχρονη εταιρική κοινωνική ευθύνη και αναμένεται παράλληλα να είναι από τους πιο υποσχόμενους τομείς στα επόμενα χρόνια. Η σημερινή κρίση η οικονομική αλλά και η περιβαλλοντική- μπορεί να αποτελέσει την ευκαιρία για να κάνουμε μια μεγάλη στροφή. Η πράσινη οικονομία, συνιστά μια τεράστια ευκαιρία ειδικά για μια χώρα με τα χαρακτηριστικά της Ελλάδας: φυσικός και πολιτιστικός πλούτος παγκόσμιας αναγνώρισης, απουσία μεγάλης βιομηχανικής παράδοσης, αφθονία φυσικών πηγών ενέργειας για την ανάπτυξη εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, γεωργικά προϊόντα που θα μπορούσαν να κατακτήσουν παγκόσμιες αγορές υπό την προϋπόθεση της διασφάλισης της κατάλληλης ποιότητας και ενός σωστού μάρκετινγκ.

X_ Κάποιοι συγκρίνουν την τρέχουσα κρίση με αυτή του Χρηματιστηρίου του 1999. Κατά τη γνώμη σας υπάρχουν ομοιότητες

Α.Φ._ Τα χαρακτηριστικά της τωρινής κρίσης δεν επιδέχονται τέτοιου είδους συγκρίσεις. Η κρίση αυτής της περιόδου οφείλεται σε συμπεριφορές ενός ενδογενούς οικονομικού εξτρεμισμού. Αποτέλεσμα ήταν να πληγούν πρώτα και κύρια οι μεγάλοι μέτοχοι, αυτό που ονομάζουμε μεγάλο κεφάλαιο. Φυσικά, όμως, σημαντικές επιπτώσεις υπάρχουν και στο επίπεδο της πραγματικής οικονομίας. Αντιθέτως, στη χρηματιστηριακή κρίση του 1999 είχαμε μία αντίστροφη πορεία, με ανακατανομή του πλούτου από τους φτωχούς στους πλούσιους και με άνοιγμα της μεταξύ τους ψαλίδας.

X_ Η κρίση έφερε κάποιον σκεπτικισμό έναντι της επέκτασης ελληνικών τραπεζών στις βαλκανικές αγορές. Είστε της άποψης ότι η επέκταση οφείλει να συνεχισθεί ή μήπως ότι είναι καλύτερα να συγκρατηθεί; Είναι στα σχέδια του ΓΤ μία τέτοιου είδους επέκταση;

Α.Φ._ Θα σας έλεγα ότι το βαλκανικό εγχείρημα συνιστά μονόδρομο για τις ελληνικές τράπεζες, καθώς σε μεγάλο βαθμό η φερεγγυότητα των μητρικών ιδρυμάτων εξαρτάται από το κατά πόσο θα κρατήσουν μία συνεπή στάση απέναντι στις επιλογές τους. Την ίδια στιγμή, το διεθνές πρόσωπο της Ελλάδας μόνο κερδισμένο μπορεί να βγει. Όσον αφορά το ΓΤ, θα μπορούσαμε εν δυνάμει να γίνουμε αγοραστές, υπό δύο βασικές προϋποθέσεις: πρώτον, ότι θα υπήρχε συναίνεση και αποδοχή τόσο στο επίπεδο των μετόχων όσο και στο επίπεδο του εξαγοραζόμενου και δεύτερον, ότι ενδεχόμενη επέκταση δεν θα έθετε σε κίνδυνο την εγχώρια κερδοφορία και ανταγωνιστικότητα.

X_Η δυσαρέσκεια των πολιτών έναντι των χρεώσεων των τραπεζών βαίνει διαρκώς αυξανόμενη. Πολλοί θεωρούν ότι οι τράπεζες χρεώνουν υπερβολικά επιτόκια. Ποια είναι η γνώμη σας;

Α.Φ._Οι τράπεζες τιμολογούν ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο ανά είδος δανείου. Άλλο ρίσκο ενέχει, λόγου χάρη, το επενδυτικό δάνειο και άλλο το στεγαστικό. Υπό αυτή την έννοια, το ύψος του επιτοκίου μπορεί να λειτουργεί είτε ενθαρρυντικά είτε αποθαρρυντικά. Παραδείγματος χάριν, προ κρίσης είχαμε πολλές περιπτώσεις όπου δίνονταν δάνεια εκεί που δεν έπρεπε, με αποτέλεσμα ο δανειολήπτης να έχει αυξημένες πιθανότητες να μην είναι συνεπής απέναντι στις τραπεζικές και όχι μόνο υποχρεώσεις του, επιβαρύνοντας έτσι τους συνεπείς δανειζόμενους στο βαθμό που η επιφυλακτικότητα των τραπεζών αυξανόταν.

X_Αρα θεωρείτε ότι η κρίση οφείλεται εξ ίσου στη συλλογική συμπεριφορά των τραπεζών και στις ατομικές συμπεριφορές;

Α.Φ._Δεν ισχυρίζομαι κάτι τέτοιο. Τέτοιου είδους ισοπεδωτικές λογικές, παραγνωρίζουν μία βασική παράμετρο: ότι η ευθύνη που αναλογεί στο δανειολήπτη και στο τραπεζικό ίδρυμα είναι μη συγκρινόμενη. Ωστόσο, είναι σαφές ότι η οικονομική κρίση αποστέλλει μηνύματα σε πολλούς αποδέκτες. Κατ' αρχήν, στο ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ως προς τη δομή και τις αρχές λειτουργίας του. Κατά τη γνώμη μου, όμως, αποστέλλει μηνύματα και προς τους συναλλασσόμενους με τις τράπεζες, όσον αφορά την ατομική τους ευθύνη και συμπεριφορά. Και το λέω αυτό γιατί έχουν υπάρξει στο παρελθόν πολλά παραδείγματα υπερδανεισμού και αλόγιστης καταναλωτικής συμπεριφοράς. Επίσης, κάθε κρίση αποτελεί μάθημα, αλλά και αφορμή για λήψη διορθωτικών μέτρων. Οι αποφάσεις του G20 για καλύτερη ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών, η λήψη μέτρων για καλύτερο συντονισμό των πολιτικών, η προσπάθεια εξάλειψης της αδιαφανούς διακίνησης κεφαλαίων μέσω των λεγόμενων «φορολογικών παραδείσων», συνιστούν σαφείς ενδείξεις πως η διεθνής κοινότητα έχει λάβει το μήνυμα και κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, για την αποφυγή παρόμοιων φαινομένων στον μέλλον.

X_Πολύ συχνά αναφέρεστε στην ανάγκη χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Πρόσφατα, προχωρήσατε και ένα βήμα παραπάνω μιλώντας για δημιουργία distress funds και στη χώρα μας. Πιστεύετε ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες είναι έτοιμοι να δεχθούν κάτι τέτοιο;

Α.Φ._Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την πορεία και την ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις αυτές είναι οι πιο ευάλωτες απέναντι στην κρίση στο επίπεδο της πραγματικής οικονομίας. Ήδη, η δυσμενής οικονομική συγκυρία δημιουργεί δυσχέρειες στη χρηματοδότησή τους. Η πτώση του τζίρου και η έλλειψη ρευστότητας είναι τα πρώτα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε. Σε αυτή την ανάγκη απαντά το TEMΠME, ωστόσο τα διαθέσιμα εργαλεία δεν εξαντλούνται εδώ. Ένα από αυτά θα μπορούσε να είναι και η λειτουργία στη χώρα μας των λεγόμενων distress funds, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα σε μία

επιχείρηση, που δεν είναι δανειοδοτήσιμη με αυστηρά τραπεζικά κριτήρια, να αναζητήσει εκεί κεφάλαια, ώστε να αποφύγει την πληγή του τοκογλύφου. Όλα αυτά μπορούμε να τα μελετήσουμε. Λύσεις και ιδέες υπάρχουν και αυτό είναι το πιο ενθαρρυντικό.

X_Τελικά η Ελλάδα θα βγει λαβωμένη ή νικήτρια από την κρίση;

Α.Φ._Θα σας έλεγα ότι έχουμε όλες τις δυνατότητες για να βγούμε κερδισμένοι. Ωστόσο, οφείλουμε να προχωρήσουμε σε ακόμα πιο δυναμικές και θαρραλέες κινήσεις, ώστε το όποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα να έχει διάρκεια στο χρόνο. Ανάμεσα στα άλλα, ξεχωρίζω την ανάγκη να βάλουμε ένα τέλος σε χρόνιες αντιπαραγωγικές διαδικασίες και αγκυλώσεις, που όλοι γνωρίζουμε ότι αποτελούν βαρίδια στο επιχειρείν. Ταυτόχρονα, η συγκυρία ευνοεί την περαιτέρω ενίσχυση και οικονομική ενδυνάμωση της ελληνικής θέσης στα Βαλκάνια. Δυνατότητες και ευκαιρίες υπάρχουν. Αυτό που απαιτείται είναι η βούληση και η συντονισμένη δράση όλων.

X_Ηθική και κέρδος: δύο έννοιες ασύμβατες;

Α.Φ._Η παγκόσμια οικονομική κρίση κατέστησε σαφές -με οδυνηρό, είναι η αλήθεια, τρόπο- ότι δεν υφίστανται τέτοια διλήμματα. Το επιχειρηματικό μοντέλο που ακολουθήθηκε έως τώρα και χαρακτηριζόταν από την ελλιπή κοινωνική ευθύνη και τη θεοποίηση του πρόσκαιρου και αλόγιστου κέρδους, αποδείχτηκε στην πράξη μη βιώσιμο. Από την άλλη, η αξιοπιστία είναι αλληλένδετη με την πορεία και τη σταθερότητα στο χρόνο. Αν για κάτι μας καλεί η διεθνής οικονομική κρίση είναι να εγκαταλείψουμε τις συνταγές ενός οικονομικού εξτρεμισμού που δεν είχε κανόνες, δεν είχε αρχές, δεν είχε αξίες και του οποίου κινητήριο δύναμη ήταν το κέρδος με οποιοδήποτε τίμημα. Η κρίση αποτελεί μοναδική ευκαιρία να δώσουμε πραγματικό περιεχόμενο στην έννοια «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», πολύ πέρα από μεμονωμένες πρωτοβουλίες, συχνά επικοινωνιακού χαρακτήρα, που απλώς έχουν στόχο να τονώσουν το «κοινωνικό προφίλ» των επιχειρήσεων στο καταναλωτικό κοινό. Η απόφασή μας, να μετεξελιξουμε το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο σε μια εναλλακτική τράπεζα, συνδέεται ευθέως με την ανάγκη να αποδείξουμε ότι είναι μια τράπεζα με ηθική. Γι' αυτό στο ΤΤ αισθανόμαστε πραγματικά υπερήφανοι, γιατί σε όλη την πορεία μας έχουμε συνδυάσει με επιτυχία την κερδοφορία με την ειλικρίνεια, την ανταγωνιστικότητα με το κοινωνικό όφελος. Όλα αυτά που για εμάς συνιστούν μία ηθική και συνεπή στάση.

ΠΡΩΤΟΣΕΛΙΔΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΤΑ ΝΕΑ

ΟΙ ΚΑΥΤΕΡΕΣ 40ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΑΘΩΑΣ

ΧΙΤΣΟΚ Η ΟΗΛΙΑ ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΤΣΑΝΗΣ 10 ΣΦΟΔΡΑ 1998-1999

ΧΡΕΟΣ

Φοροτρέλα 7,4 δισ. βουλιάζει την οικονομία

Χρηματική βελτίωση στα γουκουνοειδή

670€

Θύελλα στα χρηματιστήρια

Η Ευρώπη υποβίβει με τη μεγαλύτερη όψηση από το 1929

Επιχείρηση «αντι-κραχ»

Σύνοδος των «16» και αγορά στο Παρίσι

Το ταξίδι ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

ΤΑ ΝΕΑ

Ξηλώνουν τα τετασμένα κορμιά

6 ευρωπαϊκές τράπεζες κατέρρευσαν χτες

Το κραχ των ΗΠΑ χτυπάει την πόρτα μας

Παγκόσμια πτώση από 10 δισ. στο -5,6%

10.365

Μόσχα στο σκίπ - ποτέ πριν από τα 13

Πεντηήμερο με αντιστάσεις

Η Ελλάδα καίει θέματα της

ΤΑ ΝΕΑ

Στοράκι των καταναλωτών λόγω κρίσης

Κόκκινη κάρτα στα ακριβά προϊόντα

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΕΡΑΓΩΦΙΣ

Στατιστικά για το δολάριο της Αμερικής

240 εκατ. ευρώ έσοδα τα έσοδα από την αγορά

Ορολογία για σκληρό μέτρο

ΓΑΝΗΤΗ ΠΑΡΟΧΟΡΓΙΑ ΣΤΙΣ ΟΔΟΥΣ

Στατιστικά για το δολάριο της Αμερικής

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΕΡΑΓΩΦΙΣ

Ορολογία για σκληρό μέτρο

ΓΑΝΗΤΗ ΠΑΡΟΧΟΡΓΙΑ ΣΤΙΣ ΟΔΟΥΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ

Real Estate	Αγορά / προώθηση ακίνητης περιουσίας.
EFG International	Ιδιωτική τράπεζα με ισχυρή διεθνή παρουσία σε περισσότερες από 20 χώρες.
Stress test	Είναι μια μορφή δοκιμής που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της σταθερότητας ενός συγκεκριμένου συστήματος.
Petrofin S.A.	Βελγική εταιρεία πετρελαίου.
Baltic Dry	Είναι ο δείκτης, που εκδίδεται καθημερινά από το Λονδίνο, για τις διεθνείς τιμές των διαφόρων θαλάσσιων μεταφορών.
Bradford & Bingley	Βρετανική τράπεζα με έδρα το Bingley.
Fortis	Είναι μια εταιρεία που δραστηριοποιείται σε τραπεζικούς και ασφαλιστικούς τομείς, καθώς και στην διαχείριση των επενδύσεων.
Mortgage equity withdrawal	Υποθήκη, απόσυρση των Ιδίων Κεφαλαίων.
Fed funds rate	Είναι το επιτόκιο ομοσπονδιακών κεφαλαίων στο οποίο ιδιωτικά ιδρύματα, ιδίως τράπεζες, δανείζουν ομοσπονδιακά κονδύλια στην τράπεζα των ΗΠΑ. Είναι δηλαδή το επιτόκιο που χρεώνουν οι τράπεζες μεταξύ τους για τα δάνεια.
Hedge funds	Ένα επενδυτικό ταμείο ανοιχτό σε ένα περιορισμένο φάσμα επενδυτών που επιτρέπει από άλλα ταμεία επενδύσεων να αναλάβουν επενδυτικές και εμπορικές δραστηριότητες.
Equity Portion	Μετοχικό κεφάλαιο.
Margin call	Περιθώριο ασφάλειας μελλοντικής εκπλήρωσης που πρέπει να κατατεθεί για κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου του αντισυμβαλλομένου.
Financial Times	Διεθνής Βρετανική εφημερίδα.
Citygroup Inc	Είναι μεγάλη Αμερικανική εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών με έδρα τη Νέα Υόρκη.
Bank of New York mellon corporation	Είναι μια παγκόσμια εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.
Bric	Αρκτικόλεξο που αναφέρεται στις ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, Ρωσίας, Κίνας και Ινδίας.
Opec	Οργανισμός πετρελαιοπαραγωγών κρατών.
Sub-prime	Χρηματοδότηση μέσω λήψης δανείου που είναι τα πιο επικίνδυνα στην κατηγορία των καταναλω-

Morgan stanley	τικών δανείων. Παγκόσμιος οικονομικός φορέας παροχής υπηρεσιών που εδρεύει στη Νέα Υόρκη.
Goldman sachs	Τράπεζα που δραστηριοποιείται στη επενδυτική τραπεζική και στις κινητές υπηρεσίες.
Wall Street Decoupling	Χρηματιστήριο Αμερικής . Αποσύνδεση της οικονομίας από την οικονομική παραγωγή και την ποιότητα περιβάλλοντος.
Dow Jones Bear streamns	Δείκτης τιμών του Χρηματιστηρίου Νέας Υόρκης Είναι παγκόσμια τράπεζα επενδύσεων και χρεογράφων εμπορικού χαρτοφυλακίου με έδρα την Νέα Υόρκη.
Rating agencies (CRAs)	Είναι μια εταιρεία που αξιολογεί τις πιστωληπτικές ικανότητες για εκδότες ορισμένων υποχρεώσεων του χρέους καθώς και των χρεογράφων.
Asset backed commercial papers (ABCPs)	Είναι μια μορφή εμπορικών χρεογράφων που είναι εξασφαλισμένα με άλλα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία.
Sachsen landesbank	Είναι μια ομάδα κρατικών τραπεζών με έδρα τη Γερμανία
Bankrun	Η συντονισμένη δράση καταθετών που προσπαθούν να αποσύρουν χρήματα από μια τράπεζα, επειδή πιστεύουν ότι θα αποτύχει.
Crisis of confidence Northern rock	Κρίση εμπιστοσύνης. Είναι μια Βρετανική τράπεζα υπό κρατική ιδιοκτησία.
Lehman brothers	Παγκόσμια εταιρεία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών με έδρα τη Νέα Υόρκη.
Merril Lynch	Μια παγκόσμια χρηματοοικονομική εταιρεία υπηρεσιών που ανήκει στην τράπεζα της Αμερικής.
Bank of America	Από τις μεγαλύτερες χρηματοοικονομικές υπηρετης μεγαλύτερης τράπεζας της Αμερικής.
Fannie mac	Ναυλωμένη εταιρεία με ομοσπονδιακό επίπεδο σε αγορές ενυπόθηκων δανείων.
Freddie mac	Εταιρεία που επιτρέπεται από το Κογκρέσο να παράσχει μια δευτερεύουσα αγορά ανυπόθηκων δανείων.
AIG	Αμερικανική εταιρεία ασφάλισης
IKB	Γερμανική τράπεζα με έδρα το Ντισελντοφ με εξειδίκευση στη χορήγηση δανείων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
Pepsi	Εταιρεία αεριούχων ποτών.
Ford	Αμερικανική αυκινητοβιομηχανία

Sandvik	Σουηδική εταιρεία που παράγει υλικά τεχνολογίας και εξόρυξης
Voestalpine Barclays	Διεθνής εταιρεία χάλυβα με έδρα την Αυστρία Παγκόσμια βρετανική επιχείρηση που δραστηριοποιείται σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε όλο τον κόσμο.
Nikkei Dexia	Δείκτης χρηματιστηρίου στο Τόκυο. Βελγο-γαλλικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που ειδικεύεται στα δημόσια οικονομικά.
Xetra DAX	Δείκτης της Γερμανικής αγοράς που αποτελείται από 30 τεράστιες εμπορικές εταιρείες σχετικά με το χρηματιστήριο της Φρανκφούρτης.
General motors	Αυτοκινητοβιομηχανία με έδρα το Detroit και 3η μεγαλύτερη αυτοκινητοβιομηχανία στον κόσμο.
Ζαν Κλοντ Τρισέ Νικολά Σαρκοζί ΕΒΕΑ ΕΚΤ ΑΕΠ ΦΠΑ ΙΤΕΠ ΟΝΕ ΟΟΣΑ	Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας. Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ελλάδος. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Φόρος Προστιθέμενης Αξίας. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών & Προβλέψεων. Οικονομική & Νομισματική Ένωση. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.
ΟΤΕ Χ.Α. ΕΟΤ ΑΕΓΕΚ ΑΤΤΙΚΑΤ Α.Τ.Ε.	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος. Χρηματιστήριο Αθηνών. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. Ανώνυμη Εταιρεία Γενικών Κατασκευών. Αττικές Κατασκευές, Τουριστικές, Λατομικές Εκμεταλλεύσεις Ανώνυμος Τεχνική - Εμπορική Εταιρεία.
ΟΤΟΕ	Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος.
ΑΕΛΑΚ	Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων.
ΤΕΜΠΜΕ	Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων.
Μ.Μ.Ε. ΕΤΕΠ ΕΣΠΑ ΤΑΝΕΟ ΚΠΣ ΣΔΙΤ ΦΑΓΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς. Ταμείο Ανάπτυξης Νέας Οικονομίας. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Σύμπραξη Δημόσιου & Ιδιωτικού Τομέα. Ελληνική Γαλακτοβιομηχανία.

ΟΑΕΔ
ΣΑΤΕ

ΕΣΥΕ
ΔΙΕΚΑΤ

ΕΛΛΑΚΤΩΡ

Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού.
Σύνδεσμος Ανώνυμων, Περιορισμένης ευθύνης και
Προσωπική, Τεχνικών Εταιρειών.
Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος.
Διεθνής Κατασκευαστική Εταιρεία, Ανώνυμη Εται-
ρεία Κατασκευών Τεχνικών Έργων, Εμπορικών,
Βιομηχανικών και Ναυτιλιακών Επιχειρήσεων.
Επιχειρηματική μονάδα διαχείρισης έργων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

1. ΜΙΣΣΕΛ ΑΛΙΕΤΑ, 'Οικονομική κρίση', Εκδόσεις Πόλις, 2009
2. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 'Η Ελλάδα μετά την κρίση', Εκδόσεις Καστανιώτη, 2009
3. Β. ΣΚΟΥΛΑΤΟΥ – Ν. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ – Σ. ΚΟΝΔΗ, 'Νεότερη Και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Ενιαίου Λυκείου', ΟΕΔΒ

Ξένη βιβλιογραφία

1. JOHN KENNETH GALBRAITH, 'The Great Crash, 1929', Εκδόσεις Mariner books, 1954
2. E. CHANCELLOR, 'Devil Take the Hindmost: A History of Financial Speculation', Εκδόσεις Penguin Putnam Inc, 1998
3. GEORGE SOROS, 'The Crash of 2008 and What it Means', Εκδόσεις Public Affairs, 2009

Ελληνική αρθρογραφία

1. ΜΑΡΙΑ ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ, 'Οικονομικές κρίσεις στην ιστορία', Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 18/10/2008.
2. ΕΛΕΝΗ ΣΤΕΡΓΙΟΥ, 'Η πιστωτική κρίση', Εφημερίδα Καθημερινή, 18/09/2008.
3. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, 'Κραχ του 1929', Εφημερίδα Μακεδονία, 29/09/2007.
4. ΓΚ. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ, 'Παγκόσμια Πιστωτική Κρίση: οι αιτίες και οι επιπτώσεις στις οικονομίες', Εφημερίδα Κέρδος, 15/12/2007.
5. ΘΑΛΕΙΑ ΚΑΡΤΑΛΗ, 'Η γενιά της Γουόλ καταρρέει', Εφημερίδα Καθημερινή, 18/10/2008.
6. ΜΑΡΙΤΑ ΖΗΚΟΥ, 'Η μεγαλύτερη πιστωτική φούσκα της ιστορίας', Εφημερίδα Το βήμα, 03/08/2008.
7. ΜΑΡΙΤΑ ΖΗΚΟΥ, 'Μακριά η έξοδος από το τούνελ', Εφημερίδα Το Βήμα, 17/08/2008.
8. ΜΗΝΑΣ ΤΣΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, 'Η ακτινογραφία της κρίσης', Εφημερίδα Πρώτο Θέμα, 28/10/2008.
9. ΜΗΝΑΣ ΤΣΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, 'Οικονομική κρίση', Εφημερίδα Αξία, 10/10/2007.
10. ΜΑΡΩ ΤΣΑΝΤΙΛΑ, 'ΣΑΤΕ : Ζητά μέτρα στήριξης για τον κατασκευαστικό κλάδο', Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος, 30/10/2008.
11. ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΕΛΑΓΙΤΗΣ, 'Οι χρηματοπιστωτικοί κίνδυνοι σήμερα για την Ευρώπη', Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 26/09/2007.
12. ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ, 'Στη δίνη της Αμερικανικής κρίσης', Εφημερίδα Αυγή, 30/11/2008.
13. ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, 'Εφιαλτικά σενάρια για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης', Εφημερίδα Καθημερινή, 01/11/2008.
14. ΚΩΣΤΑΣ ΝΑΝΟΣ, 'Απειλή για την οικονομική κρίση στη ναυτιλία', Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος, 24/11/2008.
15. ΤΑΚΗΣ ΜΑΝΤΙΚΙΔΗΣ, 'Εκτός ελέγχου η κρίση σε χρηματιστήριο και οικονομία', Εφημερίδα Το Βήμα, 09/03/2008
16. ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΡΑΗ, 'Ελάχιστες επιπτώσεις μπροστά σε αυτό που έρχεται', Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 11/10/2008.

17. ΜΙΧΑΛΗΣ ΒΟΥΤΣΑΔΑΚΗΣ, 'Η κρίση θα σαρώσει τον τουρισμό', Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος, 25/10/2008.
18. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΧΑΙΡΙΔΗΣ, 'Το σπινάλ της κρίσης σαρώνει την οικονομία', Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος, 07/12/2008.
19. ΝΙΚΟΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ, 'Η κρίση των χρηματιστηρίων', Περιοδικό Focus, Τεύχος 4, 06/2000
20. ΧΡΗΣΤΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 'Θολό το τοπίο', Περιοδικό Οικονομία, Τεύχος 17, 07/2007
21. ΛΑΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, 'Οι επιπτώσεις της κρίσης στην οικονομία', Τεύχος 44, 03/2001
22. ΝΙΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, 'Τουρισμός και κρίση', Εφημερίδα Κέρδος, 03/09/2008

4. Ξένη αρθρογραφία

1. ZACHERY KOUWE, 'As banks repay bouhout money', Εφημερίδα New York Times, 30/08/2008.
2. ERIC DASH, 'Bank losses drain fund', Εφημερίδα New York Times, 17/08/2008
3. GRAHAM BOWLEY & LOUISE STORY, 'Crisis altering wall st... As stars begin to scatter', Εφημερίδα New York Times, 01/04/2008.
4. EDWARD L. ANDREWS, 'World bankers suggest rebound may have begun', Εφημερίδα New York Times, 21/08/2008.
5. DAVID LEOUHARDT, 'Can't grasp credit crisis? Join the club', Εφημερίδα New York Times, 19/05/2008.
6. FLOYD NARIS & ERIC DASH, 'In credit crisis, large mortgages grow costly', Εφημερίδα New York Times, 12/08/2008.
7. CARTER DOWGHERTY & NELSON SCHWARTZ, 'Europe seeks unified policy on bank crisis', Εφημερίδα New York Times, 07/10/2008